

Marjut Hartikainen

2000-luvun mummot ja papat

”On arvokasta olla isovanhempi, silloin tuntuu, että on kaikkee.”

Pro gradu -tutkielma

Kevätlukukausi 2013

Kasvatustieteen laitos

Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Hartikainen, Marjut. 2000-LUVUN MUMMOT JA PAPAT. ”On arvokasta olla isovanhempi, silloin tuntuu, että on kaikkee.”

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston kasvatustieteen laitos, 2013. 90 sivua. Julkaisematon.

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, millainen merkitys isovanhemmuudella on työssäkäyvälle isovanhemmalle. Tätä selvitettiin tutkimalla, millaisia toiminta- ja yhteydenpitomuotoja isovanhemmilla on lastenlastensa kanssa ja missä määrin he osallistuvat näiden hoitoon ja kasvatukseen. Isovanhemmuuden merkitystä selvitettiin myös siten, kuinka isovanhemmat kokivat ensimmäisen lapsenlapsen syntymän sekä kuinka isovanhemmuus on vaikuttanut heidän elämäänsä.

Tutkimusaineisto kerättiin haastatteluilla. Tutkimukseen osallistui yhdeksän isoäitiä ja viisi isoisää. Isovanhemmat olivat iältään 52–63-vuotiaita, ja heillä kullakin oli 1-9 lastenlasta. Aineisto analysoitiin laadullisesti.

Kaikki isovanhemmat arvostivat isovanhemmuuttaan, ja se oli heille tärkeä asia. Ensimmäisen lapsenlapsen syntymä oli heille vahva positiivinen tunnekokemus. Heidän työssäkäyntinsä vaikutti lastenlasten kanssa vietetyn ajan määrään, ja suurin osa isovanhemmista ei ollut tyytyväisiä siihen, kuinka paljon he pääsivät viettämään aikaa lastenlastensa kanssa. Yhdessäolo lastenlasten kanssa koettiin tärkeäksi. Isovanhemmat toivoivat näkevänsä lapsenlapsiaan useammin. Yhteyttä näihin pidettiin monin eri tavoin. Isovanhemmat näkivät velvollisuudekseen osallistua tarvittaessa lastenhoitoon, mutta varsinainen kasvatusvastuu oli lastenlasten vanhemmilla, ja perheen autonomiaa tuli kunnioittaa.

Isovanhemmuus merkitsi isovanhemmille elämän jatkuvuutta, iloa ja elämän sisältöä. Isovanhemmuus merkitsi isovanhemmille myös uutta mahdollisuutta toimia lasten kanssa ja korjata näin omien lasten kanssa tehtyjä virheitä. Yhtenä merkityksenä nähtiin arvostettu asema ikääntyneenä, sillä isovanhemmat myös kokivat olevansa arvostettuja isovanhemmuutensa myötä sekä perheessä että sen ulkopuolella.

Asiasanat: isovanhemmuus, isovanhemmuuden merkitys, isoäitiys, isoisuus, työssäkäyvä isovanhempi

Sisällysluettelo

1 JOHDANTO	4
2 ISOVANHEMMAKSI TULEMINEN ELÄMÄNVAIHEENA	6
2.1 Isovanhemmuus nykypäivänä	6
2.2 Isovanhemmaksi tulon ajankohta työkäisellä isovanhemmalla kehitysteorioiden näkökulmasta	8
3 ISOVANHEMMAN ROOLI PERHEESSÄ	10
3.1 Erilaisia isovanhempia – erilaisia rooleja	10
3.2 Isovanhemmuus arjessa	13
3.3 Isovanhemmuuteen vaikuttavia tekijöitä	15
4 ISOVANHEMMUUDEN MERKITYKSELLISYYS	24
4.1 Mitä isovanhemmuus merkitsee isovanhemmalle?.....	24
4.2 Isovanhemmuuden merkitykseen vaikuttavat tekijät	28
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	31
5.1 Tutkimustehtävät.....	31
5.2 Tutkimusaineiston hankinta ja kohdejoukko	31
5.3 Aineiston analyysi.....	34
6 TUTKIMUKSEN TULOKSET	36
6. 1 Lastenlasten tapaaminen	36
6. 2 Isovanhempien yhteydenpito lapsenlapsiinsa	38
6. 3 Isovanhemman työssäkäynnin vaikutus lastenlasten kanssa vietetyn ajan määrään.....	41
6. 4 Isovanhemmat viettävät aikaa lastenlastensa kanssa vaihtelevasti	45
6. 5 Kasvatusvastuu on vanhemmilla.....	50
6. 6 Isovanhemmuus eroaa vanhemmuudesta.....	57
6. 7 Isovanhemmaksi tulo oli vanha tunnekokemus	60
6. 8 Isovanhemmuuden tuomat muutokset	65
6. 9 Isovanhemmuuden merkitys	67
7 POHDINTA	72
7.1 Tutkimuksen tulosten tarkastelua.....	72
7.2 Tutkimuksen eettinen tarkastelu ja jatkotutkimustarpeita.....	75
LÄHTEET	78
LIITE 1	89
LIITE 2	90

1 JOHDANTO

Usein isovanhempia ajatellessamme mieleen tulee kuva keinutuolissa istuvista, harmaahiuksisista henkilöistä, jotka leipovat keksejä ja pullaa, pelaavat jalkapalloa lastenlastensa kanssa tai osallistuvat johonkin vapaa-ajan toimintaan. Tämä stereotyyppinen kuva isovanhemmista on viime vuosikymmeninä kuitenkin kokenut muutoksen. Isovanhempia ei voi pitää enää pelkästään vanhoina ihmisinä.

Isovanhemmat ovat nykypäivänä iältään nuorempia kuin ennen. He voivat olla 30–110-vuotiaita (Hagestad 1985, 36), mutta yleisimmin isovanhemmaksi tullaan hieman alle 50-vuotiaina (Szinovacz 1998, 44.). Useat isovanhemmat ovat vielä mukana työelämässä ja korkeasti koulutettuja. Tämän lisäksi he ovat aktiivisia työelämän ulkopuolella, ja heillä on paljon harrastuksia. Todenmukaisempi kuva nykyajan isovanhemmista olisikin nähdä isoäidit kiireisinä työelämässä kiinni olevina vaimoina, jotka pitävät hyvää huolta kunnostaan ja isoisät aktiivisesti työskentelevinä sekä vapaa-ajallaan urheilusta ja matkailusta kiinnostuneina ihmisinä.

Isovanhemmuutta on alettu tutkia enemmän vasta 1980-luvun alusta lähtien. Isovanhemmuustutkimusta on kuitenkin Suomessa tehty melko vähän. 1990-luvun lopulta lähtien, ja erityisesti tällä hetkellä, isovanhemmuustutkimus on varsinkin Yhdysvalloissa keskittynyt lähinnä isovanhempiin lastenlastensa huoltajina (ks. Emick & Hayslip, 1999; Goodman & Silverstein 2002, 2006; Landry-Meyer & Newman 2004; Targ & Brintnall-Peterson 2001; Hayslip Jr. & Patrick 2006). Tästä syystä aivan viimeaikaista tutkimustietoa isovanhemmuudesta laajemmin ei ole juurikaan saatavilla.

Koska suomalaista tutkimusta on isovanhemmuudesta melko vähän, teoriaosiossa on lähinnä ulkomaalaista tutkimustietoa asiasta. Kulttuurien väliset erot on kuitenkin syytä ottaa huomioon tarkasteltaessa ulkomaalaisia isovanhemmuustutkimuksia. Kulttuurien välillä on eroja esimerkiksi käyttäytymisessä, toiminnassa, arvoissa sekä siinä, kuinka asiat yleensä koetaan (Matsumoto & Juang 2004). Isovanhempien halu ja tyyli hoitaa lapsenlapsiaan sekä heidän mahdollisuutensa sitoutua isovanhemmuuteen poikkeavat toisistaan olennaisesti eri maittain ja alueittain (Baker & Silverstein 2012).

Isovanhemmilla on tärkeä ja merkityksellinen rooli lastenlastensa elämässä varhaislapsuudesta (Denham & Smith 1989; Kornhaber 1996; Tinsley & Parke 1984) aikuisuuteen saakka (Hodgson 1992; Langer 1990; Roberto & Stroes 1992). Suurin osa isovanhemmista on aktiivisesti mukana lastenlastensa elämässä ja heidän isovanhemmuuden roolistansa saama tyytyväisyys on heille tärkeä (Silverstein & Marengo 2001, 514).

Tämän tutkimuksen tarkoituksena onkin keskittyä tarkastelemaan isovanhempia isovanhemmuudesta hyötyvänä osapuolena. Aikaisemmin isovanhemmuuden merkityksellisyyden tutkimus on keskittynyt lähinnä isovanhempiin antavan osapuolena, jolloin lapsenlapset ovat olleet hyötyjiä. Tässä tutkimuksessa halutaan selvittää, mitä isovanhemmuus merkitsee työssäkäyvälle isovanhemmalle.

2 ISOVANHEMMAKSI TULEMINEN ELÄMÄNVAIHEENA

2.1 Isovanhemmuus nykypäivänä

Isovanhempiin ja isovanhemmuuteen kohdistuvaa tutkimusta on tehty vähän Suomessa. Amerikassa isovanhemmuutta ja isovanhempien ja lastenlasten suhteita on sen sijaan tutkittu runsaasti (mm. Baker & Silverstein 2012; Crosnoe & Elder 2002; Lussier, Deater-Deckard, Dunn & Davies 2002; Miller & Cavanaugh 1990; Roberto & Stroes 1992; Uhlenberg & Hammill 1998; Van Ranst, Verschueren & Marcoen 1995).

Isovanhemmuuden tutkimus on keskittynyt lähinnä isoäitien tutkimiseen (Bates 2009, 331; Smith 1991, 7), ja näin ollen suurin osa isovanhemmuutta koskevasta tiedosta perustuu isoäitien näkemyksiin (Roberto, Allen & Blieszner 2001, 411; Spitze & Ward 1998, 113). Clavanin (1978) mukaan tämä johtuu osittain siitä, että isoisän roolia ei koeta kovin keskeiseksi työssäkäyvällä keski-ikäisellä miehellä. Bengtson (1985, 13) kuitenkin totesi 1980-luvulla, että isoisien ja isoäitien väliset erot olivat jo silloin pienentyneet suhteessa siihen, mitä ne olivat olleet muutama vuosikymmen aikaisemmin.

Monet väestölliset ja sosiaaliset muutokset ovat muuttaneet isovanhemmuuden kokemista viimeisen sadan vuoden aikana (Hagestad 1988). Parantunut taloudellinen tila, yhteiskunnallinen terveydentila sekä koulutuksen taso ovat vähentäneet sellaisia esteitä, jotka yleensä estivät isovanhempia kehittämästä merkityksekkäitä ja tärkeitä suhteita lastenlastensa kanssa (Uhlenberg & Kirby 1998, 38). Alentunut kuolleisuus sekä lisääntymisen mallit ovat luoneet uuden kontekstin lastenlasten, heidän vanhempiensa ja isovanhempiensa suhteisiin (Herlofson & Hagestad 2012). Hochman & Lewin-Epstein (2013) ovat havainneet tutkimuksessaan, että isovanhemmuus on yhteydessä mieltymyksiin jäädä eläkkeelle. Isovanhemmuus on Iso-Britannialaisen valtakunnallisen tutkimuksen mukaan myös yhteydessä elämäntytyväisyyteen (Powdthavee 2011).

Avioerot, jotka ovat lisääntyneet sekä vanhempien että isovanhempien sukupolvessa, mutkistavat osaltaan isovanhempien ja lastenlasten suhteita. Muutoksia on tapahtunut myös siinä, että nykypäivänä jäädytään leskeksi vasta ensimmäisen lapsenlapsen syntymän jälkeen. Monet erilaiset kilpailevat roolit vaikuttavat isovanhempana toimimiseen. Nuoret isovanhemmat voivat olla aikaisempia sukupolvia stressaantuneempia, sillä heillä on usein työura, he ovat naimisissa ja kotona voi olla alaikäisiä lapsia tai heidän omat vanhempansa saattavat tarvita huolenpitoa ja auttamista. (Szinovacz 1998, 39–40.)

Isoäidit nähdään perheissä korkealle arvostettuina ilmaisina päivähoidon antajina lapsenlapsillensa, mutta monet työssäkäyvät isoäidit itse tuntevat olevansa puristuksissa tämän palkattoman ja palkallisen työn välissä varsinkin eläkeiän noustessa (Wheelock & Jones 2002). Vaikka lastenlasten hoitamisella on isoäideille positiivisia vaikutuksia, on sillä myös negatiivisia vaikutuksia, sillä työtunnit saattavat lisääntyä huomattavasti lapsenlapsien hoitamisesta. Tämä taas osaltaan aiheuttaa stressiä, kun isoäidit saattavat joutua hoitamaan lastenlasten lisäksi myös omia vanhempiaan (Jendrek 1993; Musil, Warner, Zausniewski, Jeanblac & Kercher 2006). Tästä huolimatta isoäidit ovat iloisia päästessään osallistumaan lastenlastensa kasvatukseen ja hoitoon (Meyer 2012, 86).

Ikä, jolloin suurin osa tulee isovanhemmiksi, on laskenut kehittyneissä maissa viime aikoihin saakka, mutta on taas nousemassa (Chambers, Allan, Phillipson & Ray 2009, 65). Isovanhemmaksi tullaan usein keski-iässä, alle 50-vuotiaana, ja isoisovanhemmaksi 60–65-vuotiaana. Isovanhemmaksi tulon ajankohta on kulttuuri- ja sukupuolisidonnainen. Vähemmistöt ja tummaihoiset tulevat isovanhemmiksi yleensä nuoremassa iässä kuin vaaleaihoiset. Naiset puolestaan tulevat isovanhemmiksi aikaisemmin kuin miehet. (Szinovacz 1998, 44.)

Isovanhemmat eivät itse voi vaikuttaa isovanhemmaksi tulon ajankohtaan, vaan se on muista riippuvainen prosessi. Isovanhemmuus on näin ollen sattumanvarainen rooli, jota muut elämäntapahtumat muokkaavat. (Troll 1985, 135.) Tyytyväisimpiä isovanhemmaksi tuloonsa ovat 42–57-vuotiaat (Burton & Bengtson 1985). Smithin (1995, 1203) mukaan mahdollisimman nuorena isovanhemmiksi tulleet nauttivat isovanhemmuudestaan eniten. Kuitenkin mielestään liian aikaisin

isovanhemmaksi tulleet naiset saattavat vastustaa rooliaan isovanhempiana. (Burton & Bengston 1985, 68.)

Perinteinen näkemys hauraista vanhuksista ei enää sovi kuvaamaan suurinta osaa isovanhemmista (Aldous 1995, 104). Isovanhemmat eroavat paljon siitä, mitä esimerkiksi heidän omat isovanhempansa olivat, sillä he ovat terveempiä, elävät pidempään ja heillä on parempi taloudellinen tilanne kuin aikaisemmillä sukupolvilla (Timonen & Arber, 2012, 3). Koska siirtymä isovanhemmukseen tapahtuu länsimaissa keski-iässä, noin viidenkymmenen ikävuoden tienoilla, miehillä tosin pari vuotta myöhemmin kuin naisilla, voivat isovanhemat parhaassa tapauksessa viettää lastenlastensa kanssa kolmasosan elämästään (Smith 1991, 1) Isovanhemmuus tänä päivänä onkin hyvin erilaista kuin muutama vuosikymmen sitten (Timonen & Arber 2012, 1).

2.2 Isovanhemmaksi tulon ajankohta työikäisellä isovanhemmalla kehitysteorioiden näkökulmasta

Isovanhemmaksi tulo on yksi keski-ikäisen ihmisen elämää kuvaavista monista roolimutoksista (Crawford 1981, 500). Kivnickin (1985, 157) mukaan isovanhemmuus on yksi mahdollisuus uudistaa psykososiaalista tasapainoa, ja lapsenlapsen syntymä onkin sellainen tapahtuma, johon sopeutuminen vaatii psyykkistä työtä (Lehtinen & Kuusinen 2007, 38). Tätä vaihetta ihmisen elämässä voidaan kuvata Robert J. Havinghurstin kehitystehtäväteorian ja Erik H. Eriksonin (1950, 1963, 1982) minän kehittymistä ja muutosta kuvaavan psykososiaalisen kehitysteorian avulla.

Persoonallisuuden kehitystä Erikson kuvaa teoriassaan kahdeksanvaiheisena prosessina, joista jokainen vaihe tarjoaa yksilölle haasteen, jonka ratkaisemisessa yksilö voi joko onnistua tai epäonnistua. Aikuisuuden ja keski-ikäisen psykososiaalisen kriisin onnistuneesti ratkaistuaan yksilö kykenee ja haluaa huolehtia muista. Omista tarpeista luopuminen ja muiden ihmisten sekä jälkipolvien hyväksi toimiminen kovan työn ja uhrausten avulla yhteiskunnassa kuuluvat olennaisesti tämän vaiheen onnistuneeseen ratkaisuun. (Lehtinen & Kuusinen 2007, 23, 25)

Tämän kehitysvaiheen epäonnistunut ratkaiseminen puolestaan johtaa kähertymiseen ja lamaantumiseen, oman elämän tuntemiseen täysin tyhjänä ja tarkoituksettomana. Yksilön liiallinen itserakkaus on Eriksonin mukaan syynä generatiivisuuden kasvun epäonnistumiselle. (Lehtinen & Kuusinen 2007, 25, 35.)

Havighurst taas kuvaa kehitysteoriassaan yksilön kehitystä sisäisten ja ulkoisten voimien aikaansaamaksi. Kehitystehtävien lähtökohtana ovat fyysisestä kehityksestä, yhteiskunnan painostuksesta sekä henkilökohtaisista arvoista ja pyrkimyksistä nousevat tehtävät. Kuitenkin useimmiten kehitystehtäviin voidaan nähdä vaikuttavan näiden kaikkien kolmen tekijän yhdessä. Nämä kehitystehtävät yksilön täytyy pystyä suorittamaan tullakseen menestyneeksi ihmiseksi. (Havighurst 1982, 5-6.)

Myös Havighurst näkee yhtenä keski-ikäisen kehitystehtävänä muista huolehtimisen. Tärkeää tälle ikäkaudelle on auttaa omia teini-ikäisiä lapsia tulemaan vastuuntuntoisiksi ja onnellisiksi aikuisiksi, aikuisen sosiaalisen ja kansalaisvastuun saavuttaminen, tyytyväisyyden saavuttaminen ja sen ylläpitäminen omaan ammatilliseen suoritukseensa, mukavien vapaa-ajan toimintojen hankkiminen, samaistaa itsensä ensisijaisesti aviopuolisoksi eikä enää vain vanhemmaksi, iän mukana tuomiin fysiologisiin muutoksiin sopeutuminen ja niiden hyväksyminen sekä omien vanhempien ikääntymiseen mukautuminen. (Havighurst 1982, 95–106.)

3 ISOVANHEMMAN ROOLI PERHEESSÄ

3.1 Erilaisia isovanhempia – erilaisia rooleja

Isovanhempien ja lastenlasten välinen suhde on siinä mielessä erityislaatuinen, että siinä näkyy edustettuina paljon erilaisia tyylejä (Cherlin & Furstenberg 1985; Troll 1983). Nykypäivänä isovanhemman rooli on epäselvä. Isovanhemmat saattavat elää jopa puolet elämästään isovanhemman roolissa, jolloin isovanhemmuus saattaa esiintyä hyvinkin erilaisin tavoin. Tämä johtuu esimerkiksi isovanhemmuuden roolista aktiivisesti työssä käyvillä ja vapaa-aikaansa viettävillä isovanhemmilla. (Silverstein & Marengo 2001.) Isovanhemmuustyylit siis muuttuvat ja elävät lastenlasten kasvamisen ja isovanhemman ikääntymisen mukaan (Cherlin & Furstenberg 1985, 100).

Muodolliset isovanhemmat noudattavat oikeana ja määrättyinä pitämäänsä tapaa olla isovanhempi. He tekevät selvän rajan isovanhemmuuden ja vanhemmuuden välille ja näin ollen he eivät myöskään neuvo vanhempia lastenkasvatuksessa. He kuitenkin osoittavat kiinnostusta lapsenlapsen ja saattavat joskus hemmotella näitä ja tarjoutua lastenhoitajiksi. (Neugarten & Weinstein 1964, 202.) Hyvin samanlainen isovanhempityyppi on Cherlinin ja Furstenbergin (1985) kuvaama *passiivinen isovanhempi*, jolle suhde lapsenlapsiin on tärkeä ja joka on kiinnostunut lapsenlapsistaan sekä tapaa näitä säännöllisesti. Tämän tyyppin isovanhemmat ovat myös valmiita tarjoamaan apua esimerkiksi kriisitilanteissa, mutta muuten he eivät puutu lastensa perheiden elämään eivätkä tarjoa lastenkasvatusneuvoja. (Cherlin & Furstenberg 1985, 114.) Myös Mueller, Wilhelm ja Elder (2002) ovat löytäneet *passiivisen isovanhempityypin*, joka on kohtalaisesti tekemisissä lastenlastensa kanssa, mutta joka ei näe itseään auktoriteettina lapsenlapselle. Tämän tyyppin isovanhemmat tapaavat lapsenlapsiaan yleensä vähintään kerran kuussa, mutta he eivät kuitenkaan tee paljon yhteisiä asioita näiden kanssa. Passiiviset isovanhemmat näkevät itsensä lähinnä lapsenlapsen kavereina. (Mueller, Wilhelm ja Elder 2002, 376.)

Etäinen isovanhempi ilmestyy lastenlasten elämään lomilla ja erityisissä rituaalitalanteissa, esimerkiksi jouluna ja syntymäpäivinä. Kontaktit lapsenlapsen kanssa

eivät ole säännöllisiä ja tapaamiset ovat kiireisiä. Tämä myös erottaa etäisen isovanhemman muodollisesta isovanhemmasta. (Neugarten & Weinstein 1964, 203.) Myös Cherlin ja Furstenberg (1985) ovat löytäneet etäisen isovanhempityypin. Tällaiset isovanhemmat ovat vain symbolisia isovanhempia, joille perhearvot eivät ole kovin tärkeitä. He saattavat asua kaukana lapsenlapsistaan ja olla emotionaalisesti vieraantuneita omista lapsistaan. Etäisyys voi johtua joko omasta valinnasta tai olosuhteiden pakosta. (Cherlin & Furstenberg 1985, 114.) Etäinen isovanhempi on Muelllerin, Wilhelmien ja Elderin (2002) tutkimuksessa isovanhempityyppi, joka on vähiten tekemisissä lastenlastensa kanssa – alle puolet tämän tyypin isovanhemmista näkee lapsenlapsiaan kasvotusten enemmän kuin kerran kuussa – eikä juuri tee yhdessä asioita lastenlastensa kanssa tai ole läheisiä heidän kanssaan. Yli puolet heistä kuitenkin näki olevansa lastenlastensa kavereita, mutta hyvin harva lapsenlapsensa uskottu henkilö, jolle tämä pystyi kertomaan ongelmistaan. Isovanhemmat saattoivat auttaa lapsenlapsiaan välineellisesti, tosin he eivät juuri vaikuta tuntevan heitä. (Mueller, Wilhelm ja Elder 2002, 378.)

Vaikutusvaltaiset isovanhemmat ovat merkittäviä hahmoja lastenlasten jokapäiväisessä elämässä. He ovat yhteydessä lapsenlapsiinsa lähes päivittäin ja saattavat myös neuvoa ja kurittaa näitä sekä auttaa kasvattamisessa. Tämän tyypin isovanhemmat ovat usein nuoria ja energisiä ihmisiä, joilla on perhesuuntautuneet arvot. Suhteet lapsenlapsiin ovat lähes poikkeuksetta palkitsevia, ja isovanhemmat ovat läheisiä lastenlastensa kanssa. Kuitenkin suhteet vaativat ajallista sitoutumista, energiaa ja rahaa. (Cherlin & Furstenberg 1985, 115.) Vaikutusvaltaiset isovanhemmat ovat Muelllerin, Wilhelmien ja Elderin (2002) tutkimuksen mukaan lapsenlapsen elämässä vahvasti mukana. Yli puolet heistä näkee lapsenlapsiaan jopa päivittäin ja neljäsosa viikoittain. Tämän tyypin isovanhemmat kokevat omaavansa läheisen suhteen lapsenlapsiinsa sekä kertovat olevansa henkilöitä, joille lastenlapset voivat uskoutua. He myös auttavat lapsenlapsiaan sekä ovat auktoriteetteja ja pitävät lapsenlapsilleen kuria. (Mueller, Wilhelm ja Elder 2002, 370–373.)

On myös olemassa *tukea antava isovanhempityyppi*. Tämän tyypin isovanhemmat osallistuvat lastenlastensa elämään esimerkiksi erilaisten aktiviteettien kautta ja ovat läheisiä heidän kanssaan. Isovanhemmat eivät kuitenkaan näe itseään vanhempien kaltaisessa auktoriteettiasemassa. (Cherlin & Furstenberg 1985, 100–105.) Myös Mueller, Wilhelm ja Elder (2002, 375–376) ovat löytäneet tukea antavan

isovanhempityypin, joka on osittain samanlainen Cherlinin ja Furstenbergin (1985) vastaavan isovanhempityypin kanssa sillä lisäyksellä, että he ovat havainneet suurimman osan tämän tyyppin isovanhemmista tapaavan lapsenlapsiaan vähintään kerran viikossa ja monen heistä osallistuvan lastenlastensa kanssa tekemiseen ja olemiseen.

Mueller, Wilhelm ja Elder (2002) ovat löytäneet myös *auktoriteettipainotteisen* isovanhempityypin, joka on kohtuullisesti mukana lapsenlapsen sosiaalisissa toiminnoissa ja auttamassa tätä. Tämän tyyppin isovanhemmat näkevät itsensä ensisijaisesti auktoriteetteina lapsenlapsilleen. Myös he näkevät itsensä lastenlastensa kavereina, vaikkakin vain puolet näistä piti itseään henkilönä, jolle lapsenlapsi saattoi uskoutua ja joiden kanssa tämä saattoi keskustella. Monet heistä myös autoivat välineellisesti lapsenlapsiaan. (Mueller, Wilhelm ja Elder 2002, 377–378.)

Neugarten ja Weinstein mainitsevat näiden lisäksi vielä kolme isovanhempityyppiä. Ensimmäinen näistä on *huvin etsijä*, jonka suhdetta lapsenlapsiinsa kuvaa vapaamuotoisuus ja leikkisyys. Tällaiset isovanhemmat nauttivat lastenlasten kanssa tietyistä toiminnoista ikään kuin he olisivat lapsen leikkikavereita. Suhteessa on tärkeää vastavuoroisuus ja siinä korostetaan molemminpuolista viihtyvyyttä ja sitä, että molemmilla osapuolilla on hauskaa. Toinen isovanhempityyppi on *sijaisvanhempi*, jolloin isovanhempi huolehtii lapsenlapsesta ja ottaa vastuuta hänestä lapsen äidin ollessa töissä. Tätä tyyppiä edustavat vain isoäidit. Kolmas isovanhempityyppi on *perheen viisauden lähde*, jolloin isovanhempi on erityistaitojen jakaja. Tähän tyyppiin puolestaan kuuluvat erityisesti isoisät. (Neugarten & Weinstein 1964, 202–203.) Neugartenin ja Weinsteinin (1964) mukaan nuoremmilla isovanhemmilla on useampia erilaisia tyyplejä olla isovanhempi, mutta vanhemmat isovanhemmat ovat usein vain muodollisia tai etäisiä isovanhempia.

On siis olemassa paljon erilaisia isovanhempia ja erilaisia lapsenlapsia, joiden ikä voi vaihdella hyvinkin paljon (Hagestad 1985). Näin ollen ei ole yhtä ainoata isovanhemman roolia tai tapaa olla isovanhempi (Giarrusso & Silverstein 1996, 19), sillä siihen voivat vaikuttaa esimerkiksi perheen kokoonpano, maantieteellinen etäisyys isovanhempien ja lastenlasten välillä sekä lastenlasten vanhempien suhde isovanhempien kanssa (Neugarten & Weinstein 1964, Barranti 1985, Denham & Smith

1989, Tomlin 1998, Monserud 2008 & Doyle, O'Dywer & Timonen 2010). Isovanhemmuuden roolista on tullut ajan myötä myös vähemmän ennustettavissa oleva rooli (Silverstein & Marengo 2001, 495).

3.2 Isovanhemmuus arjessa

Nykypäivänä isovanhempina toimiminen ei ole enää niin muodollista kuin entisaikaan, jolloin isovanhemmat toimivat lähinnä perheen neuvonantajina ja perinteensiirtäjinä. Nämä tehtävät ovat tärkeitä myös nykypäivänä, mutta isovanhemmat ovat nykyään myös enemmän toiminnallisempia, leikkisämpiä ja vapaamuotoisempia toimiessaan lastenlastensa kanssa. (Myers & Perrin 1993, 62.) He itse toivovat toverillista suhdetta lapsenlapsiinsa (Kornhaber 1996).

Lastenlasten kanssa toimiessaan isovanhemmat toimivat luonnollisen vaistonsa mukaisesti, niin kuin vanhemmat toimivat lastensa kanssa. Isovanhemman ja lapsenlapsen välille syntyvä kiintymys on luontaista. Ensimmäisen lapsenlapsen syntymän jälkeen isovanhemman, vanhemman ja lapsenlapsen välille syntyy uudenlaisia suhteita. Lapsenlapsen syntymä myös laukaisee erityisesti isoäideissä hoivavietin. (Kornhaber & Woodward 1985, 56, 101.)

Isovanhemman rooli nähdään olevan vapaa vanhemmuuteen liittyvästä vastuusta (Robertson 1977) ja sisältävän valinnanvapautta, jolloin isovanhempina toimiminen on vapaasti isovanhemman itsensä päätettävissä (Kivnick 1985, 155.) Robertsonin (1977) tutkimat isoäidit kokivat olevansa vapaita lapsenlapsen kasvatukseen liittyvistä velvollisuuksista. He nauttivat ja toimivat lastenlastensa kanssa vapaasti kasvatusvastuun ollessa lapsen vanhemmilla. Trollin (1983, 67–68) mukaan isovanhemmilta puuttuvatkin selkeät tehtävät perheessä eivätkä isovanhemmat itse tiedä, mitä vanhemmat odottavat heiltä lastenkasvatuksessa. Heidän asemansa on tutkijoiden mukaan ongelmallinen. (Hagestad 1987; Kivnick 1982; Troll 1983, 67).

Isovanhempien tärkein tehtävä perheessä on perheen tukeminen. Edes pitkä välimatka ei vaikuta tuen antamiseen, sillä isovanhemmista voi olla paljon apua

perheessä, mikäli olosuhteet mahdollistavat vuorovaikutuksen. (Tinsley & Parke 1984, 173, 177–178.) Vanhemmat tarvitsevatkin nykyään yhä enemmän tukea isovanhemmilta. Tähän syynä ovat vanhempien työssäkäynti ja yksinhuoltajaperheet. (Thomas 1986b, 218). Eniten apua lastenlasten vanhemmat tarvitsevat isovanhemmilta sellaisissa yhteiskunnissa, joissa pienten lasten vanhemmat eivät saa apua yhteiskunnalta (Herlofson & Hagestad 2012). Isovanhemmat saattavat jopa täyttää vanhemmuuden aukkoa lastenlasten elämässä, kun he huolehtivat lastenlapsiin liittyvien päivittäisten velvollisuuksien hoitamisesta (Tan, Buchanan, Flouri, Attar-Schwartz & Griggs 2010, 1009). Isovanhemmat haluavat auttaa kiireisiä vanhempia esimerkiksi tarjoutumalla hoitamaan lastenlapsia (Jendrek 1994, 212). Heillä itsellään saattaa myös olla emotionaalisia tarpeita, joita he tyydyttävät hoitamalla lapsenlapsiaan (Jendrek 1994, 212) tai yleensäkin viettämällä aikaa heidän kanssaan (Timonen & Doyle 2012, 177).

Myös Troll (1983, 63–66) näkee isovanhemmat tärkeinä perheessä ja heidän merkittävimpänä tehtävänään perhesysteemin ylläpitämisen. Hänen mukaansa isovanhemmat ovat vahtikoiria, jotka tulevat apuun tarvittaessa, mutta muuten tyytyvät seuraamaan perheen tilannetta sivusta. Isovanhemmat eivät useinkaan halua palata vanhemmuuteen lastenlasten kanssa. He näkevät parhaaksi pysyä vain etäisinä sivustaseuraajina ja lastenlasten hemmottelijoina, mikäli huomaavat kaiken olevan hyvin perheessä. Yhtenä isona osana elämää on lastenlasten luona vierailu. Muuten he vain nauttivat elämästään.

Yksi isovanhempien tehtävä on suojella perheitä niiden kohtaamien erilaisten vaikeuksien aikana (Bengtson 1985, 21). Isovanhemmat toimivat sekä vanhemmille että lapsille emotionaalisenä tukena. Emotionaalista tukea antavat erityisesti isoäidit. (Tinsley & Parke 1984, 174.) He voivat toimia tärkeinä suojapuskureina ja neuvottelijoina perheen sisäisissä konflikteissa (Kornhaber & Woodward 1985, 151; Tinsley & Parke 1984, 174; Troll 1983) sekä pysyvyyden ja jatkuvuuden tuojina lastenlastensa elämässä. (Tinsley & Parke 1984, 175.)

Isovanhemmat voivat toimia tarvittaessa perheiden taloudellisena tukena (Thompson, Tinsley, Scalora ja Parke 1989; Tinsley & Parke 1984, 173) sekä sukuhistorian ja perinteiden välittäjinä, neuvojen antajina lastenlapsille (Conroy & Farey 1985, 196–197; Tinsley & Parke 1984, 175), käytännön taitojen opettajina sekä

joskus myös lastenlasten sosiaalistajina ja roolimalleina (Tyszkowa 1991, 61). Kalliopuska (1994, 1087) mainitsee isovanhempien tehtävinä myös elämäkokemuksen, arvojen ja asenteiden välittämisen, sekä yhtenä tärkeimpänä rakkauden, hoivan ja turvan antamisen. Tarvittaessa isovanhemmat voivat toimia lastenlastensa huoltajina (Troll 1983, 65).

Norjalaisen tutkimuksen mukaan isovanhempien tulisi olla lapsenlapsen saatavilla kriisitilanteissa (sairaus, vanhempien avioero) ja tukea lasta vanhempien tavoin. Näin ajattelivat sekä isovanhemmat että vanhemmat. Isovanhemmista alle puolet ja vanhemmista alle kolmasosa näki isovanhempien tehtävänä osallistumisen lastenlasten perheen rahalliseen tukemiseen. (Herlofson & Hagestad 2012.) May, Mason ja Clarke (2012) ovat puolestaan nähneet isovanhemmuuden sosiaalisina normeina lastenlasten perheiden tukena olemisen, mutta samalla isovanhempien ei tule sekaantua perheiden elämään. Näiden kahden asian välille tasapainon löytäminen voi usein johtaa ristiriitaisuuden tai epävarmuuden tunteeseen. (May, Mason & Clarke 2012, 154–155.)

3.3 Isovanhemmuuteen vaikuttavia tekijöitä

Keskimmäinen sukupolvi

Keskimmäisellä sukupolvella on paljon vaikutusta isovanhemman ja lapsenlapsen suhteeseen: vanhemmat voivat estää tai edistää isovanhempien ja lastenlasten välistä vuorovaikutusta (Robertsonin 1977, 172; Sticker 1991, 47). Giarrusson ja Silverstein (1996, 22) näkevät yhden sukupolven käytöksen vaikuttavan aina myös muiden sukupolvien käytökseen. Hagestadin (1985) mukaan vanhemmat voivat olla esteinä, välittäjinä, tai tasapainottajina perhesuhteissa. Heillä on mahdollisuus muokata omien vanhempiensa ja lastensa suhteita haluamallaan tavalla. Tämän osoittavat myös Tanin, Buchananin, Flourin, Attar-Schwartzin ja Gringgsin (2010) sekä Hurmeen (1988) tutkimukset. Hurmeen tutkimuksen mukaan keskimmäinen sukupolvi on keskeisessä välittäjän asemassa nuorimman ja vanhimman sukupolven välillä.

Vanhemmat luovat emotionaalisen ympäristön, jossa isovanhempi ja lapsenlapsi voivat muodostaa omaa suhdettansa (Whitbeck & Hoyt 1993, 1026). Vanhempien tulee antaa huomiota, tukea ja arvostusta isovanhemman ja lapsenlapsen suhteelle, jotta se lujittuisi. (Holladay, Denton, Harling, Lee, Lachovich & Coleman 1997; Kalliopuska 1994.) Lapsen vanhempien tulee myös antaa isovanhemmalle ja lapsenlapselle mahdollisuuksia viettää aikaa kahdestaan, jotta näiden suhteesta tulisi läheinen. (Holladay, Denton, Harling, Lee, Lachovich & Coleman 1997; Kornhaber & Woodward 1985, 69; Sticker 1991, 36.) Tinsley ja Parke (1984, 177) näkevätkin vanhemmat portinvartijoina omien vanhempiensa ja lastensa välillä.

Keskimmäisen sukupolven ja isovanhempien välinen side (Monserud 2008) sekä suhteen historia (Kemp 2005) vaikuttavat isovanhemman ja lapsenlapsen suhteeseen sekä sen laatuun. Mikäli keskimmäisellä sukupolvella on läheiset suhteet omien vanhempiensa kanssa, on myös lapsilla yleensä hyvät suhteet isovanhempiinsa (Hodgson 1992, 218; Myers & Perrin 1993, 63) ja he tapaavat isovanhempiaan useammin (Hodgson 1992, 116.). Keskimmäisen sukupolven suhde myös appivanhempiiinsa vaikuttaa isovanhemman ja lapsenlapsen suhteeseen (Timonen & Arber 2012, 8). King ja Elder Jr. (1997) sekä Hurme (1988) ovat havainneet isoäidin ja vanhempien hyvien suhteiden vaikuttavan myönteisesti isoäidin ja lastenlasten vuorovaikutukseen. Äideillä on vaikutusta erityisesti lastenlasten ja äidinpuoleisten isovanhempien suhteeseen ja isillä lastenlasten ja isänpuoleisten isovanhempien suhteeseen (King & Elder Jr. 1995, 175). Kuitenkin Matthews ja Spreyn (1985, 625) mukaan äidin ja anopin hyvä suhde lähentäisi lastenlasta isän puoleisiin isovanhempiiin. Hyvät suhteet vanhempien ja isoäidin välillä vaikuttavat positiivisesti myös isovanhemmudesta koettuun tyytyväisyyteen. (Hurme 1988; King & Elder Jr. 1997; Thomas 1989). Isoäidin ja hänen aikuisen tyttärensä välinen kiintymys puolestaan lisäsi lapsenlapsen vierailuja isoäidin luona (Hurme 1988, 116). Myös isovanhemman ja lapsenlapsen emotionaalinen läheisyys vähentää keskimmäisen sukupolven vaikutusta isovanhemman ja lapsenlapsen väliseen suhteeseen (Mahne & Huxhold 2012, 242).

Keskimmäisen sukupolven avioero vaikuttaa isovanhempien ja lastenlasten suhteeseen (Kemp 2007; Tarrant 2012, 197; Timonen & Doyle 2012, 176). Se vaikuttaa heidän tapaamistensa määrään ja luonteeseen (Gladstone 1988; Johnson 1998). Isovanhempien rooli voi myös korostua avioeroperheissä ja uusperheissä (Denham & Smith 1989, 347; Kennedy 1990, 47; Kennedy 1992, 90). Apua tällaisissa

tilanteissa lastenlastensa perheille antavat lähinnä äidin puoleiset isovanhemmat ja ensisijaisesti äidinäiti (Smith 1991, 158). Jotkut isovanhemmat tekevät huomattaviakin henkilökohtaisia uhrauksia, jotta pystyisivät säilyttämään kontaktin lapsenlapsiinsa ja auttamaan näitä ja omia aikuisia lapsiaan avioeron jälkeen (Timonen & Doyle 2012, 177). Isovanhemmat avustavat myös naimattomia lapsiaan enemmän kuin naimisissa olevia (Lee & Aytac 1998, 434). Koska avioeron jälkeen äidistä tulee yleensä lasten huoltaja, äidinpuoleiset isovanhemmat tapaavat lastenlapsiaan avioeron jälkeen isänpuoleisia isovanhempia useammin (Myers & Perrin 1993, 64; Timonen & Doyle 2012, 176) ja heidän yhteydenpitonsa ja apunsa yksinhuoltajaäidille lisääntyy (Denham & Smith 1989, 348; Spitze, Logan, Deane & Zebger 1994, 287). Erityisesti äidinpuoleisten isoisien suhde korostuu (Clingempeel, Colyar, Brand & Hetherington 1992, 1417). Myös isänpuoleisilla isovanhemmilla voivat olla merkittäväällä tavalla mukana lapsiensa ja lapsenlapsiensa elämässä keskimmäisen sukupolven eron jälkeen (Doyle, O'Dywer & Timonen 2010, 596). Chan ja Elder Jr. (2000, 188) ovatkin todenneet, että isän puoleisilla isovanhemmilla voi olla äidin puoleisia isovanhempia suurempi rooli lastenlasten elämässä lasten äidin huoltajuudesta huolimatta.

Isovanhempien suhteet aikuisiin lapsenlapsiin eivät kuitenkaan ole enää niin riippuvaisia keskimmäisestä sukupolveista kuin suhteet nuoriin lapsenlapsiin ainakaan silloin, kun lapsenlapsilla on läheinen suhde isovanhempiinsa (Matos & Neves 2012). Vanhemmilla on silti vaikutusta isovanhempien ja lapsenlapsien suhteisiin läpi elämän (Johnson 1998, Hodgson 1992, 221).

Isovanhempaan liittyvät tekijät

Isovanhemman sukupuolella on vaikutusta isovanhemman ja lapsenlapsen suhteeseen. Isoäideillä on enemmän kontakteja lapsenlapsiinsa kuin isoisillä (Suutama 1986; Uhlenberg & Hammill 1998, 282). Isoäitien ja lastenlasten suhde nähdään myös sisältävän enemmän emotionaalista läheisyyttä ja auttamisen halua kuin isoisien ja lastenlasten suhde. Isoisät puolestaan nähdään emotionaalisesti etäisemmiksi ja enemmän keskittyneiksi lastenlasten rahalliseen auttamiseen. (Tinsley & Parke 1984.) Myös lapsenlapset kokevat suhteensa isoäitiin läheisemmäksi kuin isoisään (Kennedy

1990; Roberto & Stroes 1992, 232). Robertson ja Stroesin (1992, 232) mukaan tämä johtuu juuri isoäitien tiheämmistä kontakteista lapsenlapsiinsa. Thomasin (1986b) tutkimuksessa myöskään isoäidit eivät kokeneet suhdettansa lastenlapsiinsa yhtä hyväksi ja läheiseksi kuin isoäidit. Isoäitien suurempi tyytyväisyysprosentti saattaa johtua siitä, että isoäideille aikuinen-lapsi -suhteet ovat jo ennestään tuttuja ja lastenlasten hoitaminen tuo heille tyydytystä, sillä se on jotain, mitä he osaavat. Isoäidit ovat myös isoisiä tyytyväisempiä isovanhemmuuteen (Thomas 1989) ja nauttivat isoisiä enemmän lapsenlapsistaan. (Fingerman 2004, 1040.) Robertson, Allenin ja Bliesznerin (2001) mukaan isoäidit kuitenkin haluavat olla mukana lastenlastensa elämässä. Somaryn ja Stickerin (1998, 59) mukaan isoäidit saavat isoisiä enemmän tyydytystä roolistaan isovanhempana riippumatta lastenlasten tapaamistiheydestä. Kennedy (1992) sekä Whitbeck ja Hoyt (1993, 1032) ovat puolestaan todenneet, että pojanpojat nimeävät usein isoisan läheisimmäksi isovanhemmakseen. Kuitenkaan kaikki tutkimukset eivät ole linjassa siinä, että isovanhemman sukupuolella olisi merkityksen isovanhemman ja lapsenlapsen suhteeseen. Triado, Villar, Sole, Osuna & Pinazo (2005) eivät havainneet tutkimuksessaan tällaista merkitystä.

Myös se, onko isovanhempi äidin vai isän puolelta, vaikuttaa isovanhemman ja lapsenlapsen väliseen suhteeseen. Yleensä lapsenlapsilla on tiheämpiä ja läheisempiä kontakteja äidinpuoleisten kuin isänpuoleisten isovanhempien kanssa. (Chan & Elder Jr. 2000, 188; Kivett 1996.) Lastenlapset myös suhtautuvat myönteisemmin äidin puoleisiin isovanhempiin kuin isänpuoleisiin (Tyszkowa 1991, 56). Äidinpuoleiset isovanhemmat ovat iloisempia lapsenlapsen syntymästä kuin isänpuoleiset isovanhemmat (Somary & Sticker 1998, 57). Lastenlasten ja äidinpuoleisten isovanhempien välillä on myös emotionaalisesti läheisempi suhde (Dubas 2001, 486; Hodgson 1992, 218–219; Matthews & Sprey 1985, 623–624; Michalski & Shackelford 2005, 300). Myös lastenlasten luokittellessa isovanhempiaan tärkeysjärjestykseen omassa elämässään äidinpuoleiset isoäidit olivat yleensä ensimmäisinä (Kennedy 1992).

Roberto, Allen ja Blieszner (2001) kuitenkin havaitsivat tutkimuksessaan monilla isoisillä olevan vahvemmat suhteet lapsenlapsiinsa verrattuna isoäitien suhteisiin. Näyttääkin siltä, että se kulttuurinen konteksti, jossa isovanhemmat ja lapsenlapset elävät, vaikuttaa heidän väliseen suhteeseensa. Kreikan maaseudulla eläviä perheitä tutkiessaan Pashos (2000) sai selville, että lapsenlapset näkivät isänpuoleisten

isovanhempien pitävän heistä enemmän huolta kuin äidinpuoleisten isovanhempien. Tätä tulosta hän perustelee tällä seudulla vallitsevalla kulttuurilla, jossa isänpuoleiset isovanhemmat omaksuvat lapsenlapsista huolehtijan tehtävät, erityisesti omien poikiensa lasten, sillä heidän poikansa perivät perheen omaisuuden. King, Silverstein, Elder, Bengtson ja Conger (2003) ovat tulleet samanlaisiin tuloksiin vertaillaessaan Amerikassa maaseudulla ja kaupungissa elävien sukupolvien välisiä suhteita. Iowan maaseudulla lapsenlapset olivat enemmän yhteydessä ja saivat enemmän tukea isänpuoleisilta kuin äidinpuoleisilta isovanhemmilta.

Korkeammin koulutetut ja paremman sosioekonomisen aseman omaavat isovanhemmat ovat todennäköisesti enemmän yhteydessä lapsenlapsiinsa kuin heikommin koulutetut. Uhlenberg ja Hammill (1998, 282) näkevät tämän osoittavan, että korkean sosioekonomisen statuksen omaavilla isovanhemmilla on todennäköisemmin tarvittavat mahdollisuudet tavata lapsenlapsiaan. Fingerman (2004) on kuitenkin kyseenalaistanut tämän tuloksen. Muellerin ja Elder (2003) tutkimuksen mukaan korkeammin koulutetut isovanhemmat todennäköisemmin tukevat lapsenlapsiaan enemmän kuin matalasti koulutetut isovanhemmat. Silverstein ja Marengo (2001) puolestaan löysivät tutkimuksessaan isovanhempien parempien tulojen ennakoivan isovanhempien rahallisia lahjoja lapsenlapsille, suurempaa tapaamistiheyttä, mukavia yhteisiä aktiviteetteja ja sosiaalisia tapaamisia. Isovanhempien tulot eivät kuitenkaan olleet yhteydessä emotionaaliseen läheisyyteen, isovanhemman roolin tärkeyteen tai jaettuihin henkilökohtaisiin huoliin.

Nuoret isovanhemmat pitävät enemmän yhteyttä lapsenlapsiinsa ja viettävät heidän kanssaan enemmän aikaa kuin vanhat isovanhemmat (Field & Minkler 1988; King & Elder Jr. 1997, 852; Silverstein & Marengo 2001; Silverstein & Long 1998; Tinsley & Parke 1984, 178). Aldous (1995) näkee isovanhemman korkean iän jopa heikentävän isovanhemman ja lapsenlapsen välistä sidettä. Vanhemmat isovanhemmat puolestaan tukevat lapsenlapsiaan taloudellisesti ja antavat heille lahjoja yhdessäolon sijaan. Tämän voi nähdä johtuvan vanhojen isovanhempien huonommasta fyysisestä kunnosta osallistua sosiaaliin aktiviteetteihin ja lastenhoitoon. (Silverstein & Marengo 2001, 514.) Suutaman (1986) mukaan eniten yhteyttä lastenlapsiinsa kuitenkin pitävät ne isovanhemmat, jotka kokevat lastenlapset merkityksekkäimmiksi ja yhteydenpidon helpoksi. Isovanhempien iällä on merkitystä myös lastenlasten

kasvatukseen osallistumiseen; nuoret isovanhemmat antavat kasvatusneuvoja sekä hoitavat lapsenlapsia enemmän kuin vanhat isovanhemmat (Thomas 1986a, 417).

Myös siviilisäädyltä on havaittu olevan merkitystä isovanhemman ja lapsenlapsen väliseen suhteeseen. Isovanhemmuuden tyytyväisyyden kokemus on Suutaman (1986) tutkimuksen mukaan riippuvainen siviilisäädystä, sillä lesket eivät kokeneet isovanhemmuutta yhtä myönteisenä kuin naimisissa olevat. On myös havaittu, että naimisissa olevat isovanhemmat tapaavat lapsenlapsiaan useammin kuin naimattomat isovanhemmat (Uhlenberg & Hammill 1998, 282). Uhlenbergin ja Hammillin (1998, 282) mukaan erityisesti miehet, jotka ovat eronneet, muuttaneet erilleen tai menneet toista kertaa naimisiin, ovat naimisissa olevia miehiä vähemmän yhteydessä lapsenlapsiinsa. Vähiten lapsenlapsiaan tapaavat eronneet miehet (Tomassini, Kalogirou, Grundy, Fokkema, Martikainen, Brose van Groenou & Karisto 2004, 57). King ja Elder Jr. (1995, 173) kuitenkin ovat saaneet selville, että isovanhempien avioerolla ei ole mitään tekemistä sen kanssa, kuinka usein isän puoleiset isovanhemmat tapaavat lapsenlapsiaan tai kuinka hyvä heidän ja lapsenlasten välinen suhde on. Äidinpuoleisten isovanhempien avioero puolestaan vähentää sukupolvien välisen suhteen laatua ja näin ollen myös isovanhemman ja lapsenlapsen suhteen laatua. (King & Elder Jr. 1995, 173.) Isovanhempien avioero yleensä vähentää isovanhemman roolin tärkeyttä ja sukupolvien välistä kontaktia erityisesti isoisilla ja isän puoleisilla isovanhemmilla (King 2003). Nämä muutokset suhteissa selittyvät Kingin (2003, 180) mukaan ensisijaisesti sillä, että isovanhemmat muuttavat avioeronsa jälkeen kauemmaksi lapsenlapsistaan.

Lapsenlapsen liittyvät tekijät

Lastenlasten ikä vaikuttaa isovanhemman ja lapsenlapsen suhteeseen. Lastenlasten ollessa pieniä isovanhemman kontaktit lapsenlapsen ovat tiheimmillään ja suhteen intensiteetti suurin (Tyzskowa 1991, 55), mutta lastenlasten kasvaessa kontaktien tiheys isovanhemman ja lapsenlapsen välillä vähenee (Field & Minkler 1988). Tosin Hodgsonin (1992) mukaan todella monet aikuisetkin lapsenlapset pitävät yhteyttä isovanhempiinsa monia kertoja kuukaudessa. Creaseyn ja Koblewskin (1991) mukaan

nuoret aikuiset eivät koe isovanhempia enää emotionaalisesti merkittävinä. Lastenlasten ollessa pieniä isovanhempien rooli hoivan antajana ja hemmottelijana on tärkeä, mutta se alkaa menettää merkitystään lastenlasten kasvaessa (Triado, Villar, Sole, Osuna & Pinazo 2005). Isovanhemmilla on myös läheisemmät suhteet pienempiin kuin vanhempiin lapsenlapsiin (Creasey & Kaliher 1994) ja heidän kanssaan tehdään mukavia vapaa-ajan aktiviteetteja (Silverstein & Marengo 2001, 510–511). Tosin pienemmät lapsenlapset voidaan nähdä myös ärsyttävämpinä ja rasittavampina kuin vanhemmat lapsenlapset (Fingerman 1998; 2004).

Lapsen saavuttaessa 7–8 vuoden iän isovanhempi ei ole enää niin tyytyväinen kontaktiin hänen kanssa kuin aiemmin. Tässä iässä lapsi alkaa viettää enemmän aikaa harrastusten ja ystävien parissa. (Hurme 1988, 43.) Murrosiän muutoksista ja uusiin ihmissuhteisiin käytetystä ajasta ja energiasta johtuen lapsenlapset saattavat joutua uhraamaan osan ajastaan isovanhempiensa kanssa (Roberto & Stroes, 1992; Tyszkowa 1992), mutta lastenlasten ohittaessa murrosiän heidän ja isovanhempien tapaamisten tiheys kasvaa uudelleen (Silverstein & Long 1998). Vanhempien lasten kanssa isovanhemmat keskustelevat esimerkiksi lastenlasten huolista (Silverstein & Marengo 2001, 515).

Silverstein ja Marengo (2001, 515) huomauttavat, että vaikka isovanhemmat ovat sitoutuneempia ja saavat enemmän symbolista palkintoa isovanhemmuudestaan lastenlasten ollessa pieniä, heillä on tapana toimia enemmän lastenlasten luottohenkilönä, kun nämä kasvavat isommiksi. Joissain tutkimuksissa on havaittu isovanhemman ja lapsenlapsen välisen suhteen laadun huononevan lastenlasten kasvaessa (Creasey & Kobleswki 1991; Silverstein & Long 1998), mutta Field ja Minkler (1988) näkevät tyytyväisyyden suhteeseen säilyvän samana. Murrosiän ylittäneiden ja aikuisten lastenlasten kohdalla on tutkimuksissa havaittu, että näiden työn saaminen on yhteydessä vähäiseen kontaktiin ja puolestaan avioituminen ja eroaminen lisäävät kontaktien määrää isovanhempien, erityisesti isoäitien, kanssa. Aikuisten lastenlasten ja isovanhempien suhteesta ei kuitenkaan ole paljon tutkimustietoa siitä, kuinka osapuolet mieltävät suhteen toisiinsa. (Mills 1999.)

Myös lapsenlapsen sukupuolella on vaikutusta isovanhemman ja lapsenlapsen suhteeseen. Naispuoliset lapsenlapset pitävät enemmän isovanhempiensa kanssa olosta kuin miespuoliset lapsenlapset. He myös kertovat saavansa enemmän

apua isovanhemmiltansa kuin miespuoliset lapsenlapset. Lapsenlapsen sukupuolella on jopa enemmän vaikutusta isovanhemman ja lapsenlapsen suhteeseen kuin isovanhempien sukupuolella. (Creasey & Koblewsky 1991).

Lastenlasten syntymäjärjestyksellä on havaittu olevan vaikutusta isovanhemman ja lapsenlapsen väliseen suhteeseen. Ainoat lapset sekä esikoiset näkivät suhteensa isovanhempiin läheisempänä kuin keskimäiset tai kuopukset. (Kennedy 1992, 95.) Isovanhemman suhde lastenlapsiin voi siis vaihdella samankin perheen sisällä (Davey, Salva, Janke & Anderson 2009; Szinovacz 1998, 49–50), ja aina uuden lapsenlapsen syntyessä suhde muihin lapsenlapsiin muuttuu (Szinovacz 1998, 49–50). Cherlin ja Furstenberg (1985, 113) näkevät lastenlasten syntymäjärjestyksen yhtenä inhimillisenä suosikkilapsenlapsen valintaan vaikuttavana tekijänä. Isovanhemmat panostavat enemmän suhteeseen suosikkilapsenlasta kuin muihin lapsenlapsia kohtaan.

Myös isovanhempien omien lasten syntymäjärjestys vaikuttaa isovanhemman ja lapsenlapsen väliseen suhteeseen ja siihen, kuinka isovanhemmat huolehtivat lapsenlapsestaan. On havaittu, että isovanhemman esikoisen sekä kuopuksen lapset saivat isovanhemmiltansa yhtä paljon huolenpitoa, mutta isovanhemman keskimäisen lapsen lapset saivat tätä huomattavasti vähemmän. (Salmon 1998.) Smithin (1991, 174) mukaan isoäidit ja isoisät eivät juuri eroa toisistaan siinä, kuinka paljon aikaa he viettävät lastenlastensa kanssa. Hänen mukaansa isovanhemmat viettävät enemmän aikaa tyttäriensä kuin poikiensa lasten kanssa.

Isovanhemman ja lapsenlapsen kahdestaan viettämä aika

Yksi isovanhemman ja lapsenlapsen väliseen suhteeseen vaikuttava tekijä on heidän kahdestaan viettämänsä aika (Holladay, Denton, Harling, Lee, Lachovich & Coleman 1997; Sticker 1991). Mikäli isovanhemmat pääsevät viettämään paljon aikaa kahdestaan lastenlastensa kanssa, on heillä läheisempi suhde kuin, jos tapaavat heitä vain muiden perheenjäsenten läsnä ollessa. On mahdollista, että tällöin lapsenlapsilla on mahdollisuus puhua henkilökohtaisista asioista isovanhempiensa kanssa, mikä lujittaa heidän välistä suhdettaan. (Sticker 1991, 36–37.)

Maantieteellinen välimatka

Maantieteellinen välimatka vaikuttaa isovanhempien suhteisiin lastenlapsiinsa ja isovanhempana toimimiseen. Mitä pienempi maantieteellinen välimatka isovanhemmilla on lastenlapsiinsa, sitä useammin he pitävät näihin yhteyttä (Roberto, Allen & Blieszner 2001, 422; Taylor, Robila & Lee 2005; Whitbeck & Hoyt 1993, 1026) ja sitä lämpimämmät ja sitoutuneemmat suhteet heillä on näihin. (Cooney & Smith 1996; Fischer 1983; Kennedy 1992.) Robertson, Allenin ja Bliesznerin (2001, 423) mukaan maantieteellinen läheisyys ei kuitenkaan takaa läheisiä suhteita. Tutkimusten mukaan suunnilleen 80 prosenttia isovanhemmista näkee lapsenlapsiaan vähintään kuukausittain ja lähes 50 prosenttia viikoittain (Hooyman & Kiyak 2011, 360). Pitkä maantieteellinen välimatka puolestaan vähentää sukupolvien välistä yhteydenpitoa (Uhlenberg & Hammill 1998, 281; Hodgson 1992, 215–216) ja suhteen laatua (Chan & Elder Jr. 2000; Pashos 2000). Hurmeen (1988, 33) tutkimuksen mukaan jo yli 20 kilometrin välimatka vaikutti alentavasti lastenlasten tärkeyteen isovanhemmille, vaikkakin lastenlasten ja isovanhempien läheisyys pysyi samana 60 kilometriin saakka. Kuitenkaan Silverstein ja Marengo (2001) eivät löytäneet mitään yhteyttä isovanhemman ja lapsenlapsen emotionaalisen läheisyyden ja maantieteellisen välimatkan välillä.

4 ISOVANHEMMUUDEN MERKITYKSELLISYYS

4.1 Mitä isovanhemmuus merkitsee isovanhemmalle?

Isovanhemmuudella on merkitystä isovanhemmille, ja se koetaan yleensä myönteiseksi asiaksi (mm. Suutama 1986; Robertson 1977, 170; Hurme 1988, 107). Lapsenlapset voidaan tuntea jopa mukavammiksi (Suutama 1986) ja läheisemmiksi (Hurme 1988) kuin omat lapset. Varsinkin vuorovaikutus ja oman tarpeellisuuden kokeminen koetaan myönteisinä asioina. Nämä asiat korostuvat erityisesti nuorempien isovanhempien kohdalla. Sellaisia isovanhempia, jotka näkivät lapsenlapset huolia aiheuttavina tai kielteisesti heihin suhtautuvia, oli Suutaman (1986, 25) tutkimuksen mukaan vain neljä prosenttia. (Suutama 1986.)

Neugarten ja Weinstein (1964) ovat tutkineet, kuinka miellyttäväksi ja merkittäväksi isovanhemmat kokevat roolinsa ja kuinka nämä toimivat siinä. He haastattelivat Yhdysvalloissa seitsemääkymmentä keskiluokkaan kuuluvaa avioparia. Tutkimus toteutettiin yksilöhaastatteluina ja sen pohjalta tehdyssä analyysissä isovanhemmuuden merkityksiä löytyi viisi. Isovanhemmuus nähtiin *biologisen uusiutumisen ja jatkuvuuden lähteenä*. Näin ajattelivat erityisesti isoisät. Toinen merkitys oli *emotionaalinen tyydytys*, kun isovanhempi tunsu mielihyvää uudesta roolistaan ja pystyi tekemään lastenlastensa kanssa sellaisia asioita, jotka eivät olleet mahdollisia omien lasten kanssa. Myös tämä näkyi erityisesti isoisillä. (Neugarten & Weinstein 1964, 201–202.)

Yhdeksi isovanhemmuuden merkitykseksi löydettiin lasten perheille ja lastenlapsille *opettajana tai resurssina oleminen*. Isovanhemmat voivat olla tyytyväisiä pystyessään vaikuttamaan lastenlastensa hyvinvointiin taloudellisen tuen ja elämäkokemusten avulla. Merkityksellistä oli myös se, että isovanhempi pystyi *saavuttamaan toteutumattomia pyrkimyksiään ja unelmiaan*, kun hän näki lapsenlapsen tietynlaisena itsensä jatkona. Yli neljäsosa isovanhemmista omasi *etäisen roolin* lastenlapsiinsa, jolloin isovanhemmuudella ei ollut heille paljon merkitystä. Näitä edustivat esimerkiksi työssäkäyvät isovanhemmat. (Neugarten & Weinstein 1964, 202.)

Neugartenin ja Weinsteinin (1964) tutkimuksessa isovanhemmat nähtiin kuuluvaksi vain yhteen merkityskategoriaan eli isovanhemmuudella nähtiin olevan vain yksi merkitys kullekin isovanhemmalle. Tässä suhteessa heidän tutkimuksensa eroaa muista tutkimuksista, joissa on tutkittu isovanhemmuuden merkityksellisyyttä (Neugarten & Weinstein 1964.)

Robertson (1977) on puolestaan tutkinut amerikkalaisia isoäitejä. Hän on tutkimuksessaan jaotellut isoäidit neljään eri ryhmään sen mukaan, mitä isovanhemmuus heille merkitsee. Hänen mukaansa isovanhemmuuden merkitystä voidaan parhaiten kuvata eri isovanhempityyppien kautta. *Anteliaat isoäidit* (engl. *apportioned type*) halusivat tehdä moraalisesti oikeita asioita lapsenlapsilleen sekä ajattelivat, että isovanhempien tulisi hemmotella lapsenlapsiaan ilman pelkoa näiden pilaamisesta hemmottelulla. Tämä ryhmä oli eniten tekemisissä lastenlastensa kanssa. Toisen ryhmän muodostivat *symboliset isoäidit* (engl. *symbolic type*), joille myös oli tärkeätä toimiminen moraalisesti oikein lapsenlapsia kohtaan. Heille ei ole tärkeää niinkään tyytyväisyys siihen, mitä he saavat lapsenlapsiltaan, vaan että lapsenlapsista tulee hyviä ihmisiä. Tätä ryhmää edustavat usein nuoremmat työssäkäyvät, hyvin koulutetut ja naimisissa olevat isoäidit. (Robertson 1977, 169–170.)

Kolmas ryhmä ovat *yksilökeskeiset isoäidit* (engl. *individualized type*). He näkevät lapsenlapset tärkeinä heidän jokapäiväisessä elämässään yksinäisyyden poistajina. He myös näkevät lapsenlapset suvun jatkajina ja pitävän heidät nuorina. Tätä ryhmää edustavat huonommin koulutetut vanhemmat isoäidit. *Etäiset isoäidit* (engl. *remote type*) eivät ole juuri kiinnostuneita suhteestaan lapsenlapsiinsa. Heille isovanhemmuus ei ole tärkeä rooli, vaan pikemminkin etäinen asia, eikä heillä ole vahvoja mielipiteitä tai odotuksia lapsenlapsiaan kohtaan. (Robertson 1977, 170.)

Crawfordin (1981) tutkimuksessa aineisto kerättiin haastattelemalla Isossa-Britanniassa isovanhempia yhdeksän kuukautta heidän ensimmäisen lapsenlapsensa syntymän jälkeen. Isovanhemmat näkivät isovanhemmuutensa siunauksena, onnellisuuden ja ilon lähteenä sekä uutena, voimistuneena kiinnostuksena elämään. Monet isovanhemmat kuvasivat isovanhemmaksi tuloaan yhdeksi elämän tärkeimmistä asioista. Isovanhemmuus toi keski-ikäisille suoranaista intoa, vaikka heidän elämänsä ei ollut tyhjää ennen isovanhemmaksi tuloakaan. Monilla oli

onnellinen avioliitto, työ, harrastuksia, omat elossa olevat vanhemmat sekä ystäviä ja sukulaisia. Isovanhemmuuden roolissa nähtiin hyvin vähän negatiivisia puolia.

Isovanhemmuuden merkityksiä on tarkastellut myös Kivnick (1982). Hänen laaja tutkimuksensa toteutettiin keräämällä sekä kvalitatiivista että kvantitatiivista dataa. Siinä selvitettiin elämänhistorioita analysoimalla tutkittavien perhearvojen, tunteiden ja käyttäytymisen kokemuksia ja merkityksiä isovanhemmuudesta. (Kivnick 1982.) Hänen mukaansa ikä vaikuttaa isovanhemman toiveisiin ja odotuksiin isovanhemmuudesta sekä voimavaroihin ja velvollisuuksiin. Esimerkiksi keski-ikäinen isovanhempi on vastuussa sekä nuoremmista että vanhemmista sukupolvista. (Kivnick 1984, 41.)

Isovanhemmuuden merkityksiä on myös Kivnickin (1982) mukaan viisi. Perheissä eri sukupolvet vaikuttavat molemminpuolisesti toinen toisiinsa, jolloin myös isovanhemmilla on osansa perheen sisäisissä suhteissa. Isovanhemmuuteen liittyvät tunteet ja asiat ovat *keskeisessä asemassa yksilön elämässä*, joten isovanhemmuus nähdään identiteetin ja ajattelun keskeisenä elementtinä. Isovanhemmuus koetaan keskeiseksi osaksi elämän tarkoitusta. (Kivnickin 1982, 61.)

Arvostettu asema ikääntyneenä tarkoittaa sitä merkitystä, joka isovanhemmalle itselleen muodostuu roolikokemusten kautta eli siitä, millaiset isovanhemman ja lastenlasten väliset suhteet ovat ja millaisena isovanhemmat toivovat lastenlastensa muistavan heidät. Tähän liittyvät olennaisesti myös traditioiden siirtäminen nuoremmalle sukupolvelle sekä heille resurssina oleminen. Isovanhemmat kokevat itsensä arvostetuiksi ja tärkeiksi toimiessaan lastenlastensa turvana tukihenkilöinä. Kolmas merkitys on *tunne omasta kuolemattomuudesta*, kun isovanhemmat fantasioivat uudelleensyntymisestä lastenlastensa syntyessä ja nimeämisessä kuolleen sukulaisen mukaan. Isovanhemmat näkevät suvun jatkumisen olevan turvattu pitkälle tulevaisuuteen. (Kivnick 1982, 61.)

Uusi suhde menneisyyteen puolestaan pohjautuu kulttuurisiin uskomuksiin ja yksilöllisiin mielikuviin. Mielikuvat syntyvät esimerkiksi sukutarinoiden kautta syntyvästä yhteydestä ja isovanhemman ja lapsenlapsen välillä symbolisesta kuolemattomuudesta. Merkitys edellyttää isovanhemmuuden, lapsenlapsen ja kulttuurisen sukupolven rooleihin sopeutumista. Isovanhemmat osallistuvat uudelleen henkilökohtaiseen menneisyyteensä isovanhemmuutensa kautta ja samaistuvat omiin

isovanhempiinsa. Viides merkitys Kivnickin mukaan on *lastenlasten hemmottelu*, jolloin näille tarjotaan kaikkea sellaista, mitä isovanhemmat eivät ole pystyneet tarjoamaan omille lapsilleen. Varsinainen vastuu lapsista puuttuu, ja tällöin merkitys isovanhemmudelle tulee yksilöiden välisestä toiminnasta, jolloin isovanhemman ja lapsenlapsen välistä toimintaa vapauttaa sosiaalisen vastuuntunnon puute. Monet isovanhemmat kokevat tärkeimpänä asiana isovanhemmudessa nimenomaan lastenlasten hemmottelun (Kivnick 1982, 61.)

Timberlake ja Chipungu (1992) puolestaan tutkivat isovanhemmuutta määrällisin menetelmin keskiluokkaisten tummaihoisten amerikkalaisten isoäitien keskuudessa. Isovanhemmuudessa isoäidit kokivat merkityksellisenä minän laajentumisen. Lapsenlapset antavat mahdollisuuden luovuuteen ja itsensä toteuttamiseen sekä tuovat tunteen omasta pätevyydestä. Lapsenlapset tuovat myös tunteen yhteenkuuluvuudesta ja osallisuudesta yhteiskuntaan, ja isoäidit saivat päämäärän elämälle. Isovanhemmuus nähtiinkin sosiaalisena identiteettinä, joka tuo pysyvyyttä ja jatkuvuutta elämään. Isovanhempi samaistuu lastenlapsiinsa ja nauttii näiden saavutuksista, joihin omassa elämässä ei ole ollut mahdollisuuksia. Aikaisempien tutkimusten tapaan isoäidit kokivat merkitykselliseksi suvun jatkumisen lastenlapsissa. Näiden jatkaessa sukua myös traditiot säilyvät. Yhtenä merkityksenä on valta, sillä lastenlasten avulla voi vaikuttaa sekä omaan että toisten elämään. Isoäidit näkivät moraalisuuden ja altruistisuuden olevan tärkeää lastenlapsia kohtaan. Toisin kuin aikaisemmissa tutkimuksissa, lastenlapset eivät merkinneet kovinkaan suurelle osalle isoäideistä piristystä tai ilon lähdeä.

Kalliopuska (1994) tutki suomalaisia eläkkeellä olevia isovanhempia kysymällä heiltä suhteesta lapsenlapsiin. Isovanhemmat kokivat lastenlastensa antavan heille iloa ja inspiraatiota sekä tyytyväisyyttä elämään, tunnetta onnellisuudesta, omasta tarpeellisuudesta ja elämän jatkuvuudesta. Lastenlapset toivat uskoa ja toivoa tulevaisuuteen, tunnetta yhteisyydestä ja mahdollisuuden oppia uudelta sukupolvelta. Isovanhemmat saivat lastenlapsilta myös rakkautta, hellyyttä, tukea, ystävyyttä ja apua. Lastenlasten myötä elämä tuntui elämisen arvoiselta.

Fung, Siu, Choy ja McBride-Chang (2005) tutkivat 156 kiinalaista isovanhempaa sekä haastatteluin että kyselylomakkeilla. Heidän tutkimansa

isovanhemmat näkivät isovanhemmuuden velvollisuuksien ja saavutusten lähteenä, hyödyn lähteinä ja lastenlasten puuttumisen lämpimien ihmissuhteiden menettämisenä.

Isovanhemmuuden merkityksissä löytyy myös sukupuolieroja. Isovanhemmuus voidaan nähdä merkittävämpänä roolina naisille kuin miehille sen vuoksi, että naiset ovat miehiä aktiivisempia pitämään yllä sukulaisuus- (Hagestad 1985, 41) ja perhesuhteita (Troll 1988). Isoisille merkityksellistä on lastenlasten saavutuksilla päteminen sekä mahdollisuus antaa perheille taloudellista tukea ja neuvoja. Isoäidit puolestaan kokevat merkityksekkääksi biologisen uusiutumisen mahdollisuuden. (Thomas 1986a, 418.)

4.2 Isovanhemmuuden merkitykseen vaikuttavat tekijät

Amerikkalaisten tutkijoiden Millerin ja Cavanaughin (1990, 246) mukaan isovanhempien ja lastenlasten sekä isovanhempien ja vanhempien väliset suhteet toimivat isovanhemmuuden merkityksellisyyden kokemisen perustana. Hurmeen (1988) suomalaisia isoäitejä koskevan tutkimuksen mukaan lapsenlapsen ja isoäidin suhteen laatuun ja isovanhemmuudesta koettuun tyytyväisyyteen huomattiin vaikuttavan myönteisesti lämpimät suhteet isoäidin ja vanhempien välillä. Perhe- ja lapsenlapsi suhteet sekä sukupolvien välisen yhteydenpidon määrä vaikuttavat isovanhemmuuden merkityksellisyyteen. (Miller & Cavanaugh 1990, 246.)

Yhdysvaltalaisia isoäitejä tutkineen Thomasin (1986b) mukaan isovanhemmuuden merkityksellisyyden kokemusta lisäsi vastuu lastenlapsista ja näiden elämästä. Isoäitien tyytyväisyyden lisääntyminen johtui vastuusta lastenlapsien hoitamisessa ja auttamisessa, sillä se vahvisti isovanhemman tunnetta omasta osaavuudesta, kun hän pääsi käyttämään taitojaan.

Myös eläkkeellä oleminen lisää isovanhemmuuden merkitystä (Miller & Cavanaugh 1990, 245). Työttömät ja matalasti koulutetut isoäidit kokivat puolestaan Robertsonin (1977, 169–170) tutkimuksessa isoäitinä olemisen merkityksekkäämmäksi

kuin työssä korkeassa asemassa olevat isoäidit. Nämä isoäidit viettivät aikaansa monipuolisemmin lastenlastensa kanssa.

Mitä enemmän lapsenlapsia on, sitä merkityksellisemmäksi isovanhemmuus koetaan (Miller & Cavanaugh 1990, 245). Johnsson ja Barer (1987) sekä Suutama (1986) kuitenkin huomauttavat, että lastenlasten vähäisen määrän myötä isovanhemmilla on enemmän aikaa ja huomioita yksittäiselle lapsenlapselle, jolloin suhde voi tulla vahvemmaksi ja tärkeämmäksi. Tähän tulokseen ovat tulleet myös Uhlenberg & Hammill (1998) sekä Fingerman (2004).

Maantieteellisen etäisyyden kasvaessa yli 20 kilometriin lastenlasten merkitys isoäideille väheni. Tyytymättömyys yhteydenpidon määrään kasvaa samalla. (Hurme 1988, 33.) Kauempana asuvat isoäidit haluavatkin pitää enemmän yhteyttä lapsenlapsiinsa. (Fischer 1983; Hurme 1988, 43). Thomas (1986b, 218) puolestaan uskoo isovanhempien kaipaavan vielä aiemmissä tutkimuksissa osoitettua enemmän osallisuutta lastenlastensa kasvatukseen. Hurme (1997) kuitenkin näkee yhteydenpidon säännöllisyyden välimatkaa tärkeämpänä isovanhemman ja lapsenlapsen suhteeseen vaikuttavana tekijänä. (Hurme 1997, 246).

Kivnickin (1982, 62) mukaan isovanhemmuus koetaan merkityksellisempänä, mikäli omia isovanhempia on arvostettu ja yleensäkin tunnettu heidät. Tämä ei kuitenkaan ole edellytys isovanhemmuuden merkityksellisyyden kokemiseen, sillä isovanhempien korvaajina voivat toimia muut sukulaiset ja tuttavat, oma mielikuvitus sekä kulttuurissa vallitsevat käsitykset. Myönteiset kokemukset omista isovanhemmista lapsuudessa vaikuttavat isovanhemmuuden merkityksen kokemiseen erityisesti naisilla. Mikäli isovanhemmat arvioivat kielteisesti omaa isovanhempaa tai vanhempaa, voi se johtaa isovanhempi-lapsenlapsi -suhteen tärkeyden aliarvioimiseen tai jopa sen torjumiseen (Whitbeck & Hoyt 1993, 1026). Amerikkalaiset tutkijat King ja Elder (2003) puolestaan toteavat isovanhempien kokemusten omista isovanhemmistaan vaikuttavan käyttäytymiseen isovanhempina. He näkevät omien isovanhempien tuntemisen lisäävän sitoutuneisuutta toimia isovanhempiana sekä avun tarjoamista lapsenlapsille (King & Elder 1997, 854–855).

Isovanhemmuus on yksilöllisesti rakennettu ja koettu asia (Kornahaber 1996; Strom & Strom 1997; Troll 1983). Myös isovanhemmuuden merkityksen muodostuminen on yksilöllistä (Kivnick 1984; Robertson 1977). Vaikka

isovanhemmuudella olisi samanlainen merkitys kahdelle eri isovanhemmalle, voi sen takaa löytyä hyvinkin erilaisia kokemuksia (Kivnick 1984). Isovanhemmuuden merkityksen muodostumiseen vaikuttaa yksilön omien odotusten toteutuminen toiminnallisesta iästään, fysiologisesta hyvinvoinnista, henkisestä terveydestä ja lastenlasten persoonallisuudesta (Kivnick 1982). Isovanhemmuuteen ja sen kokemiseen voivat siis vaikuttaa hyvin monet eri asiat, sillä lopullinen isovanhemmuuden merkitys muotoutuu kokemuksista ja suhteista lapsenlapsiin, ja nämä voivat olla hyvinkin erilaisia eri isovanhempien ja lastenlasten kohdalla. Isovanhemmuuden subjektiiviseen merkitykseen vaikuttaa myös aika, jossa elämme (Arber & Timonen 2012, 247); isovanhemmuuden merkitys voi olla erilainen eri yhteiskunnissa, mutta myös saman yhteiskunnan sisällä eri aikakausina (Arber & Timonen 2012, 247; Strom, Strom, Wang, Shen, Griswold, Chan & Yang 1999).

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Tutkimustehtävät

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, mitä isovanhemmuus merkitsee työssäkäyville isovanhemmille. Koska sukupolvien väliset suhteet ja lapsenlapsen kanssa vietetty aika vaikuttavat isovanhemman ja lapsenlapsen välisiin suhteisiin sekä isovanhemmuuden merkityksen muodostumiseen, on tarkoituksena selvittää millaisia toiminta- ja yhteydenpitomuotoja isovanhemmilla on lastenlastensa kanssa.

Isovanhemmuuden merkityksellisyyteen vaikuttaa myös tietty vastuu lastenlapsista sekä heidän hoitamisesta, joten tarkoituksena on selvittää, missä määrin isovanhemmat osallistuvat näiden hoitoon ja kasvatukseen. Isovanhemmuuden merkitystä selvitetään myös kysymällä, kuinka isovanhemmat kokivat ensimmäisen lapsenlapsen syntymän, sekä kuinka isovanhemmuus on vaikuttanut heidän elämäänsä.

5.2 Tutkimusaineiston hankinta ja kohdejoukko

Tutkimuksen kohdejoukkona oli yhteensä neljätoista isovanhempaa, joista viisi oli isoisiä ja yhdeksän isoäitejä. He olivat 52–63 -vuotiaita, keski-ään ollessa 58 vuotta. Isovanhemmiksi he olivat tulleet 36–56 -vuotiaina. Heillä oli yhdestä yhdeksään lastenlasta, keskiarvon ollessa 4,3. Nuorin lapsenlapsista oli viikon ikäinen ja vanhin 22-vuotias. Haastateltavat asuivat Etelä- ja Keski-Suomessa sekä Etelä-Pohjanmaalla. Kohderyhmä oli muutenkin hyvin heterogeeninen: isovanhemmat olivat erilaisista perhemuodoista ja myös heidän lastensa perheet olivat muodoiltaan erilaisia, isovanhemmat asuivat sekä maaseutu- että kaupunkiympäristöissä ja heillä oli erilainen koulutustausta ja työnkuva. Välimatka isovanhempien ja lastenlasten välillä vaihteli viereisessä talossa asuvista lapsenlapsista usean sadan kilometrin päässä asuviin

lapsenlapsiin, jolloin myös isovanhempien tapaamistiheys lastenlasten kanssa vaihteli päivittäisestä tapaamisesta muutamaan kertaan vuodessa.

Aineistonkeruumenetelmänä käytin teemahaastattelua, joka on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä (Hirsjärvi & Hurme 2006, 47). Se soveltuu kyselylomaketta paremmin emotionaalisesti arkojen aiheiden ja harvoin keskustelunaiheena olevien ilmiöiden tutkimiseen, jolloin voidaan saada myös kuvaavia esimerkkejä (Hirsjärvi & Hurme 1993, 35; Hirsjärvi & Hurme 2006, 34). Haastattelu on menetelmä, jolla Hurmeen (1997, 223) mukaan voidaan saada luotettavinta tietoa isovanhemmuudesta. Teemahaastattelurunkoa ei voi tehdä ilman tietoa tutkittavasta aiheesta. Ennen haastattelurungon rakentamista olinkin tutustunut laajasti isovanhemmuutta ja sen merkitystä käsittelevään kirjallisuuteen.

Graduseminaariryhmäläisteni kautta sain suurimman osan haastateltavista, joille lähetin haastattelupyynnön (LIITE 1) sähköpostitse. Osa haastateltavista oli sukulaisiani ja tuttavieni sukulaisia. Haastattelut tein 18.10 – 3.11.2012 välisenä aikana. Kaikki haastattelut nauhoitettiin. En tehnyt mitään varsinaisia esihaastatteluja. Huomasin, että se ei olisi ollut tarpeellistakaan, sillä ensimmäisessä haastattelussa totesin teemahaastattelurungon (LIITE 2) toimivaksi.

Teemahaastattelussa keskustelu kohdennetaan tiettyihin tutkimuksen kannalta olennaisiin teemoihin, jotka ovat kaikille haastateltaville samat. Toisin kuin täysin strukturoiduissa haastatteluissa, teemahaastatteluihin eivät kuulu täysin samalla tavalla kaikille esitetyt kysymykset ja niiden järjestys, vaan kysymysten järjestys ja muoto saattavat vaihdella tilanteen mukaan. (Eskola & Suoranta 2005, 86; Hirsjärvi & Hurme 2006, 47–48; Tuomi & Sarajärvi 2009, 75.) Myös omissa haastatteluissani kysymysten tarkka muoto ja esitysjärjestys saattoivat vaihdella eri tilanteissa, sillä asiat käsiteltiin siinä järjestyksessä, kuin ne tulivat luontevasti esille. Pidin samalla kuitenkin huolen siitä, että kaikki suunnitellut teemat tulivat käsiteltyä jokaisessa haastattelussa.

Haastattelutilanne mahdollistaa lisäkysymysten esittämisen vastausten selventämiseksi ja syventämiseksi. (Hirsjärvi & Hurme 2006, 34–36.) Teemahaastattelu huomioi keskeisinä ihmisten tulkinnat asioista sekä heidän asioille antamansa merkitykset. Se myös huomioi näiden syntyvän vuorovaikutuksessa. (Hirsjärvi & Hurme 2006, 48.)

Haastattelut tehtiin pääosin haastateltavien työpaikoilla ja yliopiston kirjastolla. Toisen parihaastatteluista tein haastateltavien kotona. Pitkästä välimatkasta johtuen tein myös yhden haastattelun puhelimitse. Haastattelun alussa kerroin aina hieman tutkimuksestani ja pyysin luvan nauhoittaa haastattelun, mikä ei ollut ongelma kenellekään haastateltavista. Osa piti nauhoittamista jo alun perin itsestäänselvyytensä, sillä he ymmärsivät haastattelun nauhoittamisen tärkeyden tutkimuksessa.

Haastattelun yhtenä haittapuolena voidaan nähdä sen vaativuus tutkijan kannalta. Haastattelijalla ei välttämättä osaa kokemuksen ja tiedon puuttuessa kysyä tarkoituksenmukaisia kysymyksiä tai ei ymmärrä kaikkia vastauksia (Soininen 1995, 113). Tämän vuoksi sanoinkin haastateltaville aina haastattelun alussa, että he saavat kertoa niin laajasti kuin haluavat isovanhemmuteensa liittyvistä asioista, sillä en välttämättä aina osaa kysyä kaikkea eikä myöskään mikään heidän kertomansa asia ole turha.

Kaksi haastattelua tein parihaastatteluina, joista molemmissa haastattelin aviopuolisoja yhtä aikaa. Alun perin tarkoitukseni ei ollut tehdä muita kuin yksilöhaastatteluina, mutta mennessäni tekemään erästä haastattelua haastateltavan työpaikalle hän kysyi minulta, haluaisinko haastatella myös hänen vaimoaan samalla. Tiedossani oli myös eräs toinen aviopari, josta molempia tulisin haastattelemaan, joten päätin haastatella myös heitä yhtä aikaa.

Parihaastattelut koin todella antoisina, sillä ne tuntuivat enemmän normaaleilta keskustelutilanteilta kuin yksilöhaastattelut. Ne myös tuntuivat useamman haastateltavan ollessa paikalla ainakin omalta osaltani rennommilla tilanteilla kuin yksilöhaastattelut. Toisaalta ne olivat vaativampia kuin yksilöhaastattelut, sillä minun täytyi pitää koko ajan huoli siitä, että molemmat haastateltavat vastasivat kaikkiin kysymyksiin. Parihaastatteluiden kohdalla on vaikea sanoa, kuinka paljon oman puolison läsnäolo tai hänen jo kertomansa asia vaikutti toisen puolison vastauksiin. Kuitenkin puoliset kertoivat hyvin eriäviäkin asioita, joten uskon heidän pystyneen kertomaan juuri ne asiat, jotka he olisivat yksilöhaastatteluissakin kertoneet.

Haastattelupaikoista johtuen haastattelujen aikana oli välillä häiriötekijöitä. Yksi haastattelu keskeytyi kaksi kertaa puhelimen soidessa ja yhden aikana samassa huoneessa työskentelevä henkilö pyöri jatkuvasti ympärillä ja piti ääntä. En kuitenkaan nähnyt näiden tekijöiden vaikuttavan haastateltaviin tai itseeni millään

lailla. Parin ensimmäisen haastattelun aikana minua itseäni jännitti haastattelutilanne todella paljon, enkä sen vuoksi pystynyt reagoimaan parhaalla mahdollisella tavalla esittäen runsaasti lisäkysymyksiä. Onnekseni haastateltavat olivat todella avoimia ja puhuivat laajasti ja monisanaisesti isovanhemmudestansa, joten ensimmäisetkään haastattelut eivät jääneet oman jännittämiseni vuoksi lyhyiksi tai sisällöllisesti suppeiksi. Isovanhemmilla ei myöskään ollut vaikeuksia ymmärtää esittämiäni kysymyksiä. Ainoastaan kahdessa haastattelussa haastateltava kysyi minulta kerran, minkätyyppistä vastausta haluan kysymykseen tai mitä tarkoitan kysymyksellä. Haastattelut onnistuivat siis kokonaisuudessaan erittäin hyvin.

Haastattelujen nauhoitukset onnistuivat teknisesti erittäin hyvin. Myös puhelimen kaiuttimen välityksellä tehty haastattelu oli hyvälaatuinen. Yhden haastattelun jouduin tekemään yliopiston kirjaston kahvilassa, jossa oli melkoinen hälinä, josta johtuvan nauhalla kuuluneen taustahälinän takia haastattelua oli paikoin hieman haasteellista litteroida, ja tämän vuoksi jouduin kuuntelemaan monia kohtia yhä uudelleen ja uudelleen ymmärtääkseni varmasti oikein, mitä haastateltava sanoi.

Haastattelut olivat kestoltaan 25 minuutista tuntiin ja kymmeneen minuuttiin pitkiä ja litteroituina ne olivat kuudesta sivusta seitsemääntoista sivuun. Haastattelujen tekeminen nähdään aikaa vievänä, sillä litterointi vie aikaa (Hirsjärvi & Hurme 2006, 35). Tästä syystä tein jokaisen haastattelun aikana myös muistiinpanoja helpottaakseni haastatteluiden litterointia ja aineiston analyysiä. Aloitin myös litteroinnin ennen kuin olin saanut kaikki haastattelut tehtyä. Jätin pois ylimääräiset huokaukset ja tauot, sillä ne eivät olleet tutkimuksen tarkoituksen kannalta oleellisia. Muuten litteroin haastattelut täysin sanatarkasti säilyttäen murre sanat sekä ylimääräiset ”niin kuin” -ilmaukset.

5.3 Aineiston analyysi

Aineisto analysoitiin laadullisesti. Aluksi luin koko aineiston läpi kokonaisuudessaan muutaman kerran kokonaiskuvan saamiseksi. Eskola ja Suoranta (2005, 152) korostavatkin analysoitavan aineiston useampaan kertaan lukemista ja sen

perinpohjaista tuntemista, jotta aineisto avautuisi alustavasti. Aineiston analyysiä helpotti huomattavasti se, että aloitin sen lähes välittömästi haastatteluiden teon ja litteroinnin jälkeen, jolloin minulla oli vielä hyvä kokonaiskuva tutkittavien joukosta.

Ensitutustumisen jälkeen aloin teemoitella aineistoa keräten samoja asioita käsittelevät asiat omien otsikoidensa alle. Haastattelurunko oli osittain apuna teemoja muodostaessani. Teemahaastattelulla kerätyn aineiston koodauksessa teemahaastattelurunko toimii hyvänä apuvälineenä, sillä teemahaastattelun teemat muodostavat jo itsessään eräänlaisen aineiston jäsenyyksen, josta on hyvä lähteä liikkeelle, ja näin koko aineisto tulee varmasti käytyä läpi (Eskola & Suoranta 2005, 152). Lopullinen teemoittelu ei kuitenkaan noudata teemahaastattelurunkoa, sillä aineistosta jotkin teemat tai teemojen osat nousivat muita laajempina kokonaisuuksina esille, eli näin ollen lopullinen teemoittelu nousi aineistosta.

Käsittelin isoäitien ja isoisien vastauksia erikseen koko analyysin ajan ja pyrin löytämään niistä eroja. Tarkoitukseni oli etsiä aineistosta eroja ja moninaisuutta, jolloin aineiston analyysi oli tarkempaa ja aineistolähtoisempää kuin yhtäläisyyksiä ja samankaltaisuutta etsittäessä (Eskola & Suoranta 2005, 140). Myös parihaastatteluista oli helposti eroteltavissa isoäitien ja isoisien vastaukset, joten isovanhempien vastausten erikseen käsittely ei tuottanut tältäkkään osin mitään ongelmaa. Isovanhemmuuden merkityskategorioita muodostaessani huomasin kuitenkin niistä muodostuvan täysin samat isoäideillä ja isoisillä, minkä vuoksi analysoin isoäitien ja isoisien vastaukset yhdessä siltä osin.

Teemoittelussa on vaarana analysoinnin jääminen pelkäksi kokoelmaksi aineistosta kerättyjä sitaatteja. Ne tuleekin jättää vain sivuosaan aineiston kuvailussa, vertailussa ja tulkinnassa. (Eskola & Suoranta 2005, 175–176.) Patton (1990, 32) kuitenkin toteaa, että kvalitatiivisessa tutkimuksessa tulee olla paljon tutkittavien kuvailua sekä lainauksia haastateltavien puheesta. Aineistosta poimitut sitaatit toimivat tulkintojeni perusteluina sekä kuvailevat isovanhemmuutta. Olen selventänyt joissain kohdissa isovanhempien sitaatteja merkitsemällä sulkuihin viittauksen kohteen. Muuten sitaatit ovat suoria lainauksia isovanhempien puheesta. Yhtä sitaattia olen myös lyhentänyt jättämällä välistä epäolennaista asiaa pois. Tämä on osoitettu sitaattiin merkitsemällä välistä poistettuun kohtaan (...).

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

6.1 Lastenlasten tapaaminen

Isoäidit

Tapaamiset lähellä asuvien pienten lastenlasten kanssa olivat melko säännöllisiä. Isoäidit kertoivat tapaavansa samassa kaupungissa tai viereisessä kaupungissa asuvia lapsenlapsiaan välillä jopa viikoittain näiden tarvitessa hoitoa. Aikaisempien tutkimusten mukaan lähes 50 prosenttia isovanhemmista näkee lapsenlapsiaan viikoittain (Hooyman & Kiyak 2011, 360). Lapsenlapset tulivat myös kuukausittain kokonaisuksi viikonlopuiksi isoäideille hoitoon. Isompien, murrosikäisten tai sitä vanhempien, lastenlasten kanssa tapaaminen ei ollut niin säännöllistä, vaan isoäidit saattoivat tavata heitä välillä jopa päivittäin, mutta välillä tapaamisten joskus saattoi mennä useitakin kuukausia. Lastenlasten kanssa yhdessä vietetty aika ilman näiden vanhempia oli isoäideille erityisen tärkeää, sillä he kertoivat pääsevänsä tällöin tutustumaan lapsenlapsiinsa paremmin kuin vanhempien ollessa paikalla.

Kauempana, yli sadan kilometrin päässä, asuvien lastenlasten kanssa tapaamiset olivat harvemmassa kuin lähellä asuvien kanssa, mutta silti säännöllisiä. Aiempien tutkimusten mukaan suunnilleen 80 prosenttia isovanhemmista näkee lapsenlapsiaan vähintään kuukausittain (Hooyman & Kiyak 2011, 360). Kuitenkin pitkä maantieteellinen välimatka vähentää sukupolvien välistä yhteydenpitoa (Uhlenberg & Hammill 1998, 281; Hodgson 1992). Tämän tutkimuksen isoäidit tapasivat kauempana asuvia lapsenlapsiaan hieman tätä harvemmin, mutta yleensä vähintään parin kuukauden välein ja lomilla kesäaikaan heidän kanssaan vietettiin pidempiä aikoja yhdessä. Ainoastaan yksi isoäiti kertoi tapaamisten kaukana asuvien lastenlasten kanssa olevan hyvin epäsäännöllisiä. Tähän hän kertoi syyksi lasten äidin sairauden ja sen, että kukaan ei ole tuomassa lapsenlapsia hänen luonaan käymään julkisten liikenneyhteyksien ollessa huonot.

Lastenlasten ollessa pieniä isovanhemman kontaktit näihin ovat tiheimmillään ja suhteen intensiteetti suurin (Tyzskowa 1991, 55), mutta lastenlasten

kasvaessa kontaktien tiheys vähenee (Field & Minkler 1988). Myös tässä tutkimuksessa havaittiin, että koulunkäynnin alkaessa isoäitien tapaamiset myös lähellä asuviin lapsenlapsiin olivat vähäisempiä kuin aikaisemmin.

”Tossa lähellä asuvia tyttären lapsia yritän aina välillä houkutella tänne viikonloppusin, mut se ei vaan aina enää oikein onnistu, kun ei saa niitä aina houkuteltua. Kun tää 8-vuotias on nyt koulussa ja sillä alkaa olla kavereita ja se usein sanoo, et mummo en mä en nyt kerkeekään tulla.”

Lastenlasten syntymäpäivät sekä joulukuukauden olivat isoäideille tärkeitä yhdessäolon hetkiä. Vaikka jouluaattoa ei vietettäisi aina yhdessä, joulunaikaan käydään katsomassa, mitä lapsenlapset ovat saaneet lahjaksi. Lähes kaikki isoäidit kertoivat heidän alakouluikäisten lastenlastensa pitävän edelleen kaverisyntymäpäivien lisäksi myös sukulaisille erilliset syntymäpäiväjuhlat, joihin isovanhemmat aina menivät.

Isoäidit olivat myös valmiita uhraamaan aikaa heidän omista menoistaan ja tekemisistään, jotta he saisivat olla lastenlastensa kanssa. Jendrekin mukaan isovanhemmat haluavat auttaa kiireisiä vanhempia esimerkiksi tarjoutumalla hoitamaan lastenlapsia (Jendrek, 1994, 212). Eräs isoäiti koki tärkeäksi antaa lapsenlapsensa yksihuoltajaäidille lepoaikaa lastenhoidosta, jotta tämä pääsi välillä lähtemään jonnekin.

Eräällä isoäidillä oli kaksi ei-biologista lapsenlasta, jotka olivat hänen uuden miehensä lapsenlapsia. Tapaaminen näiden kanssa oli yhtä säännöllistä kuin omien biologisten lastenlastenkin kanssa. Kuitenkaan he eivät olleet niin pitkiä aikoja hoidossa kuin biologiset lapsenlapset, sillä isovanhempien avioeron vuoksi heillä on useampia isovanhempia, joiden luona he viettävät aikaa.

Isoisät

Isoäitien tavoin isoisien tapaamiset lähellä asuvien lastenlasten kanssa olivat melko säännöllisiä. Samassa kaupungissa asuvia lapsenlapsia saatettiin nähdä useammankin kerran viikossa, vähintään pari kertaa kuussa. Nämä olivat välillä kokonaisia viikonloppuja isoisien luona hoidossa. Kaukana, yli sadan kilometrin päässä, asuvia lapsenlapsia nähtiin vähintään kolmen kuukauden välein, usein kuitenkin kuukausittain.

Varsinkin kesällä lomien aikaan näiden kanssa vietettiin useammin ja pidempiä aikoja yhdessä.

Yksi isoisä oli viettänyt lapsenlapsensa kanssa aikaa säännöllisesti kahden viikon välein aina viikonloppuisin. Hän kertoi olleensa monen vuoden ajan tavallaan osahuoltaja lapsenlapselleen, sillä omat vanhemmat eivät pystyneet huolehtimaan tästä. Vaikka isoisä ei enää toimikaan niin sanottuna osahuoltajana lapsenlapselleen, vaan tämä asuu oman isänsä luona, tapaamiset ovat jääneet säännöllisiksi.

Myös isoisät arvostavat lastenlastensa syntymäpäiviä sekä joulua ja kokevat tärkeäksi viettää ne yhdessä lastenlastensa kanssa.

6. 2 Isovanhempien yhteydenpito lapsenlapsiinsa

Isoäidit

Tapaamisten lisäksi kaikki isoäidit pitivät yhteyttä lapsenlapsiinsa aktiivisesti myös *puhelimella*. Puolin ja toisin soittaminen oli viikoittaista. Myös Silverstein ja Marengo (2001, 504) ovat havainneet suurimman osan isovanhemmista pitävän yhteyttä lapsenlapsiinsa vähintään kerran viikossa. Lastenlasten ollessa vauvaiässä kuulumisten kysely rajoittui suurelta osin vanhempien kanssa käytävään keskusteluun puhelimessa. Kuitenkin yhteydenpito lapsenlapseseen nähtiin niin tärkeäksi, että haluttiin puhua puhelimessa niinkin pienten lasten kanssa, jotka eivät vielä itse osanneet puhua. Tällöin yhteydenpito ei kuitenkaan ollut kovin vastavuoroista, sillä isoäiti puhui ja lapsenlapsi vain kuunteli.

Muista yhteydenpitomuodoista yleisenä ja tärkeänä mainittiin *skype*. Myös sen kautta yhteydenpittäminen oli viikoittaista. Isoäideille oli tärkeitä varsinkin lastenlasten ollessa pieniä päästä seuraamaan heidän kasvua ja kehitystä *skypen* kautta, sillä silloin he pystyivät näkemään nämä. Lapsenlapsen kanssa oli myös helpompi kommunikoida *skypen* kuin puhelimen välityksellä tämän ollessa pieni, sillä *skypessä* ei aina tarvinnut edes puhua.

”Se oli se hauska hetki kun tyttö hoksas, et hitsi tuollahan ne on mummo ja pappa tuolla kuvaruudun takana, et sen oikein näki, et se havainnoi sen, et niitten kanssahan voi ilveillä tai tehdä jotain muuta, voi vaikka jutella, kun skypeässä voi sen kameran kautta pitää yhteyttä niin se on siitä tosi kiva.”

Lisäksi isoäidit pitivät yhteyttä lapsenlapsiinsa *tekstiviestein, korteilla* sekä *sähköpostin* ja *Facebookin* avulla. Mikäli lapsenlapsella oli oma kännykkä, tekstiviestejä saatettiin lähettää aina silloin tällöin ja kysyä kuulumisia puolin ja toisin sekä sopia tapaamisista. Isoäideillä oli myös tapana lähettää lapsenlapsilleen nimipäivä- ja syntymäpäiväkortteja. He saattoivat olla lastenlastensa kanssa kavereita Facebookissa, jonka välityksellä oli helpointa kommunikoida hieman isompien lastenlasten kanssa. Facebookin välityksellä isoäidit pystyivät myös seuraamaan lasten tekemisiä. Sähköposti puolestaan oli yleensä ensimmäinen puhelimella soittamisen jälkeen käytetty yhteydenpitomuoto, jonka tekstiviestit ja Facebook myöhemmin lastenlasten kasvun myötä korvasivat.

Yhteydenpitomuodot lapsenlapsiin muuttuivat heidän kasvaessaan. Kun he oppivat puhumaan, yhteydenpito muuttui vastavuoroisemmaksi sekä kommunikoiemmaksi ja lapsenlapset halusivatkin aina tilaisuuden tullen puhua isoäitinsä kanssa puhelimessa. Lastenlasten saadessa kouluikäisinä omat kännykät isoäideillä oli mahdollisuus kysellä kuulumisia suoraan näiltä itseltään ilman, että he joutuivat soittamaan vanhemmille ja pyytämään lapsenlapsia puhelimeen.

Yhteydenpito kuitenkin myös väheni lapsenlapsien kasvaessa. Näiden aloittaessa koulun isoäidit eivät pitäneet yhteyttä enää niin usein, sillä he eivät halunneet häiritä lapsenlapsiaan, koska näillä oli omia kavereitakin koulun ohella. Hurmeen (1988) tutkimuksen mukaan lapset alkavat viettää aikaa enemmän kavereidensa ja harrastustensa parissa 7–8 vuoden iässä. Hurmeen (1988) tutkimuksessa esille tullutta isoäitien tyytyväisyyden vähentymistä kontaktiin lapsenlapsiinsa ei kuitenkaan havaittu tässä tutkimuksessa, vaan tyytyväisyys suhteeseen pysyi samana, niin kuin Field ja Minkler (1988) ovat tutkimuksessaan todenneet.

Isoäidit myös pelkäsivät lapsenlapsen kyllästyvän heihin sekä pitävän heitä rasittavina, mikäli he pitävät tähän liikaa yhteyttä. Lastenlasten ollessa aikuisia ja

heidän saadessa omia lapsia tai työpaikan yhteydenpito isoäitien puolelta oli kaikkein vähäisintä, sillä nämä ajattelivat, että lapsenlapsilla ei ollut enää aikaa heille. Samoin on todennut myös Mills (1999), jonka tutkimuksen mukaan aikuisten lastenlasten työn saaminen on yhteydessä vähään kontaktiin isovanhempien kanssa (Mills 1999). Tällöin isoäideillä oli myös tapana kysyä vain lapsenlapsiensa kuulumisia eikä kertoa niinkään omistaan juuri sen vuoksi, että he uskoivat lastenlastensa olevan kiireisiä.

Isoisät

Myös isoisät pitivät lapsenlapsiinsa yhteyttä *puhelimella*. Suutama (1986) sekä Uhlenberg ja Hammill (1998) ovat havainneet, että isoäideillä on enemmän kontakteja lapsenlapsiinsa kuin isoisillä. Näin havaittiin myös tässä tutkimuksessa, sillä isoisien soitot olivat määrältään vähäisempiä kuin isoäitien kohdalla, vaikkakin silti säännöllisiä. Yhteyttä pyrittiin pitämään soittamalla vähintään pari kertaa kuussa, joskus jopa viikoittain. Pienimpiin lapsenlapsiin yhteydenpito tapahtui lähinnä vanhempien välityksellä heiltä kuulumisia kyselemällä ja kännykällä normaaleja viestejä sekä kuvaviestejä lähettelemällä. Yksi isoisä kertoi, että hänen vaimonsa piti enemmän yhteyttä puhelimella heidän lapsenlapsiinsa, joten hänen itsensä ei tarvinnut tehdä sitä usein, sillä hän sai kuulla kuulumiset vaimoltansa. Vasta puhumaan oppivien sekä alle kouluikäisten lasten puheen ymmärtäminen oli välillä myös hyvin haastavaa puhelimessa, joten isoisät eivät tämän vuoksi jutelleet näiden kanssa juurikaan puhelimen välityksellä. Hieman pienempinä jotkut lapsenlapset eivät edes suostuneet puhumaan puhelimessa isoisiensä kanssa, jolloin yhteydenpito rajoittui tapaamisiin, mutta kouluikään tultaessa lapsenlapset puhuivat jo kaikki puhelimessa.

”No itteasiassa ei olla juurikaan oltu puhelimella yhteydessä vielä, kun sen pienen puheen ymmärtäminen puhelimessa on hieman haasteellista, eikä itekään kauheesti oo aatellu tai en ees leiki mitään puhelinleikkejä. Mut tän vanhimman kanssa ollaan jonkun kerran puhuttu puhelimessa, kun se nykyään jo suostuu siihen, et lähinnä se siihen rajottuu, et kun tavataan niin ollaan sit yhdessä ja jutellaan.”

Osalla alakouluikäisistä lapsenlapsista oli jo omat kännykät, jolloin isoisät saattoivat viestiä suoraan heidän kanssaan. Lapsenlapset saattoivat soitella välillä

isoisälleen ja kysyä kuulumisia ja ehdottaa tapaamisia. He olivat enemmän yhteydessä isoisiin päin kuin isoisät heihin päin. Suurin osa yhteydenpidosta tapahtui vielä alakouluikäistenkin lastenlasten kanssa vanhempien välityksellä. Yhteyttä lapsenlapsiin pidettiin myös *syntymäpäivä- ja joulukorteilla*. Toisin kuin isoäitien kohdalla, isoisillä yhteydenpitomuodot ja yhteydenpidon säännöllisyys pysyivät samoina lapsenlapsen kasvaessa.

6.3 Isovanhemman työssäkäynnin vaikutus lastenlasten kanssa vietetyn ajan määrään

Isoäidit

Suurin osa isoäideistä ei ollut tyytyväisiä siihen, kuinka paljon he ovat päässeet viettämään aikaa lastenlastensa kanssa. He toivoivatkin näkevänsä näitä useammin, mutta myös lyhyempiä aikoja kerrallaan, sillä he kokivat lasten kanssa leikkimisen väsyttävän heitä.

”Enemmähän sitä sais olla yhteistä aikaa, vaikka niitten kanssa väsyy, voihan sen tunnustaa, et joskus ollaan naurettu, et kun auton perävalot on kadun päässä niin mummo ja pappa on vaakatasossa sohvilla, et kyllähän se olis sillai haave et ne olis samassa kaupungissa ja ne aina pistäytys silloin tällön ja niitä näkis useemmin. Nythän se on niin kokonaisvaltaista, kun ne tulee viikonlopuksi se on pe-illasta su-iltaan täyttä meininkiä.”

Vain kaksi isoäitiä oli tyytyväisiä lastenlastensa kanssa vietetyn ajan määrään. He molemmat olivat joutuneet hoitamaan paljon lapsenlapsiaan ja uhraamaan hyvin paljon vapaa-ajastaan tähän. Toinen heistä oli myös tullut isoäidiksi haluamaansa aikaisemmin. Heidän puheestaan ei kuitenkaan kuulunut katkeruutta menetetyistä omasta ajasta, vaan he kertoivat olevansa iloisia siitä, kuinka paljon he ovat saaneet nähdä lapsenlapsiaan välillä pitkästäkin välimatkasta ja näiden perheiden vaikeuksista huolimatta.

Hurmeen (1988) tutkimuksen mukaan maantieteellisen etäisyyden kasvaessa yli 20 kilometriin isoäitien tyytymättömyys yhteydenpidon määrään kasvaa. Tätä ei kuitenkaan havaittu tässä tutkimuksessa. Isoäidit nimittäin toivoivat enemmän kontakteja myös aivan lähellä asuviin lapsenlapsiinsa, sillä he eivät ehtineet tai jaksaneet tavata näitäkään niin usein kuin he olisivat halunneet. Suurimmaksi syyksi tähän he mainitsivat oman työssäkäyntinsä. He joutuivat tekemään välillä paljon ylitöitä iltaisin sekä viikonlopputöitä. Myös normaalia päivätyötä tekevät isoäidit kertoivat olevansa arki-iltaisin niin väsyneitä töiden jälkeen, että eivät jaksakaan edes ajatella, lähtisivätkö lastenlasten kanssa johonkin, vaan he halusivat vain rentoutua rauhassa kotona. Lastenlasten näkeminen jäi usein siis viikonlopuille ja lomille.

”Isovanhempien pitäisi olla eläkkeellä, se ihan hirveetä tulla työkäsenä mummoksi, haluais olla enempi yhdessä, sitä kyllä ymmärtää kuinka paljon ne tarvii tukea ja sitä haluais antaa tukea ja haluais antaa aikaa, mutta kun on ne ruuhkavuodet ja hirveesti töitä, 36 vuotta on ihan kauhea aika tulla isovanhemmaksi, ei oo paljon helpottunu sen jälkeenkään, on hirveen ristiriitanen olo.”

Edes pitkällä välimatkalla ei olisi niin kovasti väliä, mikäli isoäidit eivät olisi töissä. Jos heillä ei olisi päivätyötä, he voisivat mennä aina tarvittaessa esimerkiksi hoitamaan lapsenlapsiaan pidemmäksi aikaa satojenkin kilometrien päähän. Työssäkäynnin vuoksi he pääsivät tekemään näin vain omien lomiansa aikaan sekä viikonloppuisin. Hochmanin ja Lewin-Epsteinin (2013) tutkimuksessa havaittiin isovanhemmuuden olevan yhteydessä mieltymyksiin jäädä eläkkeelle. Tässä tutkimuksessa monet varsinkin lähellä eläkeikää olevat isoäidit odottivat eläkkeelle pääsemistä, jotta voivat viettää silloin enemmän aikaa lastenlastensa kanssa. He kuitenkin kokivat ristiriitaa eläkkeelle lähtemisen ja sen myötä lisääntyvän lastenlasten kanssa vietettävän ajan väillä, sillä monet isoäideistä kertoivat olevansa sellaisissa töissä, joissa heidän tilalleen ei palkattaisi ketään heidän jäädessään esimerkiksi vuorotteluvapaalle tai osa-aikaeläkkeelle, vaan työt kaatuisivat muiden niskaan. Tästä syystä he tyytyivät olemaan töissä eläkeikään saakka. Monet isoäideistä kertoivat pitävänsä työstään sekä olevansa hyvin työorientoituneita. Mikäli heillä oli mahdollisuus ottaa töistä vapaapäiviä, he kokivat myös näiden pitämisen hyvin ristiriitaisesti.

”Ohan se vähän sillä tavalla, kun mäkin niin työorientoitunut oon, niin kyllähän se sillä tavalla vaikuttaa kun esmes tänään tulee toinen lapsi lapsiensa kanssa ja toinen huomenna ja huomiseksi oon merkannu vapaa-päivän ja on semmonen tunne et oikeestaan pitäis olla töissä ja on semmonen ristiriitanen olo, et hirveen kiva olla siellä kotona, mut silti koko ajan ne työasiat on vähän takaraivossa, et kun siitä pääsis irti, irtaantus siitä työstä.”

Työn lisäksi muuna lapsenlapsen kanssa vietetyn ajan määrään vaikuttavana tekijänä isoäidit mainitsivat lastenlasten perheiden kiireet. Aina näkeminen ei ollut kiinni isoäidin kiireistä, vaan se riippui siitä, kuinka lastenlasten perheillä oli aikaa. Aikatauluja oli aina välillä vaikea sopeuttaa yhteen ja saada tapaamisia järjestymään jopa lähellä asuvien lastenlasten kanssa.

Avioerot mutkistavat isovanhempien ja lastenlasten suhteita (Szinovacz 1998, 39) ja keskimmäisen sukupolven avioeron on havaittu vaikuttavan isovanhempien ja lastenlasten tapaamisten määrään ja luonteeseen (Gladstone 1988, Johnson 1998). Omien lasten avioero vaikutti muutaman isoäidin kohdalla merkittävästi siihen, kuinka paljon he pääsivät näkemään lapsenlapsiansa. Isoäidit kertoivat kuinka isän perhe ja vanhemmat usein omivat lapsenlapset itselleen eikä tähän asiaan ollut enää niin helppoa vaikuttaa omien lasten eron jälkeen. Isoäidit olivat monesti antaneet asian vain olla, sillä he eivät olleet halunneet alkaa riidellä ja näin vaikeuttaa suhteita. He olivat kuitenkin olleet harmissaan, sillä usein on jouduttu perumaan lippujen ja hotellihuoneiden varauksia jo sovittujen menojen osalta.

Yksi isoäiti mainitsi pohtiessaan syytä omien lastenlastensa vähäiseen tapaamiseen sen, että ehkä hänen puoleltaan ei ole vain tullut otettua yhteyttä tarpeeksi usein, ja tapaamiset olivat näin vähentyneet. Kuitenkin hän halusi nähdä lapsenlapsiaan useammin.

Isoisät

Isoisät kertoivat, että he voisivat viettää enemmän aikaa lapsenlapsiensa kanssa. Kuitenkin vain yksi isoisä ilmaisi isoäitien tavoin voimakkaasti halunsa tähän, sekä

tyytymättömyytensä siihen, kuinka vähän hänellä oli ollut mahdollisuuksia viettää aikaa lapsenlapsiensa kanssa.

Ainoastaan yksi isoisä oli tyytyväinen lapsenlapsensa kanssa vietetyn ajan määrään eikä halunnut enempää, sillä hän tapasi tätä säännöllisesti joka toinen viikonloppu.

”Jos kaikki viikonloput menis ei oikein jaksaisi, sillä töistä väsyvä tosi helposti ja sen jälkeen viikonloppuna mieluummin makaa sohvalla ja kuljeskelee kaikessa rauhassa, kun keksii lapsen kanssa kaikkea tekemistä. Ei se lapsen kanssa tekeminen sinänsä kurjaa ole, mutta multa se vie voimia, en tiedä mikä se juttu on, en osaa sanoa. Vois kuvitella, että kiva leikkiminen on semmonen juttu, et ajatukset kääntyvät töistä pois, mutta ei se niin ole, siinä on oma riesansa, kun pitää tehdä ruokaakin säännöllisesti sille ja tätä ja tota, joka toinen viikonloppu on ihan riittävästi.”

Suurimpana syynä siihen, etteivät isoisät ehtineet viettää enempää aikaa lastenlastensa kanssa, oli isoäitien tavoin heidän työnsä. Osa heistä piti itseään työorientoituneina, ja teki töitä välillä myös iltaisin ja viikonloppuisin, minkä vuoksi lastenlapsia ei ehditty nähdä niin usein kuin olisi haluttu.

”Tää on ollu tämmöstä työn harrastamista pitkälti, vaimon kanssa ollaan siitä keskusteltu ja tehty hyviä päätöksiä puolin ja toisin. Itellä on säännöllisen epäsäännöllinen työ, säännöllinen periaatteessa, mutta käytännössä voi vähän venähtää (...) ja sitten kun ei malta pitää näppejä erossa siitä vähän harrastuksenkin omaisesta työnteosta niin se sitten vähän venyttää ja se sitten nappaa aika paljon aikaa.”

Maantieteellisellä etäisyydellä lapsenlapsiin ei ollut myöskään isoisien kohdalla merkitystä siihen, kuinka tyytyväisiä he olivat yhteydenpitoon lastenlastensa kanssa, samoin kuin Hurmeen (1988) tutkimuksessa. Tapaamiset saattoivat myös isoisillä usein jäädä viikonloppuihin, vaikka lapsenlapset asuivat viereisessä talossa, sillä pitkät työmatkat yhdistettyinä ylitöihin eivät antaneet mahdollisuutta tavata lapsenlapsia aina arki-iltaisin. Joskus isoisät pääsivät kotiin vasta illalla kahdeksan aikoihin, jolloin lapsenlapset olivat jo menossa nukkumaan. Myös säännöllinen päivätyö mahdollisti tapaamiset ainoastaan viikonloppuisin ja lomilla, mikäli isoisät

asuivat kaukana lapsenlapsistaan. Yksi isoisä odottikin jo eläkkeelle pääsyä, jotta pääsisi viettämään enemmän aikaa lastenlastensa kanssa.

Työn ja välimatkan lisäksi isoisät mainitsivat lastenlastensa tapaamiseen vaikuttavina tekijöinä omat kiireensä. Yhdellä isoisällä oli vanhassa talossa toistaiseksi jatkuva peruskorjaus menossa, mikä rajoitti kaikkea sosiaalista kanssakäymistä voimakkaasti. Kaukana asuvien lastenlasten tapaamista rajoitti myös näiden koulunkäynnin alkaminen, sillä sen jälkeen perheet eivät voineet lähteä ihan milloin vain isoisän luo.

6. 4 Isovanhemmat viettävät aikaa lastenlastensa kanssa vaihtelevasti

Isoäidit

Stickerin (1991, 46–47) mukaan isovanhemman ja lapsenlapsen kahden kesken viettämä aika on tärkeää heidän välisen suhteensa kannalta, sillä silloin heidän välilleen muodostuu läheinen suhde. Isoäideillä oli hyvin vaihtelevasti mahdollista viettää aikaa lastenlastensa kanssa kahdestaan ilman, että näiden vanhemmat olivat paikalla. Vaikka isoäidit saattoivat olla lastenlastensa kanssa useinkin, he eivät välttämättä viettäneet tätä aikaa kahdestaan ilman lastenlasten vanhempien paikallaoloa. Pienempien lasten kohdalla isoäidit viettivät kahdenkeskeistä aikaa näiden kanssa lähinnä vain silloin, kun isoäitejä tarvittiin hoitamaan lapsia. Yksi isoäiti kertoi näin tapahtuneen ainoastaan hänen vanhimpien lastenlastensa ollessa pieniä, jolloin heidän vanhempansa olivat matkoilla pidemmän aikaa ja lapsenlapset olivat isoäidin luona hoidossa. Muutoin vanhemmat olivat aina paikalla, olivatpa lapsenlapset isoäidin luona käymässä tai isoäiti lasten kotona.

”Musta on tosi mukava, kun ne tulee ja niitä saa hoitaa tai sitten käydään niitä siellä hoitamassa, mut ei niitä päiviä hirveen montaa oo, että enemmän se on sitä yhdessä oloa, kun ne tulee koko perhe, vanhemmatkin, meille tänne tai sit me mennään sinne.”

Useimmat isoäideistä näkivät lähellä, samassa tai viereisessä kaupungissa, asuvia lapsenlapsiaan välillä jopa viikoittain ilman, että lasten vanhemmat olivat paikalla, sillä lasten perheet tarvitsivat paljon hoitoapua vanhempien kiireiden vuoksi. Samat isoäidit kertoivat viettävänsä aikaa kahdestaan kaukana asuvien lastenlastensa kanssa todella harvoin tai ei koskaan, sillä isoäidit eivät pystyneet tarjoamaan hoitoapua oman työssäkäyntinsä vuoksi kuin viikonloppuisin tai lomilla. Monilla kaukana asuvien lastenlasten perheillä oli myös toiset isovanhemmat lähempänä hoitoapuna tai muita sukulaisia ja tuttavuuksia, jotka pystyivät tarjoamaan apua, eikä kaukana asuvia isoäitejä tästä syystä edes pyydetty kovin usein hoitoavuksi.

Osa isoäideistä näki sekä kaukana että lähellä asuvia lapsenlapsiaan vähintään kuukausittain ilman, että vanhemmat olivat paikalla. Lähelläkin asuvien lastenlasten kanssa kahdestaan vietetyn ajan määrään vaikutti se, kuinka paljon vanhemmat tarvitsivat hoitoapua isoäideiltä.

Isoäitien hoitaessa lastenlapsiaan näiden kanssa vietettiin aikaa monin eri tavoin. Heidän kanssaan juteltiin, piirrettiin, luettiin, leikittiin, pelattiin, oltiin ulkona, tehtiin pihatöitä, laitettiin kasvimaata, katsottiin yhdessä televisiota ja elokuvia, käytiin konserteissa ja teatterissa sekä erilaisilla retkillä, esimerkiksi HopLopissa ja Muumimaailmassa. Vanhempien lastenlasten kanssa saatettiin käydä joskus myös ulkomailla. Lastenlasten kanssa vietetyn ajan luonne ja erilaiset aktiviteetit eivät juuri poikenneet toisistaan asuivatpa lastenlapset samassa kaupungissa tai satojen kilometrien päässä. Aktiviteetit olivat myös pääosin hyvin samanlaisia riippumatta siitä, olivatko vanhemmat mukana vai olivatko isoäidit kahdestaan lastenlastensa kanssa. Joillakin isoäideillä oli kuitenkin lastenlasten kanssa sellaisia leikkejä, joita nämä eivät leikkineet kenenkään muun kanssa.

”Meillä on semmosia omia juttuja, et me käydään kattomassa koirankoppeja, se on semmonen koirien agilityrata, ja siellä on semmosia hähkejä koirille ja meillä on tullu semmonen leikki, että kun ne on meillä niin sitten me mennään sinne kolmistaan sinne koirankopeille ja mulla on pieniä pähkinöitä mukana ja ne tytöt on koiria, ne haluavat olla koiria, ja he leikkii siellä koirankopeissa ja sitten kun ne tulee sieltä pois ja kulkee niitä agilityratoja ja sitten annetaan namupaloja. Sitten käydään metsässä, meillä on semmonen taikametsä, sinne tosin vaarikin saa tulla mukaan, se on meidän neljän semmonen yhteinen juttu, sinne me ollaan kehitetty sitten semmoset pienet rasiat, se on semmonen geokätkö, ja sinne rasiaan laitetaan joku pieni juttu ja sitten ne hakee sitä ja sitten ollaan siellä taikametsässä hakemassa mitä ne taikametsän eläimet on taas

laittanu sinne rasiaan. Ja sit kun tytöt on meillä, niin me leivotaan yhdessä, ja sitten kun niillä on näitä pehmoleluja, niin kukaan muu ei saa niitä korjata kun minä. Mä oon sit lääkärinä ja jompikumpi niistä on nukutuslääkärinä, ja sitten neulotaan ja puhutaan, kuinka se nalleasiakaskin toimii hyvin lääkärissä, kun ei itke yhtään. Nää on semmosia meidän juttuja.”

Lastenlasten tullessa isoäideille hoitoon heillä oli usein omat ehdotukset, mitä he milloinkin halusivat tehdä. Isoäidit kertoivat olevansa täysin lastenlastensa vietävissä. Heille tärkeätä oli nimenomaan yhdessä oleminen ja tekeminen. Eräs isoäiti kertoi olevansa hieman surullinen siitä, että hän näki yhden lapsensa lapsia aika harvoin ja tästä syystä nämä eivät olleet tottuneet hänen seuraansa ja vierastavat häntä hirveästi. He roikkuvat äidissensä kiinni isoäidin käydessä heidän luonaan eivätkä suostuneet tekemään mitään isoäitinsä kanssa.

Ainoastaan yksi isoäideistä, jolla oli alle kouluikäisiä lapsenlapsia, kertoi laittavansa nämä katsomaan televisiota ja elokuvia keskenään tai leikkimään kahdestaan, jotta voisi tehdä omia hommia kotona. Hän tosin joutui hoitamaan lapsenlapsiaan välillä lähes joka viikonloppu ja näki heidän hoitamisensa joskus hieman raskaaksi.

Sen lisäksi, että lastenlasten kanssa tehtävät aktiviteetit olivat muuttuneet heidän fyysisen kasvamisensa ja kehittymisensä mukana, olivat isoäitien ja lastenlasten väliset keskustelut lisääntyneet. Varsinkin lasten aloittaessa koulun oli heidän tiedonjanssa kasvanut ja he kyselivät paljon isoäideiltänsä eri asioita ja yhteisistä keskusteluista tuli huomattavasti pidempiä kuin ne olivat aikaisemmin olleet. Lapsenlapset eivät myöskään enää tarvinneet isoäitiä mukaan leikkeihinsä aina, vaan halusivat leikkiä välillä ihan keskenään.

”Vielä vähän aikaa sitten oli aina, et mummo ja pappa sai kyytiä koko ajan, mummo tänne, mummo tule lukemaan, mummo tule leikkimään mun kanssa, vaan mummo sai tulla pyyhkimään ja mun sit aina täyty mennä. Mut nyt tää seittemänvuotias tyttö oli niin mainio, tässäkin kun se leikki nukeilla ihan itekseen, kun autoin pappaa välillä keittiössä, niin mä olin sit, et mä voisin tulla sun kanssa leikkiin, niin kyllä se vaan sano, et sulla on varmaan keittiössä jotain hommia, et se ei ottanu mua enää leikkeihin mukaan.”

”Kerran kävi niin et oltiin oltu koko päivä yhdessä näitten vanhimpien tyttöjen kanssa kolmistaan ja tää vanhempi näist sit sano mulle, et mee sä jo tekemään niitä omia juttuja, et me saadaan siskon kanssa leikkiä kahestaan.”

Kaksi isoäitiä, joilla oli jo aikuisia tai lähes täysi-ikäisiä lapsenlapsia, kertoi välinsä olevan näiden kanssa enemmänkin kaverilliset, sillä lastenlasten viettäessä aikaa heidän kanssaan näitä ei tarvinnut enää hoitaa tai vahtia. Monet isovanhemmat toivovatkin toverillista suhdetta lapsenlapsiinsa (Kornhaber 1996). Heidän kanssaan tekeminen ja oleminen piti sisällään konserteissa, elokuvissa ja erilaisilla matkoilla käymistä. Lastenlasten kanssa keskusteltiin myös hyvin paljon eri asioista. Isovanhemmat voivatkin toimia neuvonantajina lapsenlapsilleen (Conroy & Farey 1985, 196–197; Tinsley & Parke 1984, 175) ja luotettavina kuuntelijoina (Troll 1983). Myös Tyszkowa (1993, 134) havaitsi tutkimuksessaan isovanhempien nimenomaan keskustelevan lastenlastensa kanssa, kun nämä ovat vanhempia (Tyszkowa 1993, 134). Erityisesti isoäitien ja lastenlasten keskusteluissa korostuivat keskustelut, joissa isoäiti kuunteli ja neuvoi lapsenlasta tämän ongelmissa. Ongelmat ja huolet liittyivät usein uravalintaan ja tulevaisuuteen, mutta joskus myös lapsen suhteisiin omiin vanhempiinsa.

Isoisät

Isoisät viettivät aikaa lastenlastensa kanssa kahdestaan ilman, että näiden vanhemmat olivat paikalla, isoäitien tavoin hyvin vaihtelevasti. Ainoastaan yksi isoisä oli viettänyt lapsenlapsensa kanssa aikaa kahdestaan paljon ja säännöllisesti, sillä lapsenlapsi oli hänen luonaan joka toinen viikonloppu. Muiden isoisien kohdalla tämä aika oli hyvin vähäistä ja epäsäännöllistä. Lähellä asuvien lastenlasten kanssa aikaa oltiin kahdestaan välillä viikoittain, mutta välillä aikaa tapaamisten välillä saattoi mennä useampikin viikko. Aikaa vietettiin kahdestaan silloin, kun lapsenlapset olivat isoisien luona hoidossa tai nämä kävivät hoitamassa lapsenlapsiaan, sekä yhteisillä kalastusretkillä erityisesti poikien kanssa.

Lastenhoitoapuna isoisät olivat kuitenkin isoäitejä harvemmin. Kaukana asuvien lastenlasten kanssa aikaa oltiin kahdestaan ilman vanhempien läsnäoloa hyvin harvoin. Vaikka isoisät eivät hoitaneet lapsenlapsiaan kovin usein, oli yhdessäolo

isoisille tärkeää. Myers ja Perrin (1993) näkevät isovanhempien ja lastenlasten yhdessäolon olevan vapaamuotoisempaa kuin ennen. Tämä näkyi tutkimuksessani isoisien ja lastenlasten suhteissa siinä, että isoisät kuvasivat vapaa-ajan vieton olevan lastenlasten kanssa kevyttä yhdessäoloa.

Isoisien viettäessä aikaa lastenlastensa kanssa leikitään, pelataan, piirretään, keskustellaan, käydään lastenteatterissa, erilaisissa tapahtumissa, leikkipuistoissa, eläinpuistoissa, ulkomaanmatkoilla ja katsellaan yhdessä televisiota, eli tehtiin samanlaisia asioita kuin isoäiditkin lastenlastensa kanssa. Isoisillä ei kuitenkaan ollut mitään sellaisia leikkejä lastenlastensa kanssa, jotka olisivat vain heidän yhteisiä ja joita lastenlapset eivät leikkisi kenenkään muun kanssa. Lastenlasten kanssa vietettiin aikaa samalla tavalla riippumatta siitä, kuinka kaukana he asuivat tai olivatko heidän vanhempansa paikalla vai eivät. Ainoana poikkeuksena olivat ulkomaanmatkat, sillä kaikki lapsenlapset olivat sen verran pieniä, vanhimmat alakoulun neljännellä luokalla, että heitä ei voinut viedä viikoksi ulkomaille eroon vanhemmistaan.

”Meillä on kaikenmoisia leikkejä, yhteinen harrastus on kun ratsastetaan, kaksivuotiaana vietiin ekan kerran. Se (lapsenlapsi) tykkää, kun siellä on paljon muita mukavia lapsia. Sit me istutaan sylikkäin ja katotaan videoita ja sit kun se piirtää niin se haluaa, että ollaan kattomassa. Koko ajan pitää tehdä jotain sen kanssa, se on semmonen tunne, kun se tulee meille, niin silloin pitää olla sen kanssa koko ajan. Yhdessä tekeminen on semmosta tärkeätä.”

Lastenlasten kasvamisen ja kehittymisen myötä yhdessäolo oli muuttunut monipuolisemmaksi ja sitä kautta mielenkiintoisemmaksi, sillä heidän kanssaan pystyi käymään pidempiä ja erilaisempia keskusteluja ymmärryksen lisääntyessä sekä käymään erilaisilla retkillä.

6.5 Kasvatusvastuu on vanhemmilla

Isoäidit

Robertsonin (1977) tutkimuksessa isoäidit kokivat olevansa vapaita lapsenlapsen kasvatukseen liittyvistä velvollisuuksista. He nauttivat ja toimivat lastenlastensa kanssa vapaasti kasvatusvastuun ollessa vanhemmilla (Robertson 1977). Myös kaikki tutkimukseni isoäidit kokivat, että isovanhemmilla ei ole lastenlasten kasvatusvelvollisuutta. He näkivät isovanhemmuuden vapaana vanhemmuuteen liittyvistä velvollisuuksista ja enemmänkin jonain sellaisena asiana, josta heidän ei tarvitse muuta kuin nauttia.

Isoäidit näkivät isovanhemmilla olevan kasvatusvelvollisuuden sijaan paremminkin velvollisuuden olla läsnä lastenlasten elämässä ja perheiden taustatukena olemisen tarvittaessa. Tinsley ja Parke (1984, 173) näkevät juuri perheiden tukemisen isovanhempien tärkeimpänä tehtävänä. Isoäidit näkivät, että isovanhempien tuli olla henkilöitä, joille lapsenlapset sekä heidän vanhempansa voivat soittaa ja purkaa tuntojaan. Lastenlasten perheiden käytettävissä tuli olla aina, mikäli apua tarvittiin. Isovanhemmilla on halu auttaa kiireisiä vanhempia esimerkiksi tarjoutumalla hoitamaan lapsenlapsia (Jendrek 1994, 212). Hoitoapuna olemisen isoäidit kokivat tärkeäksi ja he pyrkivätkin aina tarvittaessa mahdollisuuksiensa mukaan hoitamaan lapsenlapsiaan. Jopa satojen kilometrien päähän oli tärkeä lähteä viikonlopuksi, mikäli apua tarvittiin. Jos joitain omia menoja oli sovittu, niitä voitiin siirtää myöhemmäksi, sillä lastenlasten hoitoavuksi pääseminen oli ensisijaisesti tärkeää.

”Kyllä mä sillä tavalla koen, että me ollaan tavallaan siellä taustatukena, et jos he tarvii apua, niin sillen me voidaan auttaa. Oon tosin oppinu sen, et en sitä tyrkyttämällä tyrkytä, mutta he tietää sen, et jos tukea ja apua tarvii niin me ollaan sit olemassa ja meiltä voi sitä pyytää, et se on niinku meidän velvollisuus.”

Isovanhemmat voivat tarvittaessa toimia sukuhistorian ja perinteiden välittäjinä (Conroy & Farey 1985, 196–197; Tinsley & Parke 1984, 175). Isoäidit näkivätkin isovanhempien velvollisuuksiin kuuluvan myös sellaisten asioiden opettaminen ja kertominen lapsenlapsille, joita heidän vanhempansa eivät osaisi tai

ehtisi opettaa. Tällaisia asioita olivat omaan sukuun laajemmin tutustuttaminen, suvun historiasta kertominen sekä omasta elämästään kertominen. Sukuun laajemmin tutustuttaminen nähtiin tärkeäksi varsinkin sellaisten lastenlasten kohdalla, joiden vanhemmat olivat eronneet ja jotka tämän takia eivät muuta kautta pääsisi tutustumaan sukuunsa niin laajasti kuin isovanhempiensa avulla.

Myös kasvatuksen seuraaminen ja siihen tarvittaessa puuttuminen nähtiin velvollisuutena. Isoäidit kuitenkin kokivat, että heidän lapsensa ja näiden puoliset ottivat täyden vastuun kasvattamisesta ja kasvattivat lapsiaan sen verran hyvin, ettei kasvatustutustusta isovanhempien ollut tarvinnut juuri koskaan miettiä. Asia oli isoäideille niin selvä, että monet heistä eivät osanneet edes kuvitella, minkälaisissa tilanteissa he voisivat joutua puuttumaan lastenlastensa kasvatukseen. Tilanne olisi toinen, mikäli lasten omat vanhemmat eivät osaisi isoäitien mielestä kasvattaa oikein. Isoäidit kuvittelivat voivansa puuttua tilanteisiin, joissa lapselle annetaan liikaa löysiä eli lasta ei kasvateta tai mikäli lasta kohtaan ollaan liian ankaria.

Ainoastaan yksi isoäiti kertoi kyseenalaistaneensa lastenlasten vanhempien kasvatuspäätöksiä. Hänelle asioihin puuttuminen oli normaalia, sillä hän oli auttanut lastenhoidossa paljon tyttärensä nuoren iän vuoksi. Kuitenkin välillä kasvatukseen puuttuminen tuntui hänestä todella ikävältä ja kamalalta, ja että hän ei vaan voi puuttua. Lisäksi kolme isoäitiä oli huomauttanut hyvin pienistä kasvatukseen liittyvistä asioista. Mikäli lapsenlapset eivät olleet biologisia, vaan esimerkiksi isoäidin uuden puolison lapsenlapsia, heidän kasvatukseensa puuttumista ei nähty velvollisuutena, vaikkakin siihen saatettaisiin puuttua.

Isoäidit eivät nähneet, että kasvatuskäytänteisiin olisi edes helppo puuttua, vaikka siihen olisi tarvetta. Tästä syystä he olivat välillä jättäneet muutamia pieniä asioita sanomatta, sillä he näkivät lastensa ja näiden puolisoitten tekemän pääasiassa hyvää kasvatustyötä ja olevan päävastuussa lapsenlapsien kasvatuksesta. Ainoastaan yksi isoäiti, joka ei ollut puuttunut millään tavalla lastenlastensa kasvatukseen, uskoi sen olevan tarvittaessa helppoa, sillä hän kertoi hänellä olevan hyvät välit sekä omaan poikaansa että miniäänsä ja tästä syystä asioista keskustelemisen olevan helppoa. Omille lapsille oli paljon helpompi huomauttaa jostain asiasta kuin heidän puolisoilleen, sillä puoliso nähtiin paljon vieraampana. Kuitenkin omille lapsille huomauttaessa tuli olla erityisen hienovarainen, sillä pääasiallinen kasvatustutustusta oli tällä ja tämän

puolisolla. Ne isoäidit, jotka olivat jostain kasvatukseen liittyvästä asiasta jotain lastenlastensa vanhemmille huomauttaneet, ovat huomanneet, että siitä ei pidetä.

”Oon sen oppinu, et en arvostele enkä puutu, en selän takanakaan, korkeintaan saatan saunanlauteilla miehen kanssa jotain jutella. Et nielasee sitten vaan ne omat ajatukset. En arvostele miniää enkä poikaani, et ne saa kasvattaa lapsensa ite. Hyvinhän ne sen kumminkin tekee. Yhen kerran erehyin sanomaan ja silloin tuli miniältä kipakka vastaus ja sitten tuli pikkunen konflikti, joka kumminkin selvitettiin ja silloin päätin et tää on ensimmäinen ja viimeinen kerta kun sanon yhtään mitään, et en mä halua riitoja.”

Pienistäkin kasvatukseen liittyvistä asioista sanominen koettiin hyvin vaikeaksi ja sitä yritettiin välttää viimeiseen asti. Erään isoäidin puheesta kuuluikin katkeruus itseä kohtaan siinä, että hän ei ollut puuttunut tarpeeksi ajoissa tyttärensä kasvatustyyliin ja pyrkinyt muuttamaan sitä. Hänen tyttärensä vanhin poika oli kasvatettu saamaan aina oma tahtonsa läpi, ja tästä syystä tämä ei isoäidin mukaan totellut nykyään enää ollenkaan, vaikka asiaa oli yritetty muuttaa sen jälkeen, kun isoäiti uskalsi tästä asiasta mainita.

Omien neuvojen antaminen nähtiin myös velvollisuutena, mutta vain silloin kun lastenlasten vanhemmat niitä itse kysyivät. Isoäidit näkivät neuvojen tyrkyttämisen kasvatukseen puuttumisena ja sitä he eivät halunneet tehdä. He myös näkivät, että neuvojen antaminen muuten kuin kysyttäessä ja näin kasvatukseen puuttuminen ei ollut millään tavalla heidän asiansa. Neuvoja annettiin siis aina vain silloin, kun niitä pyydettiin. Yleensä tällaisissa tilanteissa neuvojen antaminen oli sitä, että kerrottiin, mitä itse oli omien lastensa kohdalla tehnyt kyseisessä tilanteessa. Ainoastaan yksi isoäiti oli antanut pyytämättä neuvoja lastenlasten vanhemmille kasvatukseen liittyen ja kertoi sen olevan hänelle normaalia, ja että lastenlasten vanhemmat eivät pitäneet sitä millään tavalla huonona asiana. Tässä tapauksessa neuvojen antaminen oli enemmänkin sitä, että ehdotettiin, miten asiat voitaisiin tehdä toisella tavalla, eikä niinkään suorita käskyjä tehdä asiat toisin. Neuvojen antaminen tapahtui myös vain hyvin harkituissa tilanteissa eikä se ollut kovin yleistä. Yksi isoäiti koki neuvojen antamisen täysin turhana, sillä hänen lapsensa olivat niin itsepäisiä, että he eivät häntä kuitenkaan kuuntelisi. Myöskään kasvatukseen puuttuminen ei onnistuisi tästä syystä, vaikka välillä tarvetta siihen olisikin.

”Mä en ainakaan tyrkytä omia neuvojani ja niin mä oon sanonuki kaikille, et mä en tuppaaannu teiän huusholliin enkä tuu neuvomaan, mutta neuvoja annan jos kysytään. Tavallaan siinä taustalla sitten yritän omia asioitani viedä eteenpäin, jos ei oo aina samaa mieltäkään kaikesta niin yritän nielasta, et ei tuu lapselle semmonen olo et tää tekee toiselle tavalla ja toinen toisella.”

”Ei niitä neuvojakaan normatiivisesti voi tarjota. Mitä vähemmän antaa neuvoja niin sitä herkemmin niitä kuunnellaan, mut jos koko ajan antaa neuvoja ja on sitä mieltä, et toinen tekee asiat väärin niin aika nopeesti niitä ei kuunnella, et mitä vähemmän sitä sanoo tai puuttuu niin sitä enemmän sillä on painoarvoa.”

Neugarten ja Weinstein (1964) näkivät sellaiset isovanhemmat, jotka eivät anna neuvoja lainkaan lastenlasten vanhemmille, muodollisina isovanhempina ja Cherlin ja Furstenberg (1985, 114) sekä Muellerin, Wilhelmmin ja Elderin (2002) passiivisina isovanhempina. Kuitenkaan tämän tutkimuksen isovanhemmat eivät muiden ominaisuuksiensa mukaan sovi näihin tyyppeihin.

Se, että isoäidit eivät halunneet sekaantua siihen, kuinka lastenlapsia kasvatettiin, näkyi hyvin myös siinä, kun lapsenlapset olivat heidät luonaan. Isoäitien velvollisuudeksi nähtiin kodin kasvatusperiaatteiden tukeminen. Lastenlasten ollessa isovanhemmilla hoidossa isoäitien mielestä kasvatusperiaatteiden tuli myötäillä lasten oman kodin kasvatusperiaatteita. Niitä ei saanut ajaa yli ja jyrätä, vaan niitä piti kunnioittaa. Tämä näkyi isoäitien toiminnassa esimerkiksi siinä, että he kysyivät lastenlasten vanhemmilta, saako näitä viedä syömään hampurilaisia, saako antaa karkkia ja muuta makeaa, tai voidaanko lapsia viedä tiettyihin paikkoihin tai tehdä heidän kanssaan jotain, mistä isoäidit eivät olleet varmoja, oliko se vanhempien mielestä oikein. Mummolassa vallitsivat myös samat säännöt kuin kotona.

Monet isoäidit olivat myös käyneet varsinaisia keskusteluja lastenlasten vanhempien kanssa ja kysyneet heiltä, millaisia kasvatusperiaatteita heillä oli ja mitä heidän lapsensa saivat ja eivät saaneet tehdä, jotta myös isovanhempien luona vallitsisivat samat säännöt kuin kotona eikä mummola olisi vain ”hillumispaikka”, jossa saa tehdä ihan mitä vaan. Mitään sääntölistoja ei kuitenkaan ollut laadittu eikä lastenlasten vanhemmilta ollut tullut varsinaisia määräyksiä. Vaikka isoäidit halusivat

hemmotella lapsenlapsiaan, minkä osa koki myös tavallaan tehtäväkseen, se ei silti näkynyt erivapauksina säännöistä mummolassa. Joissain pienissä asioissa isoäidit kokivat kuitenkin voivansa antaa periksi lapsenlapsille.

”Kyl mä pyrin pitään samoja sääntöjä mitä on kotona, et en anna liikaa periksi asioissa, mut se missä mä oon vähän lepsumpi niin on tavaroiden korjaaminen, kun ne (lapsenlapset) levittää niitä meillä niin mä en sano, et korjatkaapa kaikki lelunne, et kyllä mulla on aikaa ne sit korjata, et ei niin tiukille pietä kun kotona. Mut on se mun mielestä sallituakin mummoille, et voi antaa pikkusen periksi enemmän.”

Suurin osa isoäideistä koki omaavansa erittäin hyvät välit sekä omiin lapsiinsa että heidän puolisoihinsa. Lastenlapsiin liittyvistä asioista oli hirveän helppo ja mukava keskustella näiden vanhempien kanssa. Yhteiset keskustelut vähensivät myös konfliktien syntymistä, kun isoäidit tiesivät esimerkiksi, mitä lapsenlapsille oli hyvä viedä lahjaksi. Hyvät välit ja kunnioitus isovanhempia kohtaan näkyi lastenlasten vanhempien puolelta myös siinä, että he olivat monen isoäidin kohdalla pyytäneet häntä ja hänen puolisoaan huolehtimaan lapsenlapsista, mikäli heille itselleen sattuisi jotain.

”Tuntuu et oon saanu maailman parhaat miniät ja maailman parhaan vävyn, et tosi hyvät suhteet on, jopa kummankin miniän kanssa, vaikka ollaan hyvin erilaisia.”

”Me keskustellaan ja vaikka ollaan asioista eri mieltä, esimerkiksi omien lasten kasvatuksesta, mutta me kunnioitetaan toinen toisiamme, eikä oo koskaan tarvinu riidellä, meillä on hirveen hauskaa yhdessä aina.”

”Kyllä mun mielestä on hyvät välit ihan, ei oo mittään, et joka kerta halataan, kun nähään ja lähetään, eikä olla otettu yhteen. Puolin ja toisin varmaan koetaan, et on hyvät välit. Keskimmäinen onkin sanonu, et jos heille jotakin sattus niin hoidettaishan myö lapset.”

Isoisät

Isoäitien tavoin isoisät näkivät isovanhempien velvollisuutena varsinaisen kasvatuksen sijaan läsnä olemisen lapsen elämässä sekä perheen taustatukena olemisen. Tukea tuli antaa sekä lapsenlapsille että vanhemmille tarpeen vaatiessa. Lastenlasten perheitä tuli auttaa kaikin tavoin ja varsinkin lastenhoitoapua tuli antaa. Tarvittaessa osa isoisista kertoi olevansa valmiita ottamaan myös täyden vastuun lapsenlapsistaan. Myös Troll (1983) on nähnyt isovanhempien yhtenä tehtävänä tarvittaessa toimia lastenlastensa huoltajina.

”Isovanhemmilla on velvollisuus olla vähän semmosia takapäivystäjiä, että jos tulee joku ongelma ja hätä niin pitää olla mahdollisuuksien mukaan pelastamassa sen mitä pystyy ja tarvittaessa otetaan ihan koko vastuu. Pojan vaimon vanhemmat ovat joutuneet ottamaan vastuun sen vaimon siskon lapsesta ja ovat kokonaan adoptoineet hänet. Tarvittaessa on semmoseen valmius mennä meilläkin, jos on pakko.”

Yksi isoisä olikin joutunut käytännössä toimimaan lapsenlapsensa osahuoltajana parin vuoden ajan. Tällöin isovanhemmuus ei näyttäytynyt niinkään ainutlaatuisena kokemuksena vaan enemmänkin työnä. Isovanhemmuusaikaan liittyi tällöin väsyttävyyttä ja huolta, kun lapsenlapsesta oli täysi vastuu. Isovanhemmuus oli tällöin väsyttävä velvollisuus pitää huolta lapsenlapsesta. Silloin ei myöskään ollut mahdollisuus valita, milloin lapsenlapsi tuli yöksi, ja lapsenlapsi oli tullessaan monia öitä kerrallaan kylässä.

Myös isoisät näkivät kasvatuksen seuraamisen ja siihen puuttumisen tarvittaessa velvollisuudekseen. Toisin kuin isoäidit olivat huomanneet, isoisien mielestä heidän omat lapsensa eivät näiden puoliset suuttuneet lasten kasvatukseen liittyvistä asioista huomauttamisesta.

”Kyllä mä mielipiteeni sanon hyvin selkokielellä sitten, kun on sanomisen paikkaa ja kun tuntuu siltä. Mä luulen, että se on meidän omien lasten kohalta melko pitkälti ymmärretty, mutta nämä puoliset välillä vähän säikähtelee, kun appi joskus vähän töksäyttelee, mutta en mä näe että siihen toistaiseksi suhtauduttu mitenkään huonosti. Kuitenkin näkevät, että en oo mitään valtaa ottamassa vanhemmilta, mutta oon huolissani ja sanon, kun siltä tuntuu ja kun siihen vielä voi vaikuttaa.”

Toisin kuin suurin osa isoäideistä, isoisät eivät nähneet niin vaikeaksi huomauttaa kasvatukseen liittyvistä asioista. Isoisät kuitenkin näkivät, että pienemmistä asioista oli helpompi sanoa kuin periaatteellisista asioista. Kaikesta pystyi sanomaan, mutta isommista asioista huomauttaessa asia täytyi esittää diplomaattisemmin ja enemmänkin sillä tavalla, että vanhemmat itse tajuaisivat tekevänsä jotain väärin. Vanhempia ei myöskään saanut koskaan loukata huomautuksillaan. Yhden isoisän kohdalla kasvatukseen liittyvistä asioista huomauttaminen ei kuitenkaan ollut kovin helppoa.

”Tuntien tyttäreni niin ei ole kovin helppoa mennä sanomaan mitään, pikemminkin se apu on annettava sillon, kun ne pyytää sitä tai kysyy sitä, et ei helposti kannata mennä tuputtamaan sitä omaa mielipidettä siihen.”

Samoin kuin isoäitien kohdalla, isoisät näkivät neuvojen ja ohjeiden antamisen velvollisuudekseen. Kuitenkin, toisin kuin isoäidit, osa isoisistä antoi välillä neuvoja myös ilman, että heiltä olisi niitä kysytty. Tällaisissa tapauksissa oli tärkeää havainnoida, milloin neuvoja oltiin valmiita ottamaan vastaan, sillä muuten niiden antaminen oli turhaa. Isoisät näkivät, että heidän neuvojaan ja mielipiteitään arvostettiin, sillä heillä oli kokemusta kasvatuksesta enemmän kuin heidän lapsillaan, sillä olivathan he kasvattaneet jo omat lapsensa. Tärkeää oli kuitenkin huomioida se, että ihan kaikesta ei aina tarvinnut sanoa, koska kyse ei ollut heidän omasta kodistaan ja asioistaan.

”Kyllähän noi lastenlasten vanhemmat kysyy välillä neuvoja ja sit kans kuuntelee niitä, kun neljä lapsen vanhemman kokemuksella sanoo. Että kieltämättä siinä on joskus vähän perääkin, että ei ihan tyhjästä nyhjäse eikä oo semmonen nipo asioiden suhteen.”

Yhtenä velvollisuutena nähtiin lastenlasten kasvun tukijoina oleminen ja näin ollen velvollisuus olla aikuinen lapsenlapsille. Tällä tarkoitettiin sitä, että lapsenlapsilla tuli olla säännöt myös isoisän luona ollessa eikä heidän saanut antaa tehdä ihan mitä tahansa. Vanhempien kanssa tuli keskustella näistä säännöistä ja siitä, kuinka

esimerkiksi huonoon käytökseen tulee reagoida. Isoisät kunnioittivat hyvin pitkälle niitä raameja, joita lastenlasten omat vanhemmat olivat kasvatukseen antaneet, ja toimivat niiden puitteissa. Mikäli jotain mahdollisesti näistä raameista poikkeavaa oltiin suunnittelemassa, keskusteltiin siitä lasten vanhempien kanssa etukäteen. Toisin kuin isoäidit, isoisät saattoivat olla jopa tiukempia lapsenlapsilleen kuin näiden omat vanhemmat.

”Oon keskusteltu säännöistä ja tietenkin on tehty selväksi että karkkipäivät heillä on ja sit pelisääntöjä vanhempien kanssa on yritetty keskustella, että ei tehdä mitään hullua ja mitä lapsi saa tehdä ja mitä saa. Kai me ollaan isovanhempina vähän herkempiä, kun vanhemmat sillee, että ollaan herkemmin rajottamassa jotain ylimäärästä touhua tai semmosta.”

Kaikki isoisät näkivät olevansa hyvissä väleissä sekä omien lastensa että näiden puolisoitten kanssa. Tästä syystä asioista oli helppo keskustella ja kertoa myös omia mielipiteitä. Myös Somary ja Sticker (1998, 58) ovat havainneet isoisien ilmaisevan isoäitejä helpommin mielipiteensä sekä antavan helpommin lastenkasvatukseen liittyviä neuvoja. Välit olivat myös pysyneet hyvinä, kun aina oli pyritty olemaan loukkaamatta toista, vaikka joistain asioista saatettiin antaa kritiikkiä.

6. 6 Isovanhemmuus eroaa vanhemmuudesta

Isoäidit

Kaikkien isoäitien mielestä isovanhemmuus erosi vanhemmuudesta. Vaikka lapsenlapset nähtiin biologisesti omaksi suvuksi, he silti tuntuivat vieraan lapsilta ja tästä syystä heistä tuli pitää jopa parempaa huolta kuin omista lapsista aikoinaan, sillä isoäidit olivat heistä vastuussa muille kuin itselleen. Tämä näkyi siinä, että omista lapsista ei aina tiennyt, missä he liikkuvat ollessaan pieniä, ja heidän luotti olevan kunnossa, mutta lapsenlapsia ei voinut päästää silmistään edes silloin, kun he leikkivät omalla pihalla. Toisaalta isoäidit kuitenkin näkivät, että heillä ei ollut samanlaista

vastuuta lapsenlapsistaan kuin näiden omista lapsistaan ollessa pieniä. Vastuun suuruuden ero johtui siitä, että isoäidit eivät olleet lastenlastensa kanssa koko aikaa vaan he olivat vastuussa näistä ainoastaan silloin, kun hoitivat näitä. Isoäidit eivät siis nähneet heillä olevan yhtä isoa kokoaikaista vastuuta lapsenlapsistaan kuin heillä oli vanhempana ollessaan omista lapsistaan, mutta lastenlasten ollessa heillä hoidossa isovanhemmilla koettiin olevan suurempi vastuu kuin vanhemmilla omista lapsistaan.

Isovanhemmilta nähtiin puuttuvan myös tietynlainen kasvatustavastuu, sillä he eivät olleet mukana lastenlasten arjessa ja jokapäiväisessä elämässä ja heidän ei tarvinnut huolehtia näiden jokapäiväisistä asioista. Tämän on saanut selville myös Robertson (1977) tutkimuksessaan. Isoäitien ei tarvinnut lähes koskaan puuttua lastenlasten riitelyyn tai kiukutteluun, sillä sellaista ei heidän luonaan tapahtunut.

Lastenlasten kanssa oleminen oli aivan erilaista kuin omien lasten kanssa vanhempana oleminen oli ollut. Se oli paljon kokonaisvaltaisempaa, sillä samalla ei mennyt aikaa pyykinpesuun ja kodista muuten huolehtimiseen. Ne pystyi hoitamaan muuna aikana, silloin kun lapsenlapset eivät olleet läsnä. Myös kaikenlaiset lapsenlapsiin liittyvät arkihuolet ja kiire puuttuivat isoäideiltä, sillä heidän ei tarvinnut huolehtia esimerkiksi päiväkotiin ja muihin hoitopaikkoihin tai harrastuksiin kuljetuksista. Isovanhemmuus tuntui näin ollen helpommalta kuin vanhemmuus. Lastenlasten hoidossaoloaika isovanhempien luona siis poikkesi suuresti lapsiperheen normaalista arjesta.

Isovanhemmilla ei myöskään nähty olevan mitään oikeuksia lastenlapsiinsa toisin kuin lapsen vanhemmilla oli. Isovanhemmuutta ei nähty niin sitovana kuin vanhemmuutta. Isovanhemmuus oli ja pysyi, mutta siinä ei tarvinnut olla koko ajan kiinni, sillä lapsenlapset eivät olleet koko ajan isovanhempien hoidossa ja heidän vastuullaan.

”Kyllä se sillai eroaa vanhemmuudesta, et vastuu on vanhemmilla ja ilot isovanhemmilla, mut totta kai ohan sitä vastuuta itelläkin, mutta sillai kokonaisvastuu on vanhemmilla lapsista, et se on sitä et isovanhemmuudesta otetaan ne hyvät puolet, ne positiiviset ja ilot puolet. Se on lähinnä sellasta kermankuorintaa siitä päältä. Totta kai siellä on välillä suruakin ja ikäviäkin asioita, mutta pääsääntöestihän se on sitä et voiaan nauttia niistä hyvistä hetkistä, kun ne on täällä aina suorastaan semmosia pikkunenkeleitä ja varsinkin näin kun ne pistäytyy aina sillon tällön niin se on juhlahetki,

et omien lasten kanssahan sitä oli 24/7 ja vastuu oli heistä. Et on se niin erilaista se isovanhempana oleminen.”

”Se niitten kanssa oleminen on ihan totaalaisesti erilaista kun omien lasten kanssa, et nythän se on 200-prosenttista olemista kun ennen se oli jotain ihan muuta omien lasten kanssa.”

Isoisät

Isoisät näkivät isovanhemmuuden eroavan vanhemmuudesta. Vaikka työ rajoitti lastenlasten kanssa yhdessä oloa, se ei silti rajoittanut sitä enää samalla tavalla ja yhtä paljon kuin vanhempana olemista. Arvostus omaa isovanhemmuutta kohtaan oli suurempaa kuin aikoinaan vanhemmuutta kohtaan.

Isoisät painottivat isovanhemmuudessa erityisesti vähäisen vastuun määrää lapsenlapsista. He kokivat, että heillä ei ole luonnostaan vastuuta lapsenlapsistaan, niin kuin vanhemmillä on omista lapsistaan. Lapset tavallaan kuuluvat vanhemmillensa, mutta isovanhemmat voivat olla hyvin erillisiä. Isovanhemmille jää vain nautintopuoli lapsenlapsistaan, sillä iso vastuu näiden arjesta kuuluu vanhemmille. Vastuuta lapsenlapsista on vain hetkittäin, silloin kun isovanhemmat hoitavat heitä.

”Siinä on vastuuta paljon vähemmän, kun niitä ei nää koko aikaa, sillai et se ei oo niin stressaavaa, kun se vanhemmuus saattaa välillä olla, et se lähtee siitä kun ihan pieni vauva itkee isovanhempien sylissä niin se on helppo antaa niille vanhemmille sit takas.”

”Isovanhemmalla ei oo semmosta stressiä kuitenkaan niitten lasten suhteen, et sitten kun ne lapset alkaa kitsemään, niin saa livistää pois.”

Ainoastaan yhden isoisän kohdalla lapsenlapsen liittyvä vastuu oli osan ajasta ollut suurta ja samanlaista kuin vastuu omista lapsista, sillä lapsenlapsi oli käytännössä melkein asunut hänen luonaan parin vuoden ajan ja isoisä oli huolehtinut tämän jokapäiväisistä tarpeista.

6. 7 Isovanhemmaksi tulo oli vahva tunnekokemus

Isoäidit

Isovanhemmaksi tulo oli isoäideille hyvin voimakas emotionaalinen kokemus. Neugarten ja Weinstein (1964) näkivät emotionaalisen tyydytyksen uudesta roolista yhtenä isovanhemmuuden merkityksenä. Ensimmäisen lapsenlapsen syntymää kuvattiin iloiseksi ja jännittäväksi tapahtumaksi, joka oli odotusten täyttymys. Osalle voimakas tunne-elämys tuli yllätyksenä. Jo tieto lapsenlapsen tulosta aiheutti tunnemyrskyn ja sai isoäidit muistelemaan omia lapsiaan vauvoina ja katselemaan näiden vauva-aikaisia kuviaan.

”Se oli maailman suurin ihme, ihan kun kellekään ei koskaan aikasemmin ollu syntyny lapsenlapsia. Se oli aivan uskomatonta. Kun mielti jotain tuttuja, jotka meni ihan sekopäisiksi, niin aattelin, et varmaan jotenkin osaan järkevämmin sitten sen ottaa, mut ei, sit se oli ihan samanlaista.”

Isoäidit suhtautuivat myönteisesti ensimmäisen lapsenlapsen tuloon. Kahden isoäidin kohdalla ensimmäisen lapsenlapsen odotukseen ja syntymään liittyi kuitenkin myös huolta. Huoli oli myös ainut asia, jonka isoäidit kertoivat olevan huono puoli isovanhemmuudessa. Isoäidit miettivät, kuinka tulevat vanhemmat jaksavat ja selviytyvät taloudellisesti lapsensa kanssa nuoren ikänsä vuoksi ja ilman mitään ammatillista koulutusta. Alkujärkytyksen jälkeen tulevasta lapsesta alettiin myös iloita.

”Olen yksinhuoltaja eikä kaikilla tutuilla oo vieläkään omia lapsenlapsia, vaan niillä on omia kouluikäisiä lapsia. En kyllä taatusti odottanu isovanhemmuutta vielä siinä iässä, mut kun tästä alkujutusta pääsi, niin sehän oli aivan huikeeta, varmaan tanssin viis tuntia siinä euforiassa.”

Isovanhemmaksi tulonsa isoäidit kokivat hyvin yksilöllisesti. Se oli merkittävä kokemus isoäidin elämäntilanteesta riippumatta. Nuoremmat isoäidit, 40-vuotiaina tai ennen sitä isoäideiksi tulleet, kokivat ensimmäisen lapsenlapsen syntymään liittyvän aluksi myös joitain negatiivisia tunteita toisin kuin lähempänä

viittäkymmentä ikävuotta isoäideiksi tulleet. Samansuuntaisiin tuloksiin ovat päätyneet Burton ja Bengtson (1985, 68), joiden mukaan varsinkin alle 42-vuotiaat naiset voivat vastustaa rooliaan isovanhempana. Isoäidit olivat kuulleet muilta isovanhemmilta, kuinka vanhemmat vaativat isovanhempia hoitamaan lastaan, vaikka isovanhemat eivät millään ehtisi. Lapsenlapsen hoitaminen kuitenkin osoittautui mukavaksi asiaksi, johon isoäidit mielellään suostuivat. Nuorena isoäideiksi tulleet eivät myöskään osanneet odottaa isovanhemmuutta. Heidän puheestaan korostuikin isovanhemmaksi kasvaminen.

”Tuntu oudolle silleen äkistään, kun ei sillä tavalla ollu sopeutunu siihen heti tai ei osannu varautua siihen, millasta se oli. Siihen oli totuttelemista, millai nyt olen mummi. En halunnut, että minua sanotaan mummoksi, eikä mummuksi, niin sovittiin, että ne sanoo, että mummi, se tuntu vähän nuorekkaammalta.”

Lähempänä viittäkymmentä ikävuotta ja sitä vanhempana isoäideiksi tulleet osasivat jo odottaa isovanhemmuutta, ja se oli toivottu asia. Isoäidit tiesivät tuttujensa kokemuksista, millaista isovanhempana oleminen tulisi olemaan. Myös useimpien omat lapset alkoivat olla siinä iässä ja elämäntilanteessa, että lapsenlapsia voitiin odottaa tulevan.

”Kyllä mä niin paljon isovanhemmuutta ootin. Olin ajatellukin, et viidenkymppin kohilla niitä lapsenlapsia saa tulla itelle. Ja olihan just tää meidän vanhin tyttö jo lähes 30-vuotias ja naimisissa silloin. Kun tytär tuli ja ilmotti että hän on raskaana, niin se oli aivan ihanaa. Ja nuorena ne lapset kuuluukin tehdä. Jo jotenkin etukäteen tiesi kuinka ihanaa se on, kun on seurannu esimerkiksi tuttavias siinä lähellä.”

Ennako-odotuksiin isovanhemmuudesta vaikuttivat osittain isoäitien käsitykset omista isovanhemmistaan. Seitsemän isoäitiä oli tuntenut vähintään yhden isovanhemmistaan ja oli ollut paljon tekemisissä ainakin tämän kanssa. Erityisesti he vertasivat itseään omaan isoäitiinsä ja toivoivat olevansa itse samanlaisia huolehtivaisia ja pullantuoksuisia isoäitejä omille lapsenlapsilleen. Myös Kingin ja Elderin (1997) mukaan omien isovanhempien tunteminen lisää sitoutuneisuutta toimia isovanhempana sekä avun tarjoamista lapsenlapsille. Lähes kaikille, jotka olivat tunteneet omia

isovanhempia, oli jäänyt heistä lämmin ja myönteinen kuva. He kertoivat saaneensa heiltä hyviä neuvoja, joita toivoivat pystyvänsä välittämään myös omille lapsilleen ja lapsenlapsilleen. Ainoastaan yksi isoäiti oli lapsena kokenut välinsä ainoisiin elossa oleviin isovanhempiinsa todella kylmiksi ja kaukaisiksi.

”Isän vanhemmat asu ihan vieressä, paljon tehtiin yhdessä asioita, mummon kanssa esimerkiksi leivottiin paljon. On jäänyt tosi hyvä kuva heistä, semmonen tosi lämmin, myönteinen ja kannustava kuva jääny mieleen. Kun siellä oli, niin koki semmosta rakkautta, yhteenkuuluvuutta ja hoivaa. Aika paljon sain neuvoja niiltä ja niitä oon noudattanu ja antanu omille lapsillekin. Sit ukki oli tosi lahjakas monin eri tavoin, se rakensi muun muassa talon itse. Äitin puolelta en oo tavannu, ne kuoli ennen mun syntymää.”

Yhdellä isoäideistä oli hyvin hataria muistikuvia ainoasta hänen lapsuutensa aikana elossa olleesta isovanhemmastaan, eikä hän voinut sanoa varmaksi, olivatko ne edes oikeita muistoja. Hänellä kuitenkin oli hyvin läheiset välit kummiinsa, jota hän kertoi pitäneensä ukkinaan. Kivnickin (1982, 62) mukaan omien isovanhempien tunteminen ei olekaan edellytys isovanhemmuuden merkityksen kokemiseen, sillä isovanhempien korvaajina voivat toimia esimerkiksi muut sukulaiset.

Isoisät

Isoisät kuvasivat ensimmäisen lapsenlapsen syntymää vahvaksi positiiviseksi tunne-elämykseksi. Neugarten ja Weinstein (1964) näkivätkin emotionaalisen tyydytyksen uudesta roolista yhtenä isovanhemmuuden merkityksenä erityisesti isoisien kohdalla. Tunne oli osalle isoisistä myös osittain haikea, sillä he tunsivat tulleen vanhoiksi. Isovanhemmaksi tulo herätti isoäitien tavoin isoisät muistelemaan omien lastensa syntymää ja vauva-aikaa.

”Olihan se aika riemullista kuiteski, muistan kun mä sitä aika lailla hehkutin eri yhteyksissä, se oli semmonen tosi suuri ilo, ei ollu mitään negatiivisia ajatuksia, selkeesti positiivinen juttu, vaikka sitä samalla tajusi kuinka vanha itse on, kun jo kerta lapsenlapsiakin.”

Vaikkakin lapsenlapsen syntymä itsessään oli iloinen asia, niin yhdelle isoisista siihen liittyi osaksi ristiriitaisia tunteita, sillä lapsenlapsen vanhempien elämäntilanne ei ollut paras mahdollinen lapsen syntymän aikoihin. Se, kuinka vanhemmat kykenisivät hoitamaan lastaan, toi huolta. Myös isoisille huoli lapsenlapsesta ja hänen perheestään oli ainut huono puoli isovanhemmuudessa.

Isoisät kokivat tulleen sopivaan aikaan isovanhemmiksi, eivät nähneet liian nuorina tai liian vanhoina. He kaikki olivat tulleet isoisiksi noin viisikymmentävuotiaina, jolloin Burtonin ja Bengtsonin (1985) mukaan ihmiset ovat tyytyväisiä isovanhemmaksi tuloonsa. Osalla isoisista lapset olivat jo siinä iässä ja elämäntilanteessa, että isoisät saattoivat odottaa saavansa lapsenlapsia.

”Kyllähän me siitä vaimon kanssa jo aikasemmin puhuttiin, et olishan se mukava, jos niitä lapsenlapsia olis ja kaikkee, mutta mitenpä tuota nuortaparia painostamaan asiassa, että olishan sitä halua ja toivetta ollu jo aikasemmin, et ei se ainakaan väärä aika ollu. Se vaan on niin mukavaa niiden pienten kanssa.”

Ennakko-odotuksia, ainakaan tiedostettuja sellaisia, ei isovanhemmuudesta juuri ollut. Isoisät odottivat pääsevänsä hoitamaan lapsenlapsiaan ja saavansa tätä kautta piristystä normaaliin arkeen.

”En oo varma, et oliko mitään varsinaisia ennakko-odotuksia, oisko sitten vaan niin, että ne ois vaan täyttyny et en ois huomannu että ne on ollu ennakko-odotuksia tai kuvitelmia. Ei oo ainakaan ollu mitään sellasta, että ois jotain tullu yllätyksenä, et eihän se näin pitäny mennä. En muista kyllä yhtään semmosta tilannetta, et en tiedä onko se et ei oo vaan ajatellu koko asiaa vai onko ollu realismia mukana, en muista positiivista tai negatiivista ylläriä missään vaiheessa. On ollu tasasta positiivisen kivaa koko ajan.”

Isovanhemmuuteen sopeutuminen ei ollut vienyt isoisilta aikaa. He olivat löytäneet isovanhempana toimimisen roolin nopeasti ja sopeutuneet siihen sekä

löytäneet itselleen sopivia tapoja ja tottumuksia toimia lastenlastensa kanssa. Isoisyydestä oli tullut heille luonnollinen rooli.

”Kyllä mä sopeuduin mielestäni tosi nopeesti, kun ensimmäisen kerran alko kuuleen pappa-sanaa niin, kyllä se vaan tuntu hyvältä korville ja edelleenki, kun kuulee niin kyllä se lämmittää mieltä.”

Toisin kuin isoäideillä, isoisien puheissa ei korostunut niin selkeästi heidän suhde omiin isovanhempiinsa ennako-odotuksiin vaikuttavana tekijänä. Kaksi isoisää eivät olleet ehtineet kunnolla tuntemaan yhtään isovanhempaansa, joten heille ei ollut jäänyt heistä minkäänlaista kuvaa. Muut isoisät olivat tunteneet vähintään kaksi isovanhempaansa ja heille oli jäänyt näistä positiivinen ja mukava kuva. He olivat viettäneet paljon aikaa isovanhempiensa kanssa, ja muistot tästä yhteisestä ajasta olivat pelkästään positiivisia, eikä heillä ollut ollut minkäänlaisia ongelmia isovanhempiensa kanssa. Isoätien tavoin isoisät olivat kokeneet saaneensa omilta isovanhemmiltaan hyviä neuvoja ja halusivat antaa samoja neuvoja myös omille lapsilleen ja lapsenlapsilleen.

Kuitenkin ennakkokäsityksiin sekä siihen, millaisia isovanhempia isoisät toivoivat olevansa, vaikutti enemmän heidän käsityksensä siitä, millaisia isovanhempia heidän omat vanhempansa olivat olleet lapsenlapsilleen. Käsitys omien vanhempien toiminnasta isovanhempina ei ollut aina kovin hyvä. Whitbeckin ja Hoytin (1993, 1026) mukaan isovanhempien kielteiset arviot omista isovanhemmista tai vanhemmista voi johtaa isovanhempi-lapsenlapsi suhteen tärkeyden aliarvioimiseen tai jopa sen torjumiseen. Kuitenkaan tässä tutkimuksessa ei havaittu tällaista tapahtuneen, vaan isoisät halusivat paremminkin panostaa omia vanhempiaan enemmän omiin lapsenlapsi-suhteisiinsa. Isoisät toivoivat toimivansa itse isovanhempina osittain eri tavoin ja kuuntelevansa lastenlasten vanhempia enemmän sekä olevansa tiukempia sääntöjen suhteen.

6. 8 Isovanhemmuuden tuomat muutokset

Isoäidit

Isovanhemmuus toi muutoksia, joskaan ei kovin suuria, monen isoäidin elämään. Käytännön muutoksia tapahtui lastenlasten myötä, kun isoäidit joutuivat hoitamaan näitä. Pienten lastenlasten hoitaminen tarkoitti isoäideille samaa kuin äitinä toimiminen, ja lapsenlapset olivatkin aktivoineet isoäideissä hoivavietin uudestaan. Tähän tulokseen on tullut myös Kornhaber (1985), jonka mukaan lapsenlapsen syntymä laukaisee hoivavietin erityisesti isoäideissä. Hänen mukaansa isoäidit toimivat lastenlasten kanssa luontaisen vaistonsa mukaisesti, niin kuin vanhemmat toimivat lastensa kanssa. (Kornhaber 1985, 56, 101.) Lapsenlapset olivat tuoneet isoäitien elämään täysin uuden maailman, sillä heidän kanssaan toimiminen oli erilaista kuin aikanaan omien lasten kanssa. Lastenlapset olivat tuoneet myös uuden opettelua. Lasten vaatekoot oli täytynyt opetella taas uudestaan, jotta pystyi ostamaan vaatteita heille.

Isoäitiys aiheutti muutoksia myös isoäideissä itsessään. Muutoksia koettiin osaksi ajattelun tasolla. Isovanhemmuudesta ja vanhemmuudesta alettiin ajatella eri tavalla omien lastenlasten myötä. Isovanhemmuus toi uudenlaista ymmärrystä ja suhtautumista nuoria kollegoita kohtaan, joilla oli omia lapsia ja esimerkiksi näiden sairastelusta johtuvia poissaoloja töissä. Heitä pystyi huomioimaan ja suvaitsemaan entistä paremmin työpaikalla. Isoäidit myös kokivat itsensä myönteisemmiksi isoäitiyden myötä ja olivat oppineet nauttimaan elämästä aivan uudella tavalla. He löysivät itsestään taas leikkimielisyyttä ja lapsenomaisuutta sekä kykyä asettautua lapsen tasolle. Isoäidit kokivat isoäitiyden myös kasvattaneen heitä ihmisinä. Nekin isoäidit, jotka näkivät itsensä tälläkin hetkellä työorientoituneiksi, kokivat lapsenlapsensa elämänsä keskipisteeksi.

”Lapsenlapset on tosi tärkeitä, niistä on tullu jonkin näkönen elämän keskipiste, ne on menny työn ohi nytte, et kyl sillä tavalla on elämä muuttunu täysin ja niitä paljon ajattelee paljon ja varsinkin, kun ne on pieniä vielä. Kun ajattelee, et ne on ihan pikkulapsi-iässä, niin silloin on aina semmonen olo, et nyt mun pitäs päästä sinne käymään, et se unohtaa mut pian kokonaan, jos mä en pääse sinne käymää. Koko ajan semmonen tarve olla läsnä sen lapsen elämässä tuli voimakkaaksi, että se kuuluu mun elämään ja mä haluan pitää sen mun elämässä kiinni.”

Kolme isoäitiä ei kokenut isoäitiyden muuttaneen heidän elämäänsä eikä heitä itseään millään tavalla. He kertoivat tämän johtuvan siitä, että isoäitiys on luonnollinen asia. Neugartenin ja Weinsteinin tutkimuksessa 29 % isoäideistä tunsivat, ettei isovanhemmuus ollut muuttanut heidän elämäänsä juurikaan (Neugarten & Weinstein 1964). Tässä tutkimuksessa prosenttiluku oli huomattavasti pienempi.

Isoisät

Neugartenin ja Weinsteinin tutkimuksessa 27 % isoisista tunsivat, ettei isovanhemmuus ollut muuttanut heidän elämäänsä juurikaan (Neugarten & Weinstein 1964). Tämän tutkimuksen kaikki isoisät tunsivat isoisyyden tuoneen muutoksia heidän elämäänsä. Isoisät kokivat isovanhemmuutensa tuoneen heidän elämäänsä suurempia muutoksia kuin mitä isoäidit kokivat. Muutoksia tapahtui ajankäytössä, kun lapsenlapsille tuli varata paljon aikaa työn ulkopuolisesta vapaa-ajasta. Myös asioiden tärkeysjärjestys muuttui lastenlasten syntymän myötä. Työ oli osalle isoisista aikaisemmin huomattavan paljon tärkeämpää ja etusijalla elämässä, mutta lastenlasten myötä se oli joutunut väistymään, jotta heille riittäisi enemmän aikaa. Lähellä asuvia lapsenlapsia sitouduttiin viemään ja hakemaan päiväkodista ja koulusta, jolloin oma vapaus tulla ja mennä vapaasti loppui. Kun lapsenlapsen kanssa vietettiin aikaa, silloin kaikki tapahtui hänen ehdoillaan, mikä osin rajoitti asioiden tekemistä ja menemistä.

”Käytiin kesällä ekan kerran lomamatkalla, sellasella joka ei ollu minkään ohjelman mukaan, niin nuorimman pojan perhe oli mukana ja siellä kimpassa mentiin, niin tämän pienen ihmisen ehdoilla tehtiin aika pitkälti asioita, mut ei se meitä kovin pahasti rajottanu, oli kuiteski ihan kiva, et se oli siellä mukana.”

Yksi isoisä joutui olemaan osan ajastansa käytännössä vanhempana lapsenlapselleen, kun tämä ei voinut asua omien vanhempiensa luona vaan asui melkein pääsääntöisesti isoisänsä luona. Tämä toi huomattavia muutoksia isoisän arkeen sekä paljon lisää vastuuta, sillä hän joutui huolehtimaan lapsenlapsensa jokapäiväisistä tarpeista.

Isovanhemmuus toi muutoksia myös isosiin itseensä. He tunsivat itsensä aikuisemmaksi isovanhemmuuden myötä. Omien lasten tavoin isovanhemmuus toi tietynlaista lisääntynyttä halua suojella kaikkia lapsia. He kokivat näin ollen tullessa herkemmiiksi. Isoisät kokivat itsensä myös vanhemmiksi, sillä he näkivät kuuluvansa isovanhemmuuden myötä ”vanhojen luokkaan”.

6.9 Isovanhemmuuden merkitys

Vaikka muissa osioissa isoäitien ja isoisien välillä voitiin havaita eroja, voidaan heidän isovanhemmuudelle antamistaan merkityksistä kuitenkin löytää samat asiat.

Ilo

Lastenlasten tuottama ilo mainittiin yleisesti isovanhemmuuden merkityksenä. Jo tieto lastenlasten olemassaolosta toi iloa isovanhempien elämään. Hyvää oloa, nautintoa ja onnen tunteita tulee isovanhempien elämään monella eri tavalla lastenlasten kautta. Näiden myötä isovanhemmat pystyivät taas kokemaan lapsuutta ja lapsenmaailmaa eli jotain sellaista, jonka he olivat itse jo unohtaneet, ja saivat sen myötä kokea uudenlaista iloa, joka myös nuorensi heitä. Myös Robertsonin (1977) tutkimuksessa lapsenlapset nähtiin isovanhempia nuorentavina.

”Se kaikki ilo, mitä ne lapset tuottaa, kun saa seurata niiden kasvamista, ne antaa niin paljon. Ne hetket lastenlasten kanssa antaa positiivista energiaa ja piristää, nuorentaa paljon, vaikka polvia kolottaakin lattialla leikkiessä.”

Myös Crawford (1981) ja Kalliopuska (1994) ovat saaneet tutkimuksessaan selville isovanhemmuuden olevan onnellisuuden ja ilon lähde. Lapsenlapset tuottavat iloa isovanhempien elämään myös sillä tavoin, että heidän kauttaan isovanhempien sosiaalinen verkosto laajenee, kun nämä pääsevät kanssakäymiseen eri-ikäisten ihmisten kanssa.

”Ei sitä iloa voi kuvitella. On tosi mukava, et on iso perhe ja varsinkin nyt lastenlasten tulon myötä me ollaan vietetty joulut yhdessä koko suku meillä pojan vaimon äitiä myöten. On tosi mukava viettää isoja perhejuhlia.”

Arvostettu asema isovanhempana

Isovanhemmat näkivät isovanhemmuuden merkityksenä arvostetun aseman isovanhempana. Erityisesti isovanhemmat kokivat olevansa arvostettuja hoitaessaan lapsenlapsiaan sekä suhteidensa pysyessä hyvänä näihin. Tämän merkityksen voi nähdä olevan yhtenevä Kivnickin (1982) esittämän merkityksen ”arvostettu asema ikääntyneenä” kanssa, joka tarkoittaa sitä, millaiset isovanhemman ja lastenlasten väliset suhteet ovat ja millaisena isovanhemmat toivovat lastenlastensa muistavan heidät, sekä siihen kuuluu myös nuoremmalle sukupolvelle resurssina oleminen. Tässä tutkimuksessa tämän merkityksen kohdalla ei korostu niinkään isovanhempien huomion kiinnittäminen siihen, millaisina he toivovat lastenlastensa heidät muistavan, vaan enemmänkin resurssina oleminen keskimmaiselle sukupolvelle ja isovanhemman ja lapsenlapsen väliset suhteet.

”Mulle on tosi tärkeätä se, että saan olla mukana lastenlasten elämässä, että pysyy kiinteät välit, ja sitten mä koen voivani olla apuna heille ihan arjen hoidossa ja sitten voin antaa tarvittaessa sitä omaa tietotaitoani. On ihanaa kun lapsenlapset kysyy monesti milloin mummi tulee taas hoitamaan heitä. Sillon tuntee, et mä oon tärkeä niille.”

Isovanhemmat kokivat suurta ylpeyttä roolistaan isovanhempana ja mielellään kertoivat toisille olevansa isovanhempia. Tällöin he kokivat olevansa arvostettuja isovanhemman roolissaan myös perhepiirin ulkopuolella. Isovanhemmat siis kokivat isovanhemmuuden jo itsessään tuovan arvostusta heille. Kun on tullut isovanhemmaksi, on tullut kuvainnollisesti tarpeeksi isoksi eikä enää tarvitse tulla isommaksi. Isovanhemmaksi tultua ihmiselle tulee uudenlainen asema maailmassa lapsenlapsen kautta.

”Mä koen sen arvostuksena muilta ja positiivisena tunteena, kun niinku esittelen toisille, et mä oon isovanhempi ja mulla on tämmönen pojan tyttö, mä oon ylpee siitä.”

Uusi mahdollisuus

Yhtenä isovanhemmuuden merkityksenä nähtiin uusi mahdollisuus toimia paremmin lastenlasten kanssa kuin mitä omien lasten kanssa oli toimittu sekä mahdollisuus antaa heille enemmän kaikkea, mikä ei ollut mahdollista omien lasten kohdalla. Lastenlasten kanssa osattiin toimia paremmin ja eri tilanteisiin osattiin suhtautua järkevämmiin, kun kaikki virheet oli tehty jo kerran omien lasten kanssa. Asioita osattiin katsoa analyttisemmin ja erilaisesta perspektiivistä. Tämän voi nähdä tarkoittavan samaa kuin Neugartenin ja Weinsteinin (1964) isovanhemmuudelle antama merkitys ”emotionaalinen tyydytys”, jolloin isovanhempi tunsi mielihyvää uudesta roolistaan ja pystyi tekemään lastenlastensa kanssa sellaisia asioita, joita hän ei ollut pystynyt tekemään omien lastensa kanssa.

Lapsenlapsista myös ehdittiin huolehtia, toisin kuin omista lapsista aikanaan, sillä kodinhoito voitiin jättää tehtäväksi silloin, kun lapsenlapset eivät olleet isovanhempien luona. Isovanhemmat näkivät itsensä olleen yhtä ankaria omille lapsilleen kuin heidän lapsensa olivat nyt omille lapsilleen. Tästä syystä lapsenlapsille suuttuminen tuntui pahalta. Lapsenlapsia tuli kohdella hellästi.

”Kyllähän se varmaan on semmosta kertautunutta äidinrakkautta, et se vielä isommaksi paisuu, kun ne ei oo siinä arkielämässä mukana, voi vaan silleen helliä niitä, mikä ei ollu mahollista omien lasten kanssa.”

Tässä näkyy hyvin Kivnickin (1982) tutkimuksessa esiin tullut merkitys ”lastenlasten hemmottelu”, jolloin lapsenlapsille tarjotaan kaikkea sellaista, jota isovanhemmat eivät ole pystyneet tarjoamaan omille lapsilleen. Varsinainen vastuu lapsista puuttuu ja tällöin merkitys isovanhemmuudelle tulee yksilöiden välisestä toiminnasta, jolloin isovanhemman ja lapsenlapsen välistä toimintaa vapauttaa sosiaalisen vastuuntunnon puute.

Elämän sisältö

Tärkeimpänä isovanhemmuuden merkityksenä isovanhemmat mainitsivat lapsenlapsen elämänsisältöä tuottavana asiana. Tämä näkyi jokaisen isovanhemman kohdalla. Elämä tuntuisi tyhjältä ilman lapsenlapsien olemassaoloa. Osa isovanhemmista kertoi, että he olisivat tosi surullisia, mikäli heillä ei olisi lapsenlapsia, sillä he eivät tiedä, millä he silloin täyttäisivät elämänsä.

”Ainakaan ilman lapsenlapsia ei vois olla, tuntus vähän tyhjältä, jos ei ois lapsenlapsia, antaa elämälle niin ihanaa sisältöä. Se on mulle niin tärkeä asia, se on mulle melkein semmonen ykkösasia, kaikki muu on semmosta rutiinia ja sillee, et ollaanhan me miehen kanssa paljon kahestaa siinä ja sit aina tuntuu välillä, et jos viikko menee ja siinä ei oo kukaan pyörähtäny tai ketään käyny niin tuntuu, et ois mukava et ne lapsenlapset tulis taas käymään. Et ne antaa siihen meidänkin keskinäiseen suhteeseen semmosta lisää.”

”Ois aivan kauheeta, jos lapsenlapset vaan katois. Ois kauheen vaikee kuvitella mitä elämä olis ilman, jos ei ois näitä viittä pientä piiperöistä. Mä aattelen, et mä oisin menettäny hirveesti. Millä mä sen (elämän) täyttäisin sit, tietysti jotain omia harrastuksia ja oltas yhdessä menty jonnekin, mut ne jotenkin sopii tähän elämä tilanteeseen, ne jotenkin kuuluu mun elämään.”

Myös Crawfordin (1981) tutkimuksen mukaan isovanhemmuus toi isovanhempien elämään sisältöä, vaikka heidän elämänsä ei ollut tyhjää ennen isovanhemmaksi tuloakaan, sillä heillä oli harrastuksia, perhe ja työ. Robertsonin (1977) tutkimuksessa puolestaan lapsenlapset nähtiin tärkeinä yksinäisyyden poistajina isovanhempien jokapäiväisessä elämässään.

Elämän jatkuvuus

Yksi isovanhemmuuden merkitys oli elämän jatkuvuus. Lapsenlapset nähtiin osana tietynlaista jatkuvuutta ja sukupolvien ketjua, jossa isovanhemmat itse olivat yhtenä linkkinä.

”Oma elämä tässä jatkuu lastenlasten kautta. Kun saa omiakin lapsia niin ajattelee, et siinä varmistuu se oma jatkumo, ja se vaan vahvistuu kun saa lapsenlapsia. Se tuo tullessaan mahdollisuutta, uskoa ja toivoa siihen tulevaisuuteen, että kaikki täällä jatkuu, maailma menee eteenpäin ja mikään ei pysähdy, kun oma aika päättyy.”

Timberlaken ja Chipungun (1992) ja Kalliopuskan (1994) tutkimusten tavoin tässä tutkimuksessa näkyi yhtenä merkityksenä konkreettisesti suvun jatkuminen lapsenlapsissa. Hurmeen (1988) ja Kivnickin (1982) tutkimuksissa yhtenä isovanhemmuuden merkityksenä oli tunne omasta kuolemattomuudesta, joka voidaan nähdä yhteneväisenä tämän merkityksen kanssa. Myös Neugartenin ja Weinsteinin (1964) tutkimuksen merkityskategoria lapsenlapsista biologisen uusiutumisen ja jatkuvuuden lähteenä sekä Robertsonin (1977) lastenlasten näkeminen suvun jatkajina voidaan nähdä samaa tarkoittavana tämän merkityksen kanssa.

Elämän jatkuvuuden näkeminen lapsenlapsissa tarkoittaa myös sitä, että isovanhemmat kokevat saaneensa jotain aikaiseksi maailmassa, kun heillä on jo lapsenlapsia. Isovanhemmille on tärkeitä nähdä lastenlastensa kasvavan ja varttuvan aikuisiksi, sillä tällä tavalla he pystyvät seuraamaan oman elämänsä jatkuvuutta.

7 POHDINTA

7.1 Tutkimuksen tulosten tarkastelua

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää isovanhemmuuden merkitystä työssäkäyville isovanhemmille. Tätä selvitettiin kysymällä isovanhemmilta, millaisia toiminta- ja yhteydenpitomuotoja heillä on lastenlastensa kanssa, missä määrin isovanhemmat osallistuvat lastenlastensa hoitoon ja kasvatukseen sekä kuinka isovanhemmat kokivat ensimmäisen lapsenlapsen syntymän ja kuinka isovanhemmuus on vaikuttanut heidän elämäänsä.

Sekä isoäidit että isoisät tapasivat lähellä asuvia lapsenlapsiaan jopa viikoittain ja kauempana, yli sadan kilometrin päässä asuvia lapsenlapsiaan harvemmin. Kuten Tyszkowan (1991) tutkimuksessa, lastenlasten ollessa pieniä isovanhemman kontaktit lapsenlapsen olivat tiheimmillään ja suhteen intensiteetti suurin, mutta Fieldin ja Minklerin (1988) tutkimuksen tavoin lastenlasten kasvaessa kontaktien tiheys isovanhemman ja lapsenlapsen välillä väheni. Koulun alun havaittiin olevan tekijä, joka vaikutti vähentävästi isoäitien ja lastenlasten tapaamisiin. Sekä isoäidit että isoisät pitivät lapsenlapsiinsa yhteyttä tapaamisten lisäksi eniten puhelimella. Suutaman (1986) sekä Uhlenbergin ja Hammillin (1998) tutkimuksen tavoin isoäideillä oli enemmän kontakteja lapsenlapsiinsa kuin isoisillä. Toisin kuin isoäitien kohdalla, isoisillä yhteydenpitomuodot ja yhteydenpidon säännöllisyys pysyivät samoina lapsenlapsen kasvaessa. Yhteydenpidon säännöllisyyden pysyminen samana lapsenlapsen kasvun myötä saattaa johtua isoisillä siitä, että heillä oli jo alun perin vähäisemmät kontaktit lapsenlapsiinsa kuin isoäideillä. Näin ollen lapsenlapsilla riitti myös isompina aikaa pitää yhteyttä isosiinsä saman verran kuin pienempinä.

Sekä isoäidit että isoisät viettivät aikaa lastenlastensa kanssa kahdestaan ilman, että lastenlasten vanhemmat olivat paikalla, hyvin vaihtelevasti. Lastenlasten kanssa vietettiin aikaa monin eri tavoin. Isovanhempien ja lastenlasten tapaamisten määrään suurin vaikuttava tekijä oli isovanhempien työssäkäynti. Muita tapaamisiin vaikuttavia tekijöitä isoäideillä olivat lastenlasten perheiden omat kiireet ja omien lasten avioero sekä isoisillä heidän omat kiireensä. Suurin osa isovanhemmista ei ollut

tyytyväisiä siihen, kuinka paljon he saivat viettää aikaa lastenlastensa kanssa, vaan toivoivat yhteistä aikaa enemmän. Suhteet lapsenlapsiin vaikuttivat siis hyvin merkityksekkäiltä isovanhemmille eivätkä isovanhemmat osanneet mainita isovanhemmuudessa huonoiksi puoliksi muuta kuin huolen lapsista ja heidän perheestään. On mahdollista, että isovanhemmuus tosiaan on niin positiivinen rooli, että siihen ei liity negatiivisia tunteita.

Robertsonin (1977) tutkimuksen tavoin isovanhemmat kokivat olevansa vapaita lapsenlapsen kasvatukseen liittyvistä velvollisuuksista ja he nauttivat sekä toimivat lastenlastensa kanssa vapaasti kasvatusvastuun ollessa lapsen vanhemmilla. Isovanhemmat näkivät velvollisuudekseen osallistua tarvittaessa lastenhoitoon, mutta varsinainen kasvatusvastuu oli lastenlasten vanhemmilla ja perheen autonomiaa tuli kunnioittaa. Isovanhempien hoitaessa lapsenlapsiaan myös lasten vanhempien kasvatuskäytänteitä tuli kunnioittaa. Isovanhemman velvollisuudeksi nähtiin kasvatusvelvollisuuden sijaan paremminkin velvollisuuden olla läsnä lastenlasten elämässä ja perheiden taustatukena olemisen, kasvatuksen seuraamisen ja siihen tarvittaessa puuttumisen sekä omien neuvojen antamisen niitä kysyttäessä. Aivan kuten Somary ja Sticker (1998, 58) havaitsivat tutkimuksessaan, osalle isoisistä mielipiteiden sekä neuvojen antaminen liittyen lastenkasvatukseen oli helpompaa kuin isoäideille. Näiden lisäksi isoäidit mainitsivat yhdeksi velvollisuudeksi sukuhistorian ja perinteiden välittämisen.

Nykyinen aikakausi korostaa sitä, että jokaisella perheellä on oma kasvatusajattelunsa. Näin ollen myös eri sukupolvilla voi olla eri kasvatusajattelunsa. Osa isovanhemmista koki välillä ristiriitaa siinä, kuinka lasten omat vanhemmat hoitivat lapsiaan ja halusivat puuttua tähän, mutta eivät kuitenkaan tehneet ja antaneet neuvoja, sillä he eivät halunneet konflikteja. Sukupolvien välinen ero kasvatusajattelussa voi olla usein aika suuri. Isovanhemmat saattavat myös nähdä, että heillä ei ole oikeutta puuttua lastenlastensa kasvatukseen – ainakaan kovin pienten asioiden kohdalla.

Kaikki isoäidit ja isoisät, lukuun ottamatta isoisää, joka oli joutunut käytännössä olemaan lapsenlapsensa huoltaja jonkin aikaa, näkivät isovanhemmuuden eroavan vanhemmuudesta monin eri tavoin. Isovanhemmat näkivät erityisesti vastuun lapsenlapsista olevan vähäisempi verrattuna heidän omiin lapsiin näiden ollessa pieniä siinä mielessä, että lapsenlapsista ei ollut koko aikaista vastuuta, toisin kuin omista

lapsista oli aikoinaan. Vastuuta lapsenlapsista oli vain heidän ollessa isovanhempiensa kanssa. Mielenkiintoista kuitenkin on, että isoäidit näkivät tällöin vastuun olevan suurempi kuin omista lapsista aikoinaan, mutta isoisät painottivat vähäisen vastuun määrää yleisesti, sillä lapsenlapsista ei tarvinnut huolehtia pitkiä aikoja ja heidät saattoi antaa takaisin vanhemmilleen heidän alkaessa kitistä, mikäli vanhemmat olivat lähettyvillä. Tämän voi nähdä johtuvan siitä, että isoisät eivät ole niin tottuneita hoitamaan lapsia kuin isoäidit ja he eivät näin ollen näe itsellään tarvetta hoitaa myöskään hieman haastavampia tilanteita tai he vain näkevät positiivisten asioiden kuuluvan isovanhemmukseen. Isoäidit eivät myöskään nähneet isovanhemmilla olevan mitään oikeuksia lapsenlapsiinsa, toisin kuin lapsen vanhemmilla.

Ensimmäisen lapsenlapsen syntymä oli sekä isoäideille että isoisille vahva emotionaalinen kokemus. Se nähtiin yleisesti positiivisena asiana, mutta jokainen koki sen kuitenkin yksilöllisesti. Isoäidit, jotka tulivat mielestään liian aikaisin isoäideiksi, vastustivat rooliaan aluksi, mutta kasvoivat isovanhemmiksi. Noin 50-vuotiaana isovanhemmaksi tulleet olivat tyytyväisiä isovanhemmuksestaan aivan kuten Burton ja Bengtson (1985) ovat tutkimuksessaan todenneet. Käsitykset omista isovanhemmista vaikuttivat ennako-odotuksiin isovanhemmudesta sekä isoäideillä että isoisillä. Joillakin isoisillä tähän vaikuttivat myös käsitykset omista vanhemmistaan isovanhempina. Isovanhemmuuden positiivinen kokemus ja sen merkitys kuuluivat ja näkyivät sekä isoisien että isoäitien puheessa ja olemuksessa. Kuitenkin isoäidit toivat sitä isoisia enemmän esille myös eleidensä kautta puheen aikana.

Isovanhemmaksi tulo laukaisi isoäideissä hoivavietin, samoin kuin Kornhaber (1985) on huomannut tutkimuksessaan. Isoäidit kokivat itsensä isoäitiyden myötä myönteisemmiksi ja nauttivat elämästä uudella tavalla. Kuitenkaan kaikki isoäidit eivät kokeneet, että isoäitiys olisi muuttanut heidän elämäänsä tai heitä itseään millään lailla. Kaikki isoisät kokivat, että isovanhemmuus toi heille muutoksia elämään. Muutoksia tapahtui ajankäytössä, sillä aikaa tuli varata lapsenlapsille muusta tekemisestä. Isovanhemmuus muutti myös työorientoituneita isoisia, sillä isoisyiden myötä työ joutui väistymään etusijalta elämässä. Isovanhemmuus toi muutoksia isoisiin itseensä. Vaikuttaa siltä, että vaikka nykyaikana isovanhemmuus ei ole enää samanlainen asia kuin ennen, jolloin isovanhemmilla oli vahvempi paikka lastensa perheissä ja lastenlastensa kasvattajina, vaan isovanhemmuus voi olla hyvinkin erillinen

asia, on lapsenlapsilla paljon vaikutusta isovanhempien elämään ja isovanhemmuus on keskeisessä asemassa isovanhempien elämässä.

Vaikka isoäitien ja isoisien välillä oli joitain eroja ajattelussa ja kokemuksissa isovanhemmudestaan, tässä tutkimuksessa ei kuitenkaan havaittu mitään eroa isoäitien ja isoisien välillä Thomasin (1986b) tutkimuksen tavoin heidän tyytyväisyydessään lapsenlapsisuhteisiinsa tai isovanhempien tyytyväisyydessä isovanhemmuuteensa. Sukupuolella ei ollut mitään merkitystä isovanhemman ja lapsenlapsen väliseen suhteeseen niin kuin Triado, Villar, Sole, Osuna ja Pinazo (2005) ovat tutkimuksessaan todenneet.

Yhtenä isovanhemmuuden merkityksenä isovanhemmat mainitsivat arvostetun aseman isovanhempana. Lapsenlapset merkitsivät heille iloa sekä elämän sisältöä. Isovanhemmuus merkitsi myös uutta mahdollisuutta ja elämän jatkuvuutta. Tutkimuksen tulokset ovat osittain yhteneviä aikaisempien tutkimusten kanssa (Neugarten & Weinstein 1964; Robertson 1977; Crawford 1981; Kivnick 1982; Timberlake & Chipungu 1992; Kalliopuska 1994). Kuitenkin Robertsonin (1977) tutkimuksessa nuoremmat ja työssäkäyvät isovanhemmat edustivat symbolisia isovanhempia, mutta tämän tutkimuksen isovanhemmat eivät sopineet tähän isovanhempityyppiin. Vaikka tämän tutkimuksen tulokset ovat muuten aiempien isovanhemmuuden merkitystutkimusten tulosten kanssa melko yhteneviä, eivät osassa aiemmissa tutkimuksissa mukana olleet työssäkäyvät isovanhemmat vastaa tämän tutkimuksen työssäkäyviä isovanhempia. Nykypäivänä on tultu kauaksi siitä, mitä isovanhemmuus oli esimerkiksi Neugartenin ja Weinsteinin (1964) tutkimuksessa 1960-luvulla työssäkäyville isovanhemmille. Isovanhemmuus ei ole enää työssäkäyvälle isovanhemmalle etäinen rooli, vaan keskeisessä osassa heidän elämäänsä.

7.2 Tutkimuksen eettinen tarkastelu ja jatkotutkimustarpeita

Tutkimus sisältää aina tutkijan kannalta monia eri päätöksiä, jonka vuoksi tutkijan etiikka joutuu koetukselle useaan kertaan tutkimuksen teon aikana (Eskola & Suoranta 2005, 52). Yksi tällainen tilanne tulee vastaan jo ennen varsinaista tutkimuksen tekoa.

Tutkimuksesta informoitaessa sen tavoite tulee kertoa tutkittaville, jotta he voivat tehdä päätöksen tutkimukseen osallistumisesta riittävin perustein. Heille tulee myös kertoa, mitä tutkimukseen osallistuminen heille konkreettisesti tarkoittaa eli esimerkiksi, kuinka paljon aikaa ja sitoutumista se heiltä vaatii. (Kuula 2006, 105–107.)

Tutkittavien yksityisyyttä tulee kunnioittaa, eli heillä itsellään tulee olla oikeus päättää, mitä tietoja he itsestään antavat tutkimuskäyttöön. Yksittäiset henkilöt eivät myöskään saa tulla tunnistettavasti esille tutkimusraporteista. Tutkimuksen ja sen tavoitteiden hyväksyminen määrää sen, antavatko ihmiset itsestään tietoja tutkimukseen. (Kuula 2006, 64.) Tästä syystä kerroin haastateltaville aina ennen haastattelun tekemistä, että haastattelujen materiaali tullaan hävittämään pro gradu -työn valmistuttua eikä kukaan haastatelluista tule olemaan tunnistettavissa tutkimuksesta. Näin haastateltavat pystyivät antamaan rehellisiä vastauksia luottaen anonymiteettiin.

Muita tieteellisesti hyvään käytäntöön kuuluvia asioita ovat rehellisyys, huolellisuus ja tarkkuus tutkimuksen kaikissa vaiheissa, muiden tutkijoiden työn tunnustaminen sekä tutkimuksen suunnittelu, toteutus ja raportointi mahdollisimman yksityiskohtaisesti (Kuula 2006, 34–35). Kaikki nämä kriteerit on otettu huomioon mahdollisimman tarkasti koko tutkimuksen teon ajan. Tutkijoilla on myös eettinen velvollisuus esittää mahdollisimman varmaa ja todellista tietoa (Hirsjärvi & Hurme 2006, 20). Heidän institutionaalisen asemansa vuoksi toisen ihmisen väärin kohteleva tai vahingoittaminen merkitsee aivan eri asiaa kuin arkielämässä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 122).

Vaikka isovanhemmuuden merkitystä on tutkittu aikaisemmilla vuosikymmenillä, ei sen merkitystä pienemmälle osajoukolle isovanhempia ole tutkittu aiemmin. Tämä tutkimus toi lisätietoa suomalaisista isovanhemmista ja erityisesti isovanhemmuuden merkityksestä työssäkäyvälle isovanhemmalle. Siirrettäessä tutkimustietoa muiden maiden isovanhempiin on syytä ottaa huomioon kulttuurien erilaisuus sekä se, että isovanhemmuuden merkitys on erilainen eri yhteiskunnissa.

Avioeroista johtuen olisi tärkeä tutkia sosiaalista isovanhemmuutta biologisen isovanhemmuuden lisäksi. Yhdellä tämän tutkimuksen isoäideistä oli ei-biologisia lapsenlapsia uudelleen avioitumisensa myötä ja hänen suhteensa näihin lapsenlapsiin poikkesi hieman hänen suhteistaan omaan biologiseen lapsenlapsensa tapaamisten osalta, sillä näillä lapsenlapsilla oli useampia isovanhempia, joiden kanssa

viettää aikaa. Lapsilla saattaakin olla parhaassa tapauksessa isovanhempien ja omien vanhempien avioerojen ja uudelleen avioitumisten seurauksena kaksitoista isovanhempaa, joista vain neljä on biologisia.

Tutkimushaastatteluissa kävi ilmi, että isovanhemmat näkivät sellaisten vanhempien elämän vajaan, joilla ei ole lapsenlapsia ollenkaan tai jotka eivät ole koskaan pitäneet yhteyttä lapsenlapsiinsa eli eivät tunne heitä ollenkaan tai ovat tunteneet joskus, mutta yhteydet ovat täysin katkenneet esimerkiksi vanhempien avioerosta johtuen. Tästä aiheesta ei ole paljon tutkimustietoa. Tosin tämä voi olla alue, jolta on vaikea saada tutkimustietoa, sillä tällaiset isovanhemmat eivät välttämättä ole kovin innokkaita puhumaan asiasta.

On myös olemassa perheitä, joissa vanhemmat ovat kotoisin eri maista. Olisi hyvä tutkia kuinka tämä vaikuttaa isovanhemmuuteen, sillä eri maissa on erilaiset odotukset isovanhempien toiminnan suhteen ja isovanhemmuus nähdään erilaisena roolina.

LÄHTEET

- Aldous, J. 1995. New views of grandparents in intergenerational context. *Journal of Family Issues* 16 (1), 104-117.
- Arber, S. & Timonen, V. 2012. Grandparenting in the 21st century: new direction. Teoksessa S. Arber & V. Timonen (toim.) *Contemporary grandparenting: changing family relationships in global contexts*. Bristol: Policy Press. 247-264.
- Baker, L. & Silverstein, M. 2012. The wellbeing of grandparents caring for grandchildren in China and the United States. Teoksessa S. Arber & V. Timonen (toim.) *Contemporary grandparenting: changing family relationships in global contexts*. Bristol: Policy Press. 51-70.
- Bates, J. 2009. Generative grandfathering: a conceptual framework for nurturing grandchildren. *Marriage and the family review* 45 (4), 331-352.
- Barranti, C. 1985. The grandparent/grandchild relationship: family resource in an era of voluntary bonds. *Family Relations*, 34 (3), 343-352. Viitattu 16.9.2012. <http://www.jstor.org/stable/10.2307/583572>
- Bengtson, V. L. 1985. Diversity and symbolism in grandparental roles. Teoksessa V. L. Bengtson ja J. F. Robertson (toim.) *Grandparenthood*. Beverly Hills: Sage, 11-25.
- Burton, L. & Bengtson, V. L. 1985. Black grandparent: Issues of timing and continuity of roles. Teoksessa V. L. Bengtson & J. F. Robertson (toim.) *Grandparenthood*. Beverly Hills: Sage, 61-77.
- Chambers, P., Allan, G., Phillipson, C. & Ray, M. 2009. *Family practices in later life*. Bristol: The Policy Press.
- Chan, C. G. & Elder, G. H. 2000. Matrilineal advantage in grandchild-grandparent relations. *The Gerontologist*, 40 (2), 179-190.
- Cherlin, A. J. & Furstenberg, F. F. 1985. Styles and strategies of grandparenting. Teoksessa V. L. Bengtson & J. F. Robertson (toim.) *Grandparenthood*. Beverly Hills: Sage, 97-116.
- Chingempeel, W. G., Colyar, J. J., Brand, E. & Hetherington, E. M. 1992. Children's relationships with maternal grandparents: a longitudinal study of family structure and pubertal status effects. *Child Development*, 63 (6), 1404-1422.
- Clavan, S. 1978. The impact of social class and social trends on the role of the grandparent. *The Family Coordinator* 27 (4) 351-357. Viitattu 6.5.2012. <http://www.jstor.org/stable/583437>

- Conroy, D. B. & Farey, C. J. 1985. Cristian perspective on the role of grandparents. Teoksessa V. L. Bengtson & J. F. Robertson (toim.) Grandparenthood. Beverly Hills: Sage, 195-207.
- Cooney, T. M. & Smith, L. A. 1996. Young adults relations with grandparents following recent parental divorce. *Journal of Gerontology: Psychological sciences and social sciences*, 51 (2), 91-95.
- Crawford, M. 1981. Not disengaged: Grandparents in literature and reality, an empirical study in role satisfaction. *The Sociological Review*, 29 (3), 499-519.
- Creasey, G. L. & Kaliher, G. 1994. Age differences in grandchildren's perceptions of relations with grandparents. *Journal of Adolescence*, 17 (5), 411-426.
- Creasey, G. L. & Koblewski, P. J. 1991. Adolescent grandchildren's relationships with maternal and paternal grandmothers and grandfathers. *Journal of Adolescence*, 14 (4), 373-387.
- Crosnoe, R. & Elder, G. H. 2002. Life course transitions, the generational stake, and grandparent-grandchild relationships. *Journal of Marriage and Family*, 64 (4), 1089-1096. Viitattu 16.5.2012 <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1741-3737.2002.01089.x/full>
- Dawey, A., Salva, J., Janke, M. & Anderson, S. 2009. Grandparent-grandchild relationships: from families in contexts to families as contexts. *International Journal of Aging and Human Development*, 69 (4), 311-325.
- Denham, T. E. & Smith, C. W. 1989. The influence of grandparents on grandchildren: a review of the literature and resources. *Family Relations*, 38 (3), 345-350. Viitattu 13.6.2012. <http://www.jstor.org/stable/10.2307/585064>
- Doyle, M., O'Dywer, C. & Timonen, V. 2010. How can you just cut off a whole side of the family and say move on? The reshaping of parental grandparent-grandchild relationships following divorce or separation in the middle generation. *Family Relations*, 59 (5), 587-598. Viitattu 17.3.2013 <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1741-3729.2010.00625.x/pdf>
- Dubas, J. S. 2001. How Gender Moderates the Grandparent-Grandchild Relationship: A Comparison of Kin-Keeper and Kin-Selector Theories. *Journal of Family Issues* 22 (4), 478-92.
- Emick, M. A. & Hayslip, B. 1999. Custodial grandparenting: Stresses, coping skills and relationships with grandchildren. *International Journal of Aging and Human Development*, 48 (1), 35-61.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2005. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

- Field, D. & Minkler, M. 1988. Continuity and change in social support between young-old, old-old, and very-old adults. *Journals of Gerontology: Psychological sciences and social sciences*, 43 (4), 100-106.
- Fingerman, K. L. 1998. The good, the bad and the worrisome: Complexities in grandparents' relationships with individual grandchild. *Family Relations* 47 (4), 303–414. Viitattu 24.5.2012. <http://www.jstor.org/stable/585271>
- Fingerman, K. L. 2004. The role of offspring and in-laws in grandparents' ties to their grandchildren. *Journal of Family Issues*, 25 (8), 1026–1047.
- Fischer, L. R. 1983. Transition to grandmotherhood. *International Journal of Aging and Human Development*, 16 (1), 67-78.
- Giarrusso, R. & Silverstein, M. 1996. Family complexity and the grandparent role. *Generations*, 20 (1), 17-24. Viitattu 3.5.2012. <http://web.ebscohost.com/ehost/detail?sid=defc7e5f-c51f-49ce-9087-4b0e5c9c36b3%40sessionmgr104&vid=1&hid=121&bdata=JnNpdGU9ZWhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#db=afh&AN=9605072138>
- Gladstone, J. 1988. Perceived changes in grandmother-grandchild relations following a child's separation or divorce. *The Gerontologist*, 28 (1), 66-72.
- Goodman, C. & Silverstein, M. 2002. Grandmothers raising grandchildren: Family structure and well-being in culturally diverse families. *The Gerontologist*, 42 (5), 676-689.
- Goodman, C.C. & Silverstein, M. 2006. Grandmothers raising grandchildren: Ethnic and racial differences in well-being among custodial and co-parenting families. *Journal of Family issues* 27 (11), 1605-1626.
- Hagestad, G. O. 1985. Continuity and connectedness. Teoksessa V. L. Bengtson & J. F. Robertson (toim.) *Grandparenthood*. Beverly Hills: Sage, 31-48.
- Hagestad, G. O. 1987. Able elderly in the family context: changes, chances and challenges. *The Gerontologist* 27 (4), 417-422.
- Hagestad, G. O. 1988. Demographic change and the life course: Some emerging trends in the family realm. *Family Relations*, 37 (4), 405-410. Viitattu 25.6.2012. <http://www.jstor.org/stable/584111?seq=1>
- Havighurst, R. J. 1982. *Developmental tasks and education*. New York : Longman.
- Hayslip, B. Jr. & Patrick, J. H. 2006. *Custodial grandparenting: individual, cultural, and ethnic diversity*. New York: Springer.
- Herlofson, K. & Hagestad, G. O. 2012. Transformations in the role of grandparents across welfare states. Teoksessa S. Arber & V. Timonen (toim.) *Contemporary*

grandparenting: changing family relationships in global contexts. Bristol: Policy Press. 27–49.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 1993. Teemahaastattelu. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2006. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hockman, O. & Lewin-Epstein, N. 2013. Determinants of early retirement preferences in Europe: The role of grandparenthood. *International Journal of Comparative Sociology*, 1-19. Viitattu 25.3. 2013. <http://cos.sagepub.com/content/early/2013/02/22/0020715213480977.full.pdf+html>

Hodgson, L. G. 1992. Adult grandchildren and their grandparents: The enduring bond. *International Journal of Aging and Human Development*, 34 (3), 209-225.

Holladay, S., Denton, D., Harling, D., Lee, M., Lachovich, R. & Coleman, M. 1997. Granddaughters' accounts of the influence of parental mediation on relational closeness with maternal grandmothers. *International Journal of Aging and Human Development*, 45 (1) 23-38.

Hooyman, N. & Kiyak, H. A. 2011. *Social gerontology*. Boston: Allyn & Bacon.

Hurme, H. 1988. Child, mother and grandmother: intergenerational interaction in finnish families. University of jyvaskyla. *Jyvaskyla Studies in Education, Psychology and Social Research*, 64.

Hurme, H. 1997. Cross-cultural differences in adolescents' perceptions of their grandparents. *International Journal of Aging and Human Development*, 44 (3), 221-253.

Jendrek, M. P. 1994. Grandparents who parent their grandchildren: circumstances and decision. *The Gerontologist* 34 (2), 206-216.

Johnson, C. L. 1998. Effects of adult children's divorces on grandparenthood. Teoksessa M. Szinovacz. (toim.) *Handbook of grandparenthood*. Westport: Greenwood. 184-199.

Johnson, C. L. & Barer, B. M. 1987. Marital instability and the changing kinship networks of grandparents. *The Gerontologist*, 27 (3), 330-335.

Kalliopuska, M. 1994. Relations of retired people and their grandchildren. *Psychological Reports*, 75, 1083-1088.

Kemp, C. L. 2005. Dimensions of grandparent-adult grandchild relationships: From family ties to intergenerational friends. *Canadian Journal on Aging* 24 (2), 161–178.

Kemp, C. L. 2007. Grandparent-Grandchild Ties: Reflections on Continuity and Change Across Three Generations. *Journal of Family Issues*. 28 (7), 855–881. Viitattu 20.6.2012 <http://intl-jfi.sagepub.com/content/28/7/855.full.pdf+html>

Kennedy, G. E. 1990. College students' expectations of grandparent and grandchild role behaviors. *The Gerontologist* 30 (1), 43-48.

Kennedy, G. F. 1992. Quality in grandparent/grandchild relationships. *International Journal of Aging and Human Development*, 35 (2), 83-98.

King, V. 2003. The Legacy of a Grandparent's Divorce: Consequences for Ties between Grandparents and Grandchildren. *Journal of Marriage and the Family* 65 (1), 170-83. Viitattu 17.5.2012 <http://www.jstor.org/stable/3600058>

King, V. & Elder, G. H. Jr. 1995. American children view their grandparents: linked lives across three rural generations. *Journal of Marriage and the Family* 57 (1), 165-178.

King, V. & Elder, G. H. Jr. 1997. The Legacy of grandparenting: childhood experiences with grandparents and current involvement with grandchildren. *Journal of Marriage and the Family*, 59 (4), 848-859.

King, V., Silverstein, M., Elder, G. H., Bengtson, V. L. & Conger, R. D. 2003. Relations with Grandparents: Rural Midwest versus Urban Southern California. *Journal of Family Issues* 24 (8), 1044-1069.

Kivett, V. R. 1996. The saliency of the grandmother-granddaughter relationship: Predictors of association. *Journal of Women & Aging*, 8 (3-4), 25-39.

Kivnick, H. Q. 1982. Grandparenthood: An overview of meaning and mental health. *The Gerontologist* 22 (1), 59-66.

Kivnick, H. Q. 1984. Grandparents and family relations. Teoksessa W. H. Quinn & G. A. Hugson (toim.) *Independent aging. Family and social systems perspectives*. Rockville, Md. Aspen, 35-57.

Kivnick, H. Q. 1985. Grandparenthood and mental health. Meaning, behavior, and satisfaction. Teoksessa V.L Bengtson & J. F Robertson (toim.) *Grandparenthood*. Beverly Hills: Sage, 151-158.

Kornhaber, A. & Woodward, K. L. 1985. *Grandparents/grandchildren: The Vital Connection*. Garden City: Doubleday.

Kornhaber, A. 1996. *Contemporary grandparenting*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Kuula, T. 2006. *Tutkimusetiikka, aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Jyväskylä:

Vastapaino.

Langer, N. 1990. Grandparents and adult grandchildren: What do they do for one another? *International Journal of Aging and Human Development*, 31 (2), 101-110.

Landry-Meyer, L. & Newman, B. M. 2004. An exploration of the grandparent caregiver role. *Journal of Family Issues*, 25 (8), 1005-1025.

- Lee, Y-J. & Aytac, I. A. 1998. Intergenerational Financial Support among Whites, African Americans, and Latinos. *Journal of Marriage and the Family* 60 (2), 426–41.
- Lehtinen, E. & Kuusinen, J. 2007 *Kasvatuspsykologia*. Helsinki: WSOY
- Lussier, G., Deater-Deckard, K., Dunn, J. & Davies, L. 2002. Support across two generations: children's closeness to grandparents following parental divorce and remarriage. *Journal of Family Psychology* 16 (3), 363-376.
- Mahne, K. & Huxhold, O. 2012. Social contact between grandparents and older grandchildren: a three-generation perspective. Teoksessa S. Arber & V. Timonen (toim.) *Contemporary grandparenting: changing family relationships in global contexts*. Bristol: Policy Press. 225-246.
- Matos, A. D. & Neves, R. B. 2012. Understanding adolescent grandchildren's influence on their grandparents. Teoksessa S. Arber & V. Timonen (toim.) *Contemporary grandparenting: changing family relationships in global contexts*. Bristol: Policy Press. 203-224.
- Matsumoto, D. & Juang, L. 2004. *Culture and Psychology*. Australia; Belmont: Wadsworth/Thomson.
- Matthews, S. H. & Sprey, J. 1985. Adolescents' relationships with grandparents: An empirical contribution to conceptual clarification. *Journals of Gerontology*, 40 (5), 621-626.
- May, V., Mason, J. & Clarke, L. 2012. Being there yet not interfering: the paradoxes of grandparenting. Teoksessa S. Arber & V. Timonen (toim.) *Contemporary grandparenting: changing family relationships in global contexts*. Bristol: Policy Press. 139-158.
- Meyer, M. H. 2012. Grandmothers juggling work and grandchildren in the United States. Teoksessa S. Arber & V. Timonen (toim.) *Contemporary grandparenting: changing family relationships in global contexts*. Bristol: Policy Press. 71-89.
- Michalski, R. L. & Shackelford, T. K. 2005. Grandparental Investment as a Function of Relational Uncertainty and Emotional Closeness with Parents. *Human Nature* 16 (3), 293–305. Viitattu 15.6.2012. <http://www.springerlink.com/content/8e2cwq89br0mhn88/>
- Miller, S. S. & Cavanaugh, J. C. 1990. The meaning of grandparenthood and its relationship to demographic, relationship, and social participation variables. *Journal of Gerontology: Psychological sciences and social sciences*, 45 (6), 244-246.
- Mills, T. L. 1999. When grandchildren grow up: Role transition and family solidarity among baby boomer grandchildren and their grandparents. *Journal of Aging Studies*, 13 (2), 219-239. Viitattu 19.10.2012 <http://web.ebscohost.com/ehost/detail?vid=3&hid=108&sid=4cc44802-836b-44c0-8420->

b165ca52b0a7%40sessionmgr114&bdata=JnNpdGU9ZWZWhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#db=afh&AN=2006754

Monserud, M. 2008. Intergenerational relationships and affectual solidarity between grandparents and young adults. *Journal of Marriage and Family* 70 (1). 182-195.

Mueller, M. M. & Elder, G. H. 2003. Family contingencies across the generations: grandparent-grandchild relationships in holistic perspective. *Journal of Marriage and the Family*, 65 (2), 404-417. Viitattu 19.9.2012.
<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1741-3737.2003.00404.x/full>

Mueller, M. M., Wilhelm, B. & Elder Jr, G. H. 2002. Variations in grandparenting. *Research on Aging*, 24 (3), 360-388.

Musil, C. M, Warner, C. B., Zausniewski, J. A., Jeanblac, A. B. & Kercher, K. 2006. Grandmothers, Caregiving and family functioning. *Journals of Gerontology Series B; Psychological Sciences and Social Sciences*, 61 (2), 89-98.

Myers, J. E. & Perrin, N. 1993. Grandparents affected by parental divorce: A population at risk? *Journal of Counseling & Development* 72 (1), 62-66. Viitattu 14.6.2012.
http://libres.uncg.edu/ir/uncg/f/J_Myers_Grandparents_1993.pdf

Neugarten, B. & Weinstein, K. 1964. The changing American grandparent. *The Journal of Marriage and the Family*, 26 (2), 199-204.

Pashos, A. 2000. Does Paternal Uncertainty Explain Discriminative Grandparental Solicitude? A Cross-cultural Study in Greece and Germany. *Evolution and Human Behavior* 21: 97-109. Viitattu 3.6.2012.
<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1090513899000306>

Patton, M. Q. 1990. *Qualitative evaluation and research methods*. 2. painos. Newbury Park: Sage.

Powdthavee, N. 2011. Life Satisfaction and Grandparenthood: Evidence from a Nationwide Survey. IZA Discussion Paper No. 5869. Viitattu 25.3.2013.
<http://ssrn.com/abstract=1906172>

Roberto, K. A., Allen, K. R. & Blieszner, R. (2001). Grandfathers' perceptions and expectations of relationships with their adult grandchildren. *Journal of Family Issues*, 22 (4), 407-426

Roberto, K. A. & Skoglund, R. R. 1996. Interactions with grandparents and greatgrandparents: A comparison of activities, influences, and relationships. *International Journal of Aging and Human Development* 43 (2), 107-117.

Roberto, K. A. & Stroes, J. 1992. Grandchildren and grandparents: roles, influences and relationships. *International Journal of Aging and Human Development* 34 (3), 227-239.

- Robertson, J. F. 1977. Grandmotherhood: a study of role conception. *Journal of Marriage and the Family*, 39 (1), 165-174.
- Salmon, C. A. 1998. On the Impact of Sex and Birth Order on Contact with Kin. *Human Nature*, 10 (2), 183–97. Viitattu 19.9.2012. <http://www.springerlink.com/content/1r02377740014634/>
- Silverstein, M. & Long, J. D. 1998. Trajectories of grandparents' perceived solidarity with adult grandchildren: A grown curve analysis over 23 years. *Journal of Marriage and the Family*, 60 (4), 912-923.
- Silverstein, M. & Marenco, A. 2001. How Americans enact the grandparent role across the family life course. *Journal of Family Issues*, 22 (4), 493-522.
- Smith, K. S. 1991. Introduction: the study of grandparenthood. (toim.) Teoksessa P. K. Smith. *The Psychology of Grandparenthood: An International Perspective*. London: Routledge. 1-16.
- Soininen, M. 1995. Tieteellisen tutkimuksen perusteet. Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskus. Turku.
- Somary, K. & Sticker, G. 1998. Becoming a grandparent: A longitudinal study of expectations and early experiences as a function of sex and lineage. *The Gerontologist* 38 (1), 53-61.
- Spitze, G., Logan, J. R., Deane, G. & Zegner, S. 1994. Adult children's divorce and intergenerational relationships. *Journal of Marriage and the Family*, 56 (2), 279–293.
- Spitze, G. & Ward, R. 1998. Gender variations. Teoksessa M. Szinovacz. (toim.) *Handbook of grandparenthood*. Westport: Greenwood. 113-127.
- Sticker, E. J. 1991. The importance of grandparenthood during the life cycle in Germany. Teoksessa P.K. Smith (toim.) *The Psychology of grandparenthood: An international perspective*. London: Routledge, 32–49.
- Strom, R. & Strom, S. 1997. Building a theory of grandparent development. *International Journal of Aging and Human Development* 45 (4), 255–286.
- Strom, R. D., Strom, S.K., Wang, C-M., Shen, Y-L., Griswold, D., Chan, H-S. & Yang, C-Y. 1999. Grandparents in the United States and the Republic of China: A comparison of generations and cultures. *International Journal of Aging and Human Development*, 49, 279–317.
- Suutama, T. 1986. Elämänvoimaa sukupolvien yhteistyöstä. Tutkimus kahden, kolmen ja neljän sukupolven vuorovaikutuksesta ja sen merkityksestä. Mannerheimin lastensuojeluliiton lapsiraportti A49. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliitto.
- Szinovacz, M. E. 1998. Grandparents today: A Demographic profile. *The Gerontologist* 38 (1), 37–52.

- Tan, J-P., Buchanan, A., Flouri, E., Attar-Schwartz, S. & Griggs, J. 2010. Filling the Parenting Gap? Grandparent Involvement with U.K. Adolescents. *Journal of Family Issues* 31 (7), 992-1015. Viitattu 20.6.2012 <http://intl-jfi.sagepub.com/content/31/7/992.full.pdf+html>
- Targ, D. B. & Brintnall-Peterson, M. 2001. Grandparents Raising Grandchildren: Impact of a national satellite video program. *Journal of Family Issues* 22 (5), 579–593.
- Tarrant, A. 2012. Grandfathering: the construction of new identities and masculinities. Teoksessa S. Arber & V. Timonen (toim.) *Contemporary grandparenting: changing family relationships in global contexts*. Bristol: Policy Press. 181-201.
- Taylor, A., Robila, M. & Lee, H. 2005. Distance, contact and intergenerational relationships: grandparents and adult grandchildren from an international perspective. *Journal of Adult Development*, 12 (1), 33-41. Viitattu 16.9.2012. <http://link.springer.com/article/10.1007%2Fs10804-005-1280-7?LI=true#page-1>
- Thomas, J. L. 1986a. Age and sex differences in perception of grandparenting. *Journal of Gerontology* 41 (3), 417-423.
- Thomas, J. L. 1986b. Gender differences in satisfaction with grandparenting. *Psychology and Aging*, 1 (3), 215-219.
- Thomas, J. L. 1989. Gender and perceptions of grandparenthood. *International Journal of Aging and Human Development* 29 (4), 269-282.
- Thompson, R. A., Tinsley, B. R., Scalora, M. J. & Parke, K. D. 1989. Grandparents visitation rights: Legalizing the ties that bind. *American Psychologist* 44, (9) 1217-1222.
- Timberlake, E. M. & Chipungu, S. S. 1992. Grandmotherhood: Contemporary meaning among African American middle-class grandmothers. *Social Work* 37 (3), 216-222.
- Timonen, V. & Arber, S. 2012. A new look at grandparenting. Teoksessa S. Arber & V. Timonen (toim.) *Contemporary grandparenting: changing family relationships in global contexts*. Bristol: Policy Press. 1-24.
- Timonen, V. & Doyle, M. 2012. Grandparental agency after adult children's divorce. Teoksessa S. Arber & V. Timonen (toim.) *Contemporary grandparenting: changing family relationships in global contexts*. Bristol: Policy Press. 159-180.
- Tinsley, B. R. & Parke, R. D. 1984. Grandparents as support and socialization agents. Teoksessa M. Lewis (toim.) *Beyond the Dyad*. New York: Plenum Press, 161-194.
- Tomassini, C., Kalogirou, S., Grundy, E., Fokkema, T., Martikainen, P., Broese van Groenou, M & Karisto, A. 2004. Contacts between elderly parents and their children in four european countries: current patterns and future prospects'. *European Journal of*

- Ageing, 1 (1), 54-63. Viitattu 9.3.2013.
<http://link.springer.com/article/10.1007%2Fs10433-004-0003-4?LI=true#page-1>
- Tomlin, A. 1998. Grandparents influences on grandchildren. Teoksessa M. Szinovacz (toim.) Handbook of grandparenthood. Westport: Greenwood Press, 144-158.
- Triado, C., Villar, F., Sole, C., Osuna, M-J. & Pinazo, S. 2005. The Meaning of Grandparenthood: Do Adolescent Grandchildren Perceive the Relationship and Role in the Same Way as Their Grandparents Do? Journal of Intergenerational Relationships, 3 (2), 101-121. Viitattu 20.9.2012.
http://personales.ya.com/fvillar/principal/pdf/2005_Meaning_of_grandparenthood.pdf
- Troll, L. E. 1983. Grandparents the Family Watchdogs. Teoksessa T. H. Brubaker. Family relationships in later life. Beverly Hills, London/New Delhi: Sage Publications. 63-74.
- Troll, L. E. 1985. The contingencies of grandparenting. Teoksessa V.L Bengtson & J. F Robertson (toim.) Grandparenthood. Beverly Hills: Sage, 151-158.
- Troll, L. E. 1988. New thoughts on old families. The Gerontologist 28 (5), 586–591.
- Tuomi, J. & Sarajarvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Tyszkowa, M. 1991. The role of grandparents in the development of grandchildren as perceived by adolescents and young adult in Poland. Teoksessa P. K. Smith. (toim.) The psychology of grandparenthood. An international perspective. London: Routledge, 50-67.
- Tyszkowa, M. 1993. Adolescents' relationship with grandparents: Characteristics and developmental transformations. Teoksessa S. Jackson & H. Rodríguez-Tomé (toim.) Adolescence and its social worlds. New York: Lawrence Erlbaum.
- Uhlenberg, P. & Hammill, B. G. 1998. Frequency of grandparent contact with grandchild sets: Six factors that make a difference. The Gerontologist, 38 (3), 276-285.
- Uhlenberg, P. & Kirby, J. B. 1998. Grandparenthood over time: Historical and demographic trends. Teoksessa M. E. Szinovacz (toim.) Handbook on grandparenthood. Westport, CT: Greenwood. 23-39.
- Van Ranst, V., Verschueren, K. & Marcoen, A. 1995. The meaning of grandparents as viewed by adolescent grandchildren: an empirical study in Belgium. International Journal of Aging and Human Development, 41 (4), 311-324.
- Wheelock, J. & Jones, K. 2002. Grandparents are the next best thing: informal childcare for working parents in urban Britain. Journal of Social Policy, 31 (3). 441-463.

Whitbeck, L. B. & Hoyt, D. R. 1993. Family relationship history, contemporary parent-grandparent relationship quality and the grandparent-grandchild relationship. *Journal of Marriage and the Family*, 55 (4), 1025-1040.

LIITE 1

Hyvä työssäkäyvä isovanhempi,

olen Jyväskylän yliopiston kasvatustieteiden pääaineopiskelija ja teen parhaillani pro gradu -tutkielmaa aiheesta mitä isovanhemmuus merkitsee työssäkäyvälle isovanhemmalle. Tutkielmaani varten haluaisin haastateltaviksi työssäkäyviä isovanhempia. Haastatteluun kuluisi aikaa noin 30–60 minuuttia. Haastattelu on täysin luottamuksellinen eikä kenenkään haastateltavan henkilötietoja mainita haastattelun pohjalta tehdyssä tutkimusraportissa. Olisin erittäin kiitollinen, jos kiireiltänne ehtisitte haastateltavakseni. Haastattelu olisi tarkoitus tehdä viikoilla 41, 42, 43 tai 44. Voimme tavata sinulle sopivassa paikassa, esimerkiksi työpaikallasi. Odotan yhteydenottoanne (sähköpostitse tai puhelimitse) 19.10.2012 mennessä mahdollisen haastatteluajankohdan sopimiseksi. Jos haluat lisätietoa tutkimuksestani, vastaan mielelläni kaikkiin kysymyksiin.

Ystävällisin terveisin,

Marjut Hartikainen

Jyväskylän yliopisto

marjut.i.e.hartikainen@student.jyu.fi

040 836 5714

Tutkielman ohjaaja

Anita Malinen

Jyväskylän yliopisto

Kasvatustieteiden laitos

040 805 3643

LIITE 2

Taustatiedot

- Ikä
- Aviosääty
- Koulutus
- Työpaikka
- Omien lasten lukumäärä, iät, sukupuoli, aviosääty
- Lastenlasten lukumäärä, iät ja sukupuoli
- Kuinka kaukana lastenlapset asuvat
- Kuinka usein näkee lastenlapsiaan

Isovanhemmaksi tuleminen

- Minkä ikäinen olit ensimmäisen lapsenlapsesi syntyessä?
- Minkälaisia ajatuksia ja tunteita ensimmäisen lapsenlapsen syntymään liittyi?
- Onko isovanhemmuus aiheuttanut muutoksia elämässäsi/Näetkö elämän nykyään jotenkin erilaisena?
- Oliko sinulla joitain ennakko-odotuksia isovanhemmuudesta?
- Onko isovanhemmuus muuttanut sinua jotenkin ihmisenä?

Isovanhemmuus arjessa

- Kuinka paljon vietät aikaa lastenlastesi kanssa ilman heidän vanhempain läsnäoloa?
- Millaisia yhteydenpitomuotoja käytät lapsenlapsiisi?
- Mitä teet lastenlasten kanssa kun näet heitä?
- Mitä velvollisuuksia näet isovanhemmillä olevan koskien lastenlasten kasvatusta?
- Miten näet isovanhemmuuden eroavan vanhemmuudesta?

Isovanhemmuus tällä hetkellä

- Mitä hyviä/huonoja puolia näet isovanhemmuudessa?
- Kuinka olet sopeutunut isovanhemmuuteen?
- Mitä isovanhemmuus antaa sinulle, miten koet isovanhemmuuden?
- Minkälaiseksi koet suhteen lastenlastesi vanhempiin?

Suhde omiin isovanhempiin

- Oletko tuntenut omat isovanhempasi?
- Minkälainen kuva sinulle on jäänyt omista isovanhemmistasi?